



mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM



Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Metodicko-pedagogické centrum

Národný projekt

GRAFOMOTORIKA V MATERSKEJ ŠKOLE

*alebo rozvíjanie grafomotorických zručností detí ako príprava na písanie
v základnej škole a detský výtvarný prejav*

Gabriela DROPOVÁ

2014

Autor: PaedDr. Gabriela Droppová, PhD.

Recenzenti: doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD., Mgr. Tünde Leginusová

Jazyková úprava: Netto SK, s. r. o.

rok vydania: 2014

Vydaval: Metodicko-pedagogické centrum Bratislava

ISBN: 978-80-8052-787-7

OBSAH

Úvod	4
1 Teoretické východiská grafomotoriky dieťaťa v materskej škole.....	6
1.1 Telesný a pohybový vývin dieťaťa	7
1.2 Psychický vývin dieťaťa.....	9
2 Podmienky rozvíjania grafomotorických zručností	11
3 Postupnosť v grafomotorickom prejave dieťaťa	13
3.1 Návrh projektu na rozvíjanie grafomotorických zručností.....	13
4 Aktivity a hry zamerané na rozvoj hrubej a jemnej motoriky	38
4.1 Inšpiračné námety prstových cvičení	41
Záver	43
Zoznam bibliografických odkazov	44
Prílohy.....	48
Príloha A Detský výtvarný prejav.....	48
Príloha B Hodnotenie úrovne rozvoja grafomotorických zručností	70
Príloha C Inšpiračné projekty	78

ÚVOD

Mnohé skúsenosti z pedagogickej praxe sme sa pokúsili zhrnúť v publikácii Metodika rozvíjania grafomotorických zručností detí v materských školách (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009). Po ďalších skúsenostiach z kontinuálneho vzdelávania učiteliek materských škôl sa domnievame, že je ešte stále čo povedať k rozvíjaniu grafomotorických zručností detí ako prípravy na písanie v základnej škole, pretože sa ešte stále stretávame s nesprávnym osvojovaním si grafomotorických požiadaviek v materských školách. Z tohto dôvodu vznikol vzdelávací program s rovnomenným názvom, akreditovaný MŠVVaŠ SR v decembri 2012.

Škola je jednou z najdôležitejších skúseností v živote dieťaťa. Nové požiadavky, ktoré naň kladie v oblasti učenia, udržiavania pozornosti a zapojenia sa do kolektívu, sú náročné. Prvé kontakty so školou môžu byť pre dieťa príjemné i nepríjemné. Spomienky na úspechy a zlyhania v detstve môžu človeka sprevádzať po celý život a niekedy trvá roky, kým sa prekonajú dôsledky zlého začiatku. Dieťa by malo v prvých rokoch školskej dochádzky prežívať úspechy, a tak upevniť kladný postoj k škole.

Preto by sme mali myslieť na prípravu detí už v predprimárnom vzdelávaní. Ide o systematickú a cieľavedomú prípravu, ktorá u dieťaťa rozvíja vedomosti, poznanie, myslenie, vôľu, tvorivosť, aktivitu a návyky. Súčasťou tejto prípravy je aj primeraný grafický prejav, ktorý je založený na uvedomelom pohybe: koordinácii svalstva ruky, zápästia a prstov, teda jemnej motoriky v spojitosti so zmyslovými funkciami: zrakom, sluchom a hmatom (Droppová, 1994).

Jednotlivé aktivity v materskej škole motivujeme hrou, ktorá obohacuje život a poskytuje priestor na vlastnú aktivitu dieťaťa. Úspešnosť dieťaťa na prvom stupni základnej školy závisí od toho, ako sa vie prispôbiť novému prostrediu, kolektívu detí, ale záleží aj na tom, ako bolo dieťa pripravované v predprimárnej edukácii. Školskú pripravenosť dieťaťa predstavuje ucelená sústava fyzických, psychických a sociálnych schopností v kognitívnej, emocionálnej, motivačnej, sociálnej, hodnotovej a kreatívnej oblasti. A jednou z týchto oblastí je aj **príprava na písanie**.

V prvej kapitole sa zaoberáme teoretickými východiskami grafomotoriky dieťaťa v materskej škole. Zameriavame sa na telesný a psychický vývin dieťaťa predškolského veku, hrubú a jemnú motoriku a vnímanie vlastného tela. Druhá kapitola objasňuje, čo všetko je potrebné, aby dieťa mohlo realizovať grafomotorické cvičenia a následne grafický záznam do pripravených pracovných listov. Tretia kapitola presne vymedzuje vzory, ktoré sú v grafomotorike nevyhnutné – od hry s bodom cez vertikálne línie, horizontálne línie, kombinované pohyby spájaním vertikálnej a horizontálnej línie, lomené línie, krúživé pohyby, oblúky, vlnovky, slučky až po osmičky. Na tretiu kapitolu nadväzuje návrh projektu: Rozvíjanie grafomotorických zručností detí ako príprava na písanie v základnej škole (podkapitola 3.1). Z názvu štvrtej kapitoly Aktivity a hry na rozvoj jemnej a hrubej motoriky vrátane podkapitoly 4.1 Inšpiračné námety prstových cvičení je zrejmé, čím sa budeme zaoberať. Obsahuje aj aplikačné návrhy, ktoré obohatia edukačnú prax.

V prílohách zostavených na základe bohatých pedagogických skúseností sme vytvorili súbor detských výtvarných produktov s typickými symbolmi a znakmi, ktoré sa v detskom výtvarnom prejave objavujú a súvisia s grafomotorickými zručnosťami dieťaťa. Znaky, ktoré sa objavujú v kresbách detí, sa objavujú aj v pracovných listoch detí a naopak. Aj symbolika v detských kresbách nám prezradí emocionálne zážitky a predstavy detí. Druhá príloha edukačného materiálu – Hodnotenie úrovne rozvoja grafomotorických zručností detí – obsahuje návrh diagnostického hárku zameraného na grafomotoriku. Poslednú prílohu tvoria inšpiračné projekty na rozvíjanie grafomotorických zručností, ktoré rozšíria ponuku edukácie v predprimárnom vzdelávaní.

Publikácia je určená pre učiteľov materských škôl, učiteľov kontinuálneho vzdelávania, študentov pedagogických fakúlt a pre všetkých, ktorí sa zaujímajú o rozvíjanie grafomotorických zručností a ich smerovanie. Zároveň je študijným textom k vzdelávaciemu programu. Veríme, že sa stane sprievodcom na ceste k zdokonaleniu dieťaťa.

Autorka

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ GRAFOMOTORIKY DIEŤAŤA V MATERSKEJ ŠKOLE

Obdobie semiotických vzťahov konštruktívneho myslenia a medziosobných súvislostí, ktoré je zároveň zlatým vekom detskej kresby, sa začína koncom druhého roku života dieťaťa. Je to štádium nástupu znakov a symbolov, začiatkové obdobie schopnosti predstavovať si niečo prostredníctvom niečoho iného, čo slúži len tejto predstave. Zvyčajne najskôr deti kreslia to, čo vedia samy o sebe alebo o predmete, až v neskoršom období vyjadrujú v kresbe to, čo na danej skutočnosti vidia. Kresby sa vyvíjajú čoraz viac k opisu ich skutočnosti a k scénickým zobrazeniam. Čistá imitácia je výstižným znakom inhibície v dôsledku úzkosti alebo vyčerpanosti. Diferenciácia schematických figúr (ľudských postáv, stromov, rastlín, domov) sa vyvíja paralelne s dozrievaním inteligencie a dlhodobo sa používa na reflexiu školskej zrelosti (Šupšáková, 1995, s. 7).

Grafický prejav dieťaťa je sprevádzaný na začiatku pohybom celého tela, neskôr pohybom celej ruky. Postupne sa pohyby zmenšujú a stávajú sa diferencovanejšie, usporiadané.

Grafický prejav (gréc.) znamená: 1. Ling. pomocou písma, písmom, písomne; 2. pomocou nákresu, grafu atď.; 3. technikou kreslenia, obrazného, názorného spracovania, zachytávania; 4. tlačou, tlačiarcky, reprodukčne; 5. Umel. pomocou grafiky, grafických techník a pod. (Šaling, Šalingová, Maníková, 2005).

Grafomotoriku môžeme charakterizovať ako rozvíjanie motorických činností, ktoré sa podieľajú na písaní. Písanie, a teda aj grafomotorika, je súčasťou gramotnosti, ktorú môžeme charakterizovať ako individuálnu schopnosť človeka čítať a písať. Základy grafomotoriky sa kladú už v materskej škole (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009).

Do grafomotoriky môžeme zahrnúť úroveň motorickej (pohybovej) spôsobilosti pre grafický výraz písania, obkresľovania a kreslenia. Už v materskej škole je dôležité zvládnutie grafomotorických zručností. Grafomotorické zručnosti sú jedným z kritérií pri posudzovaní školskej zrelosti dieťaťa. Ide o správne sedenie, koordináciu očí a rúk, správne zvládnutý úchop písacích nástrojov, príboru, navliekanie korálikov, tvorbu mozaiky atď. Činnosti, ktorými rozvíjame hrubú motoriku, jemnú motoriku a grafomotoriku, sú úzko spojené a nie je možné ich od seba oddeliť.

S grafomotorikou sme sa v minulosti mohli stretnúť v Programe výchovy a vzdelávania detí v materských školách (1999, s. 175-177), a to v tematickom celku výtvarnej výchovy pod názvom Výtvarné techniky a grafomotorika. Obsah tohto celku bol rozpracovaný pre jednotlivé vekové skupiny detí v grafomotorických pohyboch od ramenného kĺbu cez zápästie až po pohyb dlane a prstov. Program usmerňoval, aký grafický materiál a podmienky majú byť dodržané pri grafomotorických záznamoch. Metodický postup cieleného nácviku rozvoja grafomotorických zručností detí však v okruhu výtvarnej výchovy absentoval. Z tohto dôvodu vznikla Metodika rozvíjania grafomotorických zručností detí v materských školách (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009) a následne bol MŠVVaŠ SR akreditovaný vzdelávací program kontinuálneho vzdelávania pod názvom Rozvíjanie grafomotorických zručností detí

ako príprava na písanie v základnej škole, ktorého autorkou a garantkou je autorka tejto publikácie.

V predprimárnom vzdelávaní je úroveň jemnej motoriky a grafomotoriky jedným z dôležitých kritérií pri posudzovaní nástupu dieťaťa do základnej školy. Veľký význam má kresba, ktorá poskytuje informácie o jeho celkovej vývinovej úrovni, o úrovni jemnej motoriky, zrakovom a priestorovom vnímaní, o vizuomotorike – súhre zrakového vnímania s pohybom ruky (príloha A).

S výtvarným prejavom dieťaťa úzko súvisí aj vnímanie. Keď dieťa začne vedome ovládať grafický nástroj, potom sa prehlbujú ďalšie schopnosti a zručnosti na rozvoj grafomotoriky. (Doležalová, 2010)

Pri kreslení, podobne ako pri písaní, je potrebná súhra základných mozgových funkcií a motoriky, koordinácie ruky a oka. Dôležitá je kvalita vnímania, predstavivosti, pozornosti, pamäti a myslenia, ktoré súvisia so zrakom, sluchom a rečou, ale tiež so zrelosťou dieťaťa. Tak ako sa dieťa v základnej škole vyjadruje písaním, v materskej škole sa vyjadruje kreslením. Dieťa svojimi výtvarnými produktmi komunikuje s okolím, akoby písalo text do zošita. Klade na papier svoje myšlienky a názory, vytvára príbeh. Ak priloží k svojim kresbám verbálny komentár, zistíme všetky súvislosti obsahu detskej kresby.

Vývin kresby sa porovnáva s vývinom reči. Postupným vývinom sa zdokonaľuje nielen slovný prejav, ale aj kresba. Ak má dieťa kresliť a neskôr písať, malo by byť schopné koordinácie medzi okom a rukou (vizuomotorickej koordinácie).

Pre päť- až šesťročné dieťa by malo byť typické, že kresba je obsahovo bohatá, kreslí hlavné časti postavy s trupom, postavu so všetkými jej časťami, spája body čiarou. Znázorňuje geometrické tvary, dom, slnko, plot, zvieratá, auto, stromy s vetvami a korunou. Dokáže napodobniť veľké tlačené písmená a zjednodušené prvky – oblúky, vlnovky, slučky. Vie obkresľovať, samostatne maľovať s detailmi, kreslí so správnym uchopením ceruzky, kresbu postupne zmenšuje.

Komplex vytvárajúcich sa gramotností v období pred nástupom do základnej školy sa nazýva **pregramotnosť** (raná gramotnosť, vznikajúca gramotnosť). Dieťa získava pregramotnosťou kompetencie postupne pred formálnym školským vyučovaním vďaka spontánnym aktivitám v sociálnych situáciách. Osvojuje si ich v interakcii s dospelými zo zvedavosti, čo je v tomto veku prirodzené. Deti vlastnou objaviteľskou činnosťou prichádzajú na podstatu kódu písanej reči. Potrebu bohatých skúseností s písanou rečou u detí predškolského veku zdôrazňuje konštruktivizmus (Doležalová, 2010, s. 13).

Gramotnosť neznamená len psychomotorické vedomosti, ale aj rozvoj vyjadrovacích schopností a rozvinutie slovnej zásoby, aktívne počúvanie a porozumenie reči.

1.1 Telesný a pohybový vývin dieťaťa

Potreba pohybu nás sprevádza po celý život. Náš pohybový prejav je vysoko organizovaná funkcia, na riadení ktorej sa podieľajú všetky časti nervovej sústavy od mozgovej kôry až po

predĺženú miechu. Rozvoj motoriky odzrkadľuje úroveň rozvoja nervovej sústavy a veľmi úzko súvisí aj s rozvojom ostatných zložiek vývinu. Psychický a fyzický vývin dieťaťa do jedného roku hodnotíme práve cez úroveň rozvoja motoriky. Ak stimulujeme motoriku, stimulujeme tým mozgové funkcie a následne podporujeme i rozvoj ostatných zložiek vývinu. Pohybová zručnosť má vo vzťahu k poznávaniu a objavovaniu sveta dieťaťom významný jedinečný charakter. Dieťa sa prirodzene snaží dosiahnuť takú polohu tela, ktorá by mu uľahčovala a rozširovala možnosti vnímať svet zrakom či sluchom. Ovládnutím pohybov hlavy sa zväčší jeho zorné pole, a tým i prísun podnetov. Len čo dokáže sedieť, ponuka podnetov sa stáva ešte bohatšia. Lezením a prvými krokmi sa dokáže cielene dostať k hračke, ktorá ho zaujme. Dieťa si vie určiť mieru podnetov, ktorá je preň príjemná. Ovládnutím pohybov svojho tela vie rozhodnúť, či zotrvá v manipulácii s predmetom, alebo zmení smer svojho pohybu.

Súhrn všetkých pohybov živého organizmu označujeme termínom motorika. Motoriku delíme na:

Hrubú motoriku, ktorá predstavuje pohyb veľkých svalových skupín, vďaka ktorým dieťa dokáže loziť, postaviť sa, chodiť, behať či skákať. Pohybové a loptové hry rozvíjajú rozsah, presnosť, koordináciu a plynulosť pohybov; taktiež schopnosť pohybov plánovať. Dieťa sa prostredníctvom týchto pohybov učí uvedomovať si schému svojho tela. Je to schopnosť dieťaťa koordinovane používať telo ako celok. Zvládnutie hrubej motoriky má základný význam pre plný rozvoj jedinca. Dieťa získa sebadôveru, zdokonalí si koordináciu pohybov a stane sa samostatné. Získa dobrý priestorový odhad, lepší predpoklad na šport, aktívnu účasť v kolektívnych hrách, viac energie a zlepší si súhru medzi zrakom a rukou.

Jemnú motoriku a grafomotoriku tvoriacu jemné, drobné, ladné pohyby, ktoré zahŕňajú v sebe pohyby rúk a prstov, keď chce dieťa niečo uchopiť. Patria sem tiež pohyby artikulačných orgánov a očí súčasne s koordináciou končatín. Správny rozvoj pohybov malých svalových skupín má dôležitý význam pri rozvoji reči, čítaní či písaní. Správne pohyby očí zľava doprava, zhora dole, schopnosť sledovať predmet alebo koordinovať pohyb ruky so sledovaním objektu sú predpokladmi na zvládnutie čítania a písania v školskom veku. Ak podporujeme rozvoj pohybov prstov, ktoré sa tak stávajú obratnejšie, presnejšie či rýchlejšie, vytvárame zároveň pozitívny vzťah dieťaťa napríklad ku kresleniu alebo písaniu. Dieťa prirodzene vyhľadáva aktivity, v ktorých je úspešné. Ak získa skúsenosti manipulácie s predmetmi, nebude sa vyhýbať hre so stavebnicami, ak bude rado kresliť, písanie bude preň hrou, na ktorú sa bude tešiť. Rozvoj jemnej motoriky a rozvoj grafomotorických zručností (kreslenia a písania) tak spolu veľmi úzko súvisia. Ide o schopnosti, ktoré dieťaťu umožňujú vykonávať primeraný priestorový odhad a dobre koordinovať pohyby rúk v závislosti od vizuálneho vyhodnotenia situácie.

Vnímanie vlastného tela, keď je dieťa schopné vnímať časti svojho tela, rozoznávať ľavú a pravú stranu, rozoznávať smer (napr. dole, hore, pod, nad...) vo vzťahu k vlastnému telu, je súčasťou grafomotorických zručností.

Pre obdobie predškolského veku je charakteristický vývin funkcií so zameraním na grafomotoriku podľa smeru pohybov:

- **smer kefalokaudálny – postupná koordinácia svalových skupín od hlavy po končatiny** (udržanie a otáčanie hlavy, pohyblivosť chrbtice, plynulosť pohybov, nakláňacie a otáčacie pohyby);
- **smer proximodistálny – pohyby od ramenného kĺbu až po články prstov**, ktoré umožňujú krúživé pohyby ruky, vertikálne a horizontálne pohyby a ich kombinácie;
- **smer ulnoradiálny – vývoj úchopu od malíčkovej strany dlane až po tzv. kliešťový úchop ukazováka a palca** (dieťa naťahuje ruky za predmetmi a manipuluje s nimi, uchopuje ich aj jednou rukou). (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009)

1.2 Psychický vývin dieťaťa

Nároky, ktoré so sebou prináša obdobie školskej dochádzky, dieťa ľahšie zvládne, ak už v predprimárnej edukácii budeme u neho rozvíjať v oblasti grafomotorických zručností:

- **Vnímanie** – je psychický proces, pomocou ktorého poznávame vonkajšie predmety a javy prostredníctvom ich pôsobenia na naše zmyslové orgány. Vnímanie je zdrojom informácií o vonkajšom a čiastočne aj o vnútornom prostredí človeka, je základným poznávacím procesom. Výsledok vnímania (činnosti zmyslových orgánov) predstavuje vnem – odraz vnímaného objektu.
- **Zmyslové vnímanie** (zrak, sluch, vnímanie vlastného tela, vnímanie hmatové, kinestetické a vestibulárne, vnímanie rovnováhy), na ktorom sa stavia reč a myslenie. Koordinácia zmyslového vnímania, ktorá súvisí s rozvojom hrubej a jemnej motoriky, z ktorých je najdôležitejšia koordinácia, kde „oko sleduje ruku“.

Ďalej to budú **rozišovacie schopnosti** (zrakové, sluchové, hmatové...), **predstavivosť a priestorová orientácia** (hore – dole, vpredu – vzadu, vpravo – vľavo, blízko – ďaleko...), **časová orientácia** (ráno, obed, večer, noc, deň...), **pamäť** (zraková, sluchová), **rytmické cítenie**.

Sú to superznaky, založené predovšetkým na latentných, hlboko uložených skúsenostiach našich zmyslov, na tvarovej, farebnej, hmatovej, čuchovej, chuťovej i kinetickej pamäti, ktoré sú bohato prestúpené emocionálnymi faktormi, akými sú prianie či sympatie, i faktormi racionálnymi, akými sú úvaha, logická argumentácia, utriedenie, odborné i všeobecné vzdelanie. (Uždil, 1974)

Rozvoj grafomotoriky ovplyvňujú vonkajšie i vnútorné podmienky (bližšie na s. 10). K vonkajším patrí rodinné prostredie, v ktorom dieťa vyrastá, aký má vzor od dospelých, aký majú rodičia záujem podporovať dieťa v jeho grafomotorických činnostiach. Pozitívny vplyv na rozvoj grafomotorických zručností má aj cielená príprava v materskej škole a socializácia na kolektív detí. Z vnútorných podmienok je to úroveň a súhra predpokladov na psychickú a fyzickú činnosť dieťaťa.

Podľa Doležalovej (2010) a ďalších odborníkov, ktorí sa grafomotorike venujú (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009; Lipnická, 2012 a iní), je potrebné rešpektovať vekové zvláštnosti detí, pretože osifikácia kostí zápästia nie je v šiestich rokoch ukončená a svalstvo je relatívne slabé. V tomto veku necháme deti uskutočňovať rukou len krátkodobé úkony. Pohyby sú nepresné, preto zvolíme väčšie a hlavne jednoduchšie tvary, pri ktorých precvičujeme hlavne zrakovo-motorickú koordináciu.

2 PODMIENKY ROZVÍJANIA GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ

Pri rozvíjaní hrubej a jemnej motoriky vytvárame deťom vhodné podmienky, ako je správny výber formátu na kreslenie, grafického materiálu, usmerňujeme deti, aby kreslili vzory zľava doprava, zhora dole, sledujeme správne sedenie či státie pri tabuli, kreslenie na podložku ap.

Pred nácvikom grafomotorických cvičení zohľadňujeme:

- vek dieťaťa, jeho individuálne, ale aj momentálne dispozície,
- motiváciu, na základe ktorej je dieťa schopné a ochotné spolupracovať, má pocit, že úlohu ľahko zvládne,
- cieľ a úlohu vzhľadom na ponúknutú plochu, formát papiera, únavu ruky dieťaťa a jeho zrakovú koordináciu a orientáciu.
- hygienické a technické podmienky, ktoré sú potrebné na nácvik grafomotorických zručností.

Pri grafomotorických aktivitách a kreslení: učiteľka pozoruje u detí kreslenie grafomotorických prvkov vzhľadom na ich náročnosť od bodu, vertikálnej, horizontálnej a šikmej línie cez kruh, špirálu, vlnovku, lomené línie, hornú i spodnú slučku až po zatvorené a otvorené osmičky. Grafomotorické zručnosti je možné hodnotiť aj zo spontánnej kresby či z **pracovných listov**. Počas aktivít s dieťaťom je dôležité sledovať držanie písacieho nástroja, postavenie ruky, prítlak a plynulosť ťahov. Vymenované faktory majú významný vplyv na grafický výkon dieťaťa.

Vizuomotorika je schopnosť koordinácie „oka a ruky“. Táto schopnosť je veľmi dôležitá pri kreslení, grafomotorike a neskôr aj pri nácviku písania. Sledujeme tu smer čiary medzi líniami, plynulosť a rýchlosť, s akou bola uskutočnená. Neskôr prichádza na rad obťahovanie jedným ťahom a dokreslenie (zrkadlovej) časti obrázkov s určitými detailmi.

Lateralita ruky, lateralita oka: zahŕňa úlohy, pri ktorých je sledovaná dominancia ruky, oka, prípadne nohy a ucha. Pri kreslení sledujeme, či má dieťa lateralitu vyhranenú (pravák, ľavák), nevyhranenú, alebo dokonca skríženú. Táto skutočnosť je veľmi dôležitá predtým, než začneme so zámerným rozvíjaním **grafomotoriky**. Pri pozorovaní využívame spontánne i zámerne motivované aktivity a poznatky z rodinnej anamnézy – dedičnosť. (Valachová, 2009)

Podmienky cieleného nácviku grafomotorických zručností:

- **výber vhodnej plochy, formátu** – deťom pripravíme veľký formát papiera; čím je dieťa mladšie, tým potrebuje väčší formát na grafickú činnosť, čím je dieťa staršie, formát papiera zmenšujeme až na veľkosť A4;
- **výber grafického a kresliaceho materiálu** – vhodný je objemnejší grafický nástroj, ktorý sa deťom dobre drží v ruke a zanecháva mäkkú stopu. Môžu to byť mäkké mastné pastelky sýtych farieb, trojhranné ceruzky dostatočne dlhé, suché pastely, tabuľové kriedy, uhlík, ale aj široké maliarske štetce, drievka na kreslenie tušom, vatové tyčinky, na experimentovanie špongia či iný vhodný materiál namočený vo

farbe; vhodné sú aj tabuľky s pieskom alebo múkou, v ktorých deti kreslia prstom alebo paličkou;

Vlastnosti kresliaceho, písacieho materiálu umožňujú dieťaťu vyvíjať určitý tlak na hrot, čo ovplyvňuje šírku grafickej stopy. 2- až 4-ročné deti by mali zaznamenávať líniu v stoj, rovnom kľaku s odstupom od kresliacej plochy vodorovnej i zvislej na dĺžku ruky dieťaťa. Grafomotorický pohyb vychádza z ramenného kĺbu, a preto by si dieťa nemalo opierať lakeť o podložku. Precvičujeme nielen dominantnú ruku, ale aj druhú ruku, prípadne obe ruky súčasne. U 5-, 6- až 7-ročných detí sa zo zvislej polohy na podložku a pohybu ruky prechádza na vodorovnú polohu podložky s opretým lakťom na podložku.

- **uvoľnenie ruky pri kreslení, písaní** – cviky na uvoľnenie ruky je vhodné zaradiť pred každým grafomotorickým cvičením. Začíname krúživými pohybmi od ramena, lakťa, postupujeme k zápästiu a prstovým cvičeniam;
- **správna poloha pri kreslení, písaní** – dieťa treba od začiatku viesť k správne sedeniu. Malo by správne sedieť na celom sedadle stoličky, nohy majú byť položené na podlahe, trup dieťaťa by mal byť mierne naklonený, aby sa neopieral o stôl. Tak ako nohy k trupu, aj predlaktia by mali byť v pravom uhle. Predlaktia majú byť voľne položené na podložke. Sedenie a držanie tela má byť uvoľnené a pohodlné. Stôl a stolička by mali byť anatomicky prispôsobené dieťaťu. Vzdialenosť očí dieťaťa od podložky má byť na vzdialenosť predlaktia dieťaťa. Návčik jednotlivých cvikov môže byť nielen v sede, ale aj v stoj alebo v kľaku. Každé cvičenie začíname s natiahnutou rukou v lakti, pričom precvičujeme rameno, a potom s uvoľnenou rukou, pričom precvičujeme lakeť a zápästie;
- **úchop písacieho materiálu** – dieťa drží kresliaci nástroj v prvej tretine jeho dĺžky tromi prstami (palec, ukazovák, prostredník). Palcom a ukazovákom dieťa pridržava kresliaci nástroj a na prostredníku leží. Posledné dva prsty sú mierne ohnuté do dlane;
- **postavenie ruky pri písaní** – ruka praváka i ľaváka sa ľahko opiera o stôl, po ktorom sa pri písaní voľne posúva;
- **vedenie grafickej stopy** – umožňujú grafické materiály, ktoré zanechávajú mäkkú stopu. Môžu to byť ceruzky, pastelky, čierne aj farebné tuše, drevka, kriedy. Vlastnosti kresliaceho materiálu umožňujú dieťaťu vyvíjať určitý tlak na hrot, čo ovplyvňuje šírku grafickej stopy. Na návčik grafomotorických zručností neodporúčame používať fixky (**fixky odporúčame používať len pri hre s bodom**), guľôčkové a prepisové perá. (Uždil, 1978, In Uváčková, Valachová, Droppová, 2009)

3 POSTUPNOSŤ V GRAFOMOTORICKOM PREJAVE DIEŤAŤA

Postupnosť v rozvíjaní grafomotorických vzorov začíname rozvojom **hrubej motoriky**, postupujeme rozvojom **jemnej motoriky**, ktorá je zameraná na **grafomotoriku** a rozvoj psychických funkcií. Postupuje sa od jednoduchých pohybov k zložitejším, ktoré si vyžadujú koordináciu pohybov a zmyslov. Z výskumu v grafomotorickej oblasti vyplynulo, že cvičenia sú najprv 10-minútové, postupne až 20-minútové, pretože deti nie sú schopné hneď udržať dlhodobo zámernú pozornosť a rýchlo sa unavia. K deťom treba pristupovať individuálne, pretože čas na získanie grafomotorických zručností je rozdielny. Vzorom pri nácviku grafomotorických zručností by sa deťom mala stať učiteľka, ktorá vytvára príležitosti na aktívne zapojenie sa všetkých detí. Na vzbudenie záujmu je vhodná motivácia, relaxačné cvičenia, hudba, riekanky a piesne, novosť v činnostiach i grafických materiáloch, zoznamovanie sa detí s grafickými materiálmi, tvorivosť a experimentovanie v koordinácii s pohybom, vytvorenie radostnej atmosféry, pričom deti majú radosť z aktivít a sú spokojné. Motiváciou môžu byť aj nové témy, rozprávky, príbehy zo života, do dramatizácie ktorých učiteľka deti aktívne zapája. Počas celého procesu nácviku grafomotorických zručností učiteľka deti motivuje pozitívnym hodnotením a povzbudzovaním. Dieťa potrebuje zažiť každý deň úspech, aby bolo sebavedomé, aby si vytvorilo pozitívny vzťah k deťom, učiteľke, prostrediu materskej školy, aby zažilo pozitívnu psychosociálnu klímu v triede. Všade platia pravidlá, ktoré je potrebné dodržiavať, a tak je to aj v grafomotorike. Predíde sa tak mnohým nedostatkom. Grafomotorické aktivity začleňujeme do oblastí, aby boli prirodzené, nerobíme z nich násilné cvičenia. Učiteľ by mal vedieť, aký cieľ chce v priebehu grafomotorickej aktivity dosiahnuť, aké výsledky by mali mať deti (mal by mať vedomosti z pedagogickej diagnostiky, príloha B), všetko hravou formou, trpezlivo, podľa vekových možností detí a podmienok, ktoré má k dispozícii.

Dodržiavanie postupnosti grafomotorických vzorov vychádza z fyzického a psychického objavovania skutočnosti dieťaťom, z vnímania vonkajšieho a vnútorného prostredia všetkými receptormi, z koordinácie pohybov, priestorovej orientácie a koordinácie medzi okom a rukou.

3.1 Návrh projektu na rozvíjanie grafomotorických zručností

Názov projektu: Zvolíme si tému projektu.

Zdôvodnenie projektu: Zdôvodníme, prečo je projekt potrebný. Súčasný stav riešenia problematiky na úrovni materskej školy.

Hlavný cieľ projektu: Uvedieme, čo chceme v projekte dosiahnuť z dlhodobého hľadiska, napríklad jedného roka.

Čiastkové ciele: Uvedieme, ktorú oblasť osobnosti dieťaťa projekt rozvíja a ako.

Podrobný opis projektu: Navrhujeme jednotlivé aktivity (aktivita obsahuje námet, úlohu, obsahové a výkonové štandardy, pomôcky a spôsob realizácie, predpokladaný výsledok).

Návrh časového harmonogramu: Predpokladaný čas projektu (týždenný, mesačný, ročný).

Návrh na monitorovanie, hodnotenie projektu: V priebehu realizácie a po skončení.

Literatúra: Materiály, ktoré boli použité v projekte.

Prílohy: portfólio (napr. príloha C)

U trojročných detí v materskej škole zaraďujeme grafické záznamy cvikov na uvoľnenie ramena, zápästia a prstov ruky, ktoré spojíme s hudbou a pohybom. Úroveň tohto záznamu závisí od toho, ako sú deti podporované nielen vo výtvarných aktivitách. Sú to grafomotorické cvičenia, ktoré sú **prípravou na písanie v základnej škole**.

Hneď ako deti vnímajú výsledok svojej činnosti, hrajú sa na domácnosť, varia a miešajú, ťhajú, vykonávajú rôzne činnosti, ktoré odpozorovali od dospelých, a tak vznikajú prvé kroky k samotnému kresleniu. Vtedy nastáva výklad vlastných čmáraníc.

Dieťa postupne nadväzuje na predchádzajúce skúsenosti a vníma objem zrakom i hmatom, vníma priestorové vzťahy, tvar i veľkosť. Tak ako u trojročných detí, aj **u štvor- až päťročných** precvičujeme paže a zápästia ruky dieťaťa a grafický záznam týchto pohybov v rytme riekanky zaznamenávame na papier alebo pracovný list. Deti kreslia pravou i ľavou rukou, oboma rukami, súčasne zľava doprava, sprava doľava, z jedného okraja papiera k druhému na veľký formát papiera. Neskôr formát papiera zmeňujeme. K bodom, vertikálnym a horizontálnym líniám pridávame lomenú líniu, špirálu, kruhy, samostatné i spojené oblúky, slučky a osmičky. Tieto pohybové cvičenia sú prínosom pre neskoršie písanie. Dieťa sa stimuluje v zaobchádzaní s plochou papiera, uvoľní sa a stane sa istejšie. Postupne sa aj jeho kresba dostáva na celú plochu a možno v nej vidieť prvky, ktoré si osvojilo pri grafických záznamoch. Už tu môžeme vidieť, že správny prístup k výtvarným aktivitám ovplyvní dieťa aj v grafických záznamoch a naopak (príloha A).

V materskej škole zaraďujeme cvičenia na uvoľnenie paží, zápästia a ruky a ich grafické záznamy pravidelne. **U päť- až šesťročných** detí opakujeme vertikálne a horizontálne línie pravou i ľavou rukou i oboma rukami súčasne hore a dole, od kraja papiera k druhému kraju, zľava doprava, sprava doľava, v stoji pri tabuli, kriedou, uhlom alebo mäkkým pastelom v rytme piesne, riekanky, hudby. Opakujeme lomenú líniu, špirály, kruhy a pridávame vlnovku, slučku a ležatú osmičku. V kresbe zaznamenávame pracovné pohyby – nakrúcanie, mletie, kyvadlové pohyby ap. Pomaly zmeňujeme formáty papiera až na veľkosť A4, pracujeme v sede, pri stolíku, kreslíme ceruzkou, pastelom, tušom.

Ak s deťmi v materskej škole precvičujeme napr. horizontálne línie v grafických záznamoch, zároveň sa objavajú i v kresbách detí. Je to línia, ktorá oddeľuje zem a oblohu, ale jej úlohou je aj naznačiť rozličné nerovnosti terénu, napr. kopec. Podobne je to aj s lomenými líniami (napr. strecha na dome), krúživými či vlnitými líniami (napr. slniečko, navíjanie vlny), či osmičkami (napr. mašličky na chvoste šarkana).

Vplyvom pravidelných grafických cvičení prenášajú deti svoje skúsenosti do výtvarných prác, pričom sa ešte upevnia. Napr. ak precvičujeme krúžky, oblúčiky, bodky, čiarky, deti sa snažia v kresbe vyplňať prázdny priestor, pozadie alebo rôzne objekty týmito tvarmi. To isté platí aj naopak. Vzory, ktoré dieťa nakreslí v kresbe, preniesie aj na pracovný list (príloha A).

Niekedy dieťa máva silný prítlak a nevie, ako sa ho zbaviť. Môžeme mu jednoducho pomôcť. Vysvetlíme mu techniku tieňovania. Je to pre dieťa jednoduché a ľahko a pomerne rýchlo sa naučí, kedy má pritlačiť písacím nástrojom a kedy prítlak nepotrebuje (pozn. autorky z vlastnej praxe).

Aby sa dieťa naučilo správny prítlak na podložku, používame nástroje na kreslenie, ktoré zanechávajú primeranú stopu. Fixovou ceruzkou sa dieťa správny prítlak nenaučí, pretože zanecháva stopu už pri jemnom dotyku na papier. Fixovou ceruzkou kreslíme len body. Keby ich dieťa kreslilo obyčajnou ceruzkou, tlačilo by na papier, aby videlo stopu.

Geometrické tvary deti hravo uplatňujú pri kreslení domov alebo dopravných prostriedkov. Svoje poznatky pri kreslení elipsy uplatnia v kresbe sliviek alebo trupu panáka. Vďaka líniam, s ktorými sa dieťa stretlo v pracovných listoch, sa budú líšiť aj ihličnaté a listnaté stromy.

V základnej škole na dieťa čaká množstvo povinností, ktoré mu uľahčíme tým, že ho pripravíme už v predprimárnej edukácii na písanie. V materskej škole cieľovými aktivitami upevníme grafomotorické zručnosti detí. Dieťa bude bodky, čiarky, oblúčiky či slučky písať automaticky, lebo ich bude mať už zafixované vo výtvarných aktivitách.

Z dlhoročných pedagogických skúseností a výskumu v oblasti grafomotorických zručností detí v materskej škole odporúčame zaoberať sa grafickými vzormi a cielene ich kresliť s deťmi v určitej postupnosti. Celý projekt naplánujeme na jeden školský rok s návrhom harmonogramu cieľného nácviku grafomotorických vzorov (príloha C).

Predkladáme **návrh projektu na rozvíjanie grafomotorických zručností detí v materskej škole** na jeden školský rok.

Stručná charakteristika projektu: Na základe pedagogických skúseností (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009) a širokospektrálneho výskumu v oblasti grafomotorických zručností detí materskej školy sme pripravili projekt na rozvíjanie grafomotorických zručností detí v materskej škole, v ktorom odporúčame učiteľkám materských škôl **dodržiavať postupnosť nasledujúcich grafomotorických vzorov a časový (návrh) harmonogram nácviku:**

a) September – hra s bodom. Prvé oboznamovanie sa dieťaťa s materiálom a plochou (prvé dotyky, hry s bodom a plochou);

b) Október – vertikálne (zvislé) línie prerušované i súvislé, vychádzajú z bodu, dieťa samo experimentuje a pozoruje líniu idúcu zhora dolu, zdola hore; vhodnou motiváciou začína líniu nakláňať sprava doľava a zľava doprava;

c) November – horizontálne (vodorovné) línie súvislé, prerušované, vedené zľava doprava, sprava doľava; postupné predlžovanie vedenej línie je závislé od unaviteľnosti detskej ruky a koordinácie oka;

d) December – kombinované pohyby spájaním horizontálnej a vertikálnej línie s využitím rôznorodosti smeru pohybu;

e) Január – lomené línie, experimentovanie s horizontálnou a vertikálnou líniou – lomené línie, lom hore/dole, vpravo/vľavo; lom (strieška) s rôznou šírkou, výškou, v rôznom zoskupení, počte;

f) Február – krúživé pohyby motivované (napodobňovaním) mletím, navíjaním, hojdaním vedú k zaznamenaniu (nakresleniu) kruhu jedným ťahom bez opravenia línie až po elipsové grafické stopy (ovál);

g) Marec – apríl – oblúky, vlnovky, slučky, osmičky (horné, dolné, široké, úzke, vysoké, plytké v rôznom zoskupení a počte) vychádzajúce z krúživých pohybov; sú najnáročnejšie;

h) Máj – jún – kombinácie pohybov s dodržaním smeru pohybu zľava doprava (smer pohybu písma); postupuje sa od **súvislého pohybu** pri zaznamenávaní stopy, napr. geometrických tvarov štvorec – okno, trojuholník – strecha, kruh – slnko, cez využitie záujmu dieťaťa o **obťahovanie línie**, spájanie a dopĺňanie **vertikálnych, horizontálnych, lomených, krúživých či vlnitých línií do jedného celku** až po pokusy o **písanie tlačeného a písaného písma**. (Pracovné listy môžu byť zamerané aj na doplnenie chýbajúcich častí, spájanie bodov, vedenie línie podľa predkreslenej predlohy, hlavne však na dodržanie požadovaného vedenia smeru, veľkosti a dĺžky línie).

Návrh projektu je inšpiračný, otvorený a môže učiteľky motivovať pri zostavovaní vlastného programu rozvoja grafomotoriky pre konkrétnu skupinu detí podľa ich individuálnych a špecifických podmienok. **Postupnosť grafomotorických vzorov treba dodržať a zoradiť podľa náročnosti**. Zdrojom inšpirácie a rôznych hier, hádaniek, riekaniek, piesní a básní môžu byť detské knihy, CD a internet, ktoré sú k dispozícii v materských a základných školách. Predstavujeme desať pracovných listov na desať mesiacov, teda jeden školský rok. V každom mesiaci však môžeme podľa potreby a záujmu detí pracovné listy pridávať (napr. štyri pracovné listy mesačne, čiže jeden pracovný list na týždeň). Počet listov zameraných na grafomotoriku deťom predkladáme podľa ich záujmu a vospelosti.

Metodické odporúčania nácviku rozvíjania grafomotorických zručností detí

Nácvik odporúčame realizovať v troch etapách:

- pohybové cvičenia,
- pohybovo-sluchové cvičenia,
- pohybovo-sluchovo-zrakové cvičenia.

Všetky tri etapy spolu súvisia a nie je možné ich od seba oddeliť.

Pri formulácii cieľov grafomotorických zručností vychádzame z taxonómie M. Simpsona v psychomotorickej oblasti, ktoré sú upravené pre potreby výtvarnej výchovy a grafomotoriky:

- vnímanie činnosti, zmyslová činnosť,
- imitácia, reprodukcia – napodobňovanie činnosti,
- automatizácia činnosti,
- tvorivá činnosť.

Pri nácviku zohľadňuje učiteľka **vek dieťaťa**, jeho psychickú a fyzickú **vypelosť**, jeho **schopnosti a rozvojové možnosti**, ako aj **návyky a úroveň** technických zručností. Nezabúda na **dispozície** dieťaťa, **motiváciu s úlohou a cieľom aktivity**, aby boli dieťaťom zvládnuteľné, na hygienické a technické **podmienky**, ktoré sú potrebné na nácvik grafomotorických zručností v materskej škole.

Na nácvik grafomotorických zručností odporúčame používať grafický materiál, ktorý sa deťom dobre drží (v troch prstoch) a je prispôsobený detskej ruke. **Do pracovných listov kreslíme vzory zľava doprava a zhora dole, teda tak, ako sa píše alebo číta v základnej škole v zošitoch.**

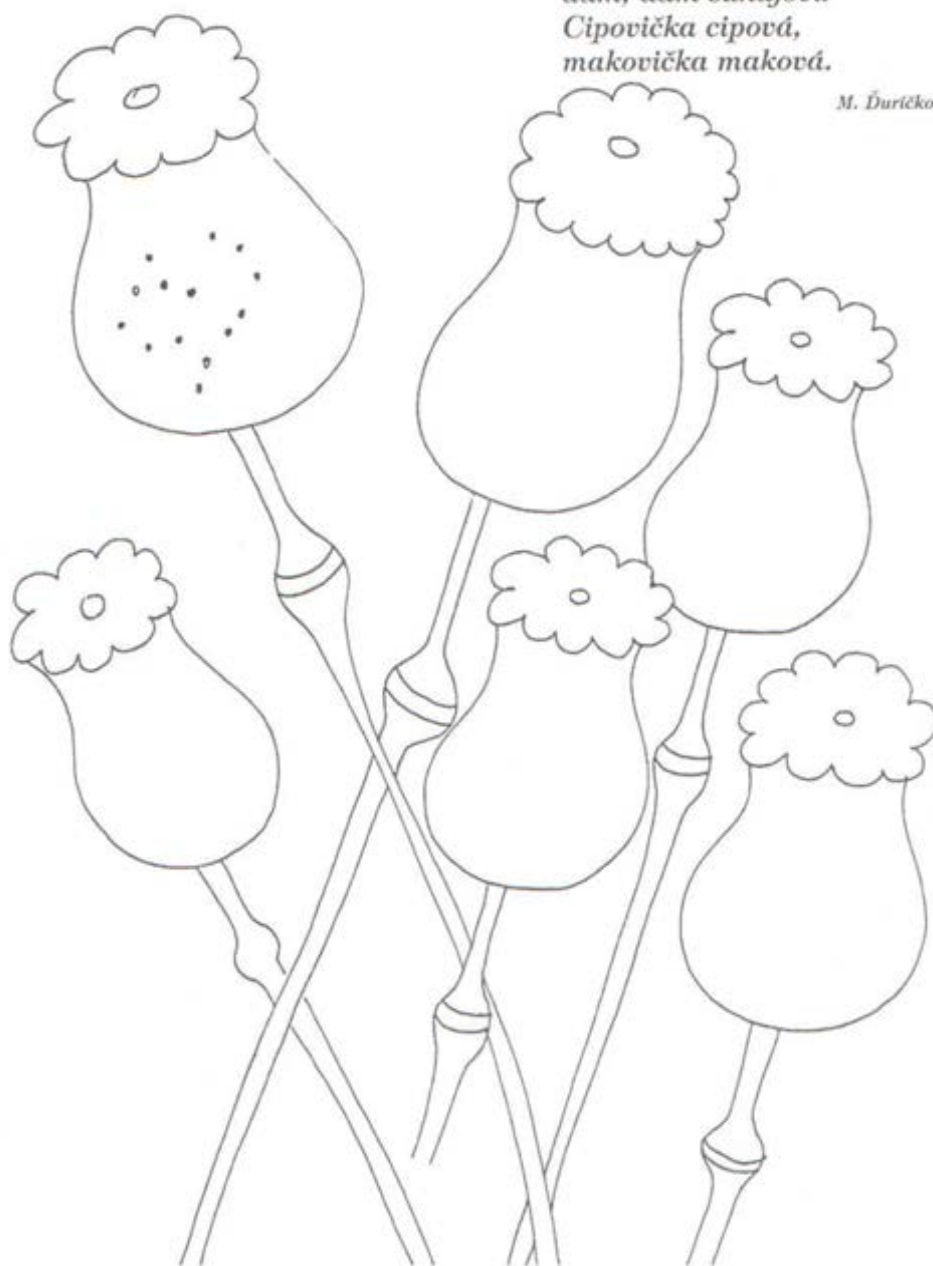
Vo všetkých čiastkových cvičeniach (precvičenie hrubej motoriky, jemnej motoriky, priestorovej a pravo-ľavej orientácie) odporúčame učiteľke, aby požadovaný pohyb precvičovala a slovne deklarovala tak, aby si deti osvojili správne pohyby i myšlienkové postupy. Hudobno-pohybové aktivity vplývajú na zvýšenie zrakovo-sluchovej koordinácie. Vytváraním vizuálnych akustických spojov učiteľka motivuje deti ku grafomotorickým výkonom. Začne uvoľňovacími cvikmi hrubej motoriky (hudobno-pohybovými aktivitami), od jednoduchých cvikov prechádza k zložitejším. Cez uvoľňovanie ramena prechádza postupne k uvoľneniu lakťa a zápästia (rytmizáciu cvičenia podporuje vhodne zvolenou piesňou, básňou, hudobno-pohybovou hrou alebo riekankou). Pri vlastnom kreslení dieťaťa dbá na dodržiavanie zásady, že do výkonu zapája čo najviac zmyslov, to znamená, že popri pohybovej, zrakovej aj sluchovej, prípadne hmatovú kontrolu. Úlohy na rozvíjanie grafomotorických zručností detí sú zadávané napr. formou jednoduchých, **premyslených pracovných listov**. Počas plnenia úloh deti zaznamenávajú na pracovných listoch reprodukováné zvuky (cip, cip, cipovička; ťuki, ťuki, ťukalo...) alebo stvárňujú rytmus slov, riekaniek, rečňovaniek, hádaniek, piesní, rozprávok, hudobno-pohybových hier a pod. **Uvedomelá grafomotorická činnosť je výsledkom koordinácie sluchovo-zrakovo-pohybových funkcií, ktorú dosiahneme cieľavedomým nácvikom. Pracovné listy sú usporiadané nielen podľa postupnosti grafomotorických vzorov, ale môžu byť usporiadané aj podľa aktuálnosti ročného obdobia. Na záver grafomotorických aktivít si deti svoj pracovný list vyfarbia tak, aby dodržali línie predkresleného vzoru.**

Projekt: **Rozvíjanie grafomotorických zručností detí v materskej škole****1. aktivita: Hra s bodom**

Vek	5 – 6 rokov
Názov témy	Hra s bodom/Makovice
Obsahový štandard	Vizuomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Sediť správne a dodržiavať sklon papiera pri kreslení na stole. Správne používať grafický nástroj v dominantnej ruke. Vyvinúť správny tlak na kresliaci nástroj.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, fixky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia hudobno-pohybovou hrou „Čížiček, čížiček“: „Čížiček, čížiček, vtáčik maličký, povedz nám čížiček, ako sejú (rastie, kvitne, melú, jedia) mak. Aj tak, tak, sejú mak, aj tak, tak, sejú mak, aj tak, tak, sejú mak, aj tak sejú mak.“ V kruhu je dieťa, ktoré deklaruje pohyby, ostatné deti sa držia za ruky, točia sa v kruhu a na každú slohu sa zastavia. Napodobňujú pohyby dieťaťa, ktoré je v kruhu. Riekanka: „Cip-cip, cipovička, mak-mak, makovička. Cipovička cipová, makovička maková. Mám, mám prsteň nový, dám ho šuhajovi. Cipovička cipová, makovička maková.“ Dvojice detí si prstom a ukazovákom chytia pokožku na ruke a zároveň sa týmto spôsobom navzájom chytia. V rytme riekanky hojdavým pohybom znázorňujú rytmus riekanky. Riekanku spoločne recitujú.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: napodobňovať prstom zobkanie maku vtáčikom – kresliť bodky do priestoru, ukazovákom dominantnej ruky ťukať prstom na dosku stola za sprievodu uvedenej hudobno-pohybovej hry a riekanky.</p>

*Cip - cip, cipovička,
mak - mak, makovička.
Cipovička cipová,
makovička maková.
Mám, mám prsteň nový,
dám, dám šuhajovi.
Cipovička cipová,
makovička maková.*

M. Ďurčková



Makovice vyplníme bodkami („makom“). Kreslíme fixkami.

2. aktivita: Šikmé, prerušované línie


Vek	5- až 6-ročné deti
Názov témy	Šikmé, prerušované línie/Dážď
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Držať správne grafický materiál a používať primeranú intenzitu tlaku na podložku. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru: šikmé, prerušované línie.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, drevené ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou „Prší, prší“: „Prší, prší, len sa leje, nezatváraj milá dvere, milá má, duša má, nezatváraj pred nama. Keď som išiel od Zuzičky, štrngali mi podkovičky, štrngali, brnkali sivé očka plakali. Sivé očka čo plačete, veď vy moje nebudete, budete iného šuhajička švárneho.“ V rytme piesne kráčame v kruhu a napodobňujeme pohyby podľa textu piesne.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: sprevádzaním básne „Padá, padá dáždik, na zelený trávnik. Prvé kvapky padli, príde lejak riadny“ deti kreslia prstom na stôl línie zhora dole akoby pršalo, ťukajú na stôl. Striedajú kresbu vo vzduchu, na tabuli, ukazovákom, kriedou pravou aj ľavou rukou.</p>



Kreslíme krátke šikmé, prerušované línie zhora dole.

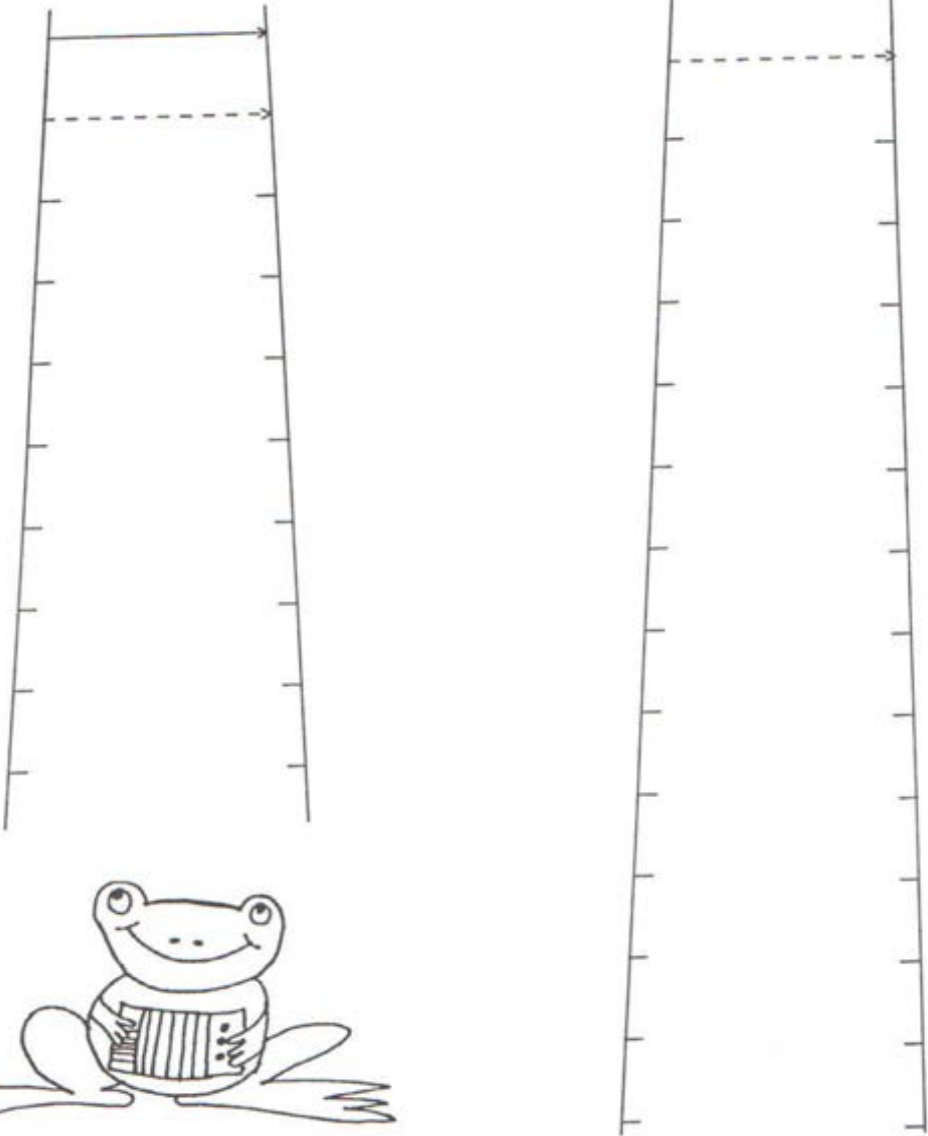

3. aktivita: Horizontálne línie

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Horizontálne línie/Rebrík
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru zľava doprava: horizontálne línie.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia riekankou „Ide žaba po rebríku“: „Ide žaba po rebríku, naťahuje harmoniku. Ide to, nejde to? Nechajme to na leto. Skáče žaba po blate, kúpime jej na gate. Na aké, na také na zelené strakaté.“ Deti sa rozdelia na dve skupiny, urobia podpor drepmo a skáču z jednej strany triedy na druhú v rytme riekanky.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: v rytme riekanky tleskanie a hra na telo.</p> <p>Kreslíme vo vzduchu prstom, kriedou na tabuľu pravou i ľavou rukou horizontálne línie, aj obidvoma rukami súčasne podľa textu riekanky.</p>



*Ide žaba po rebríku,
 natahuje harmoniku.
 Ide to, nejde to?
 Nechajme to na leto.*

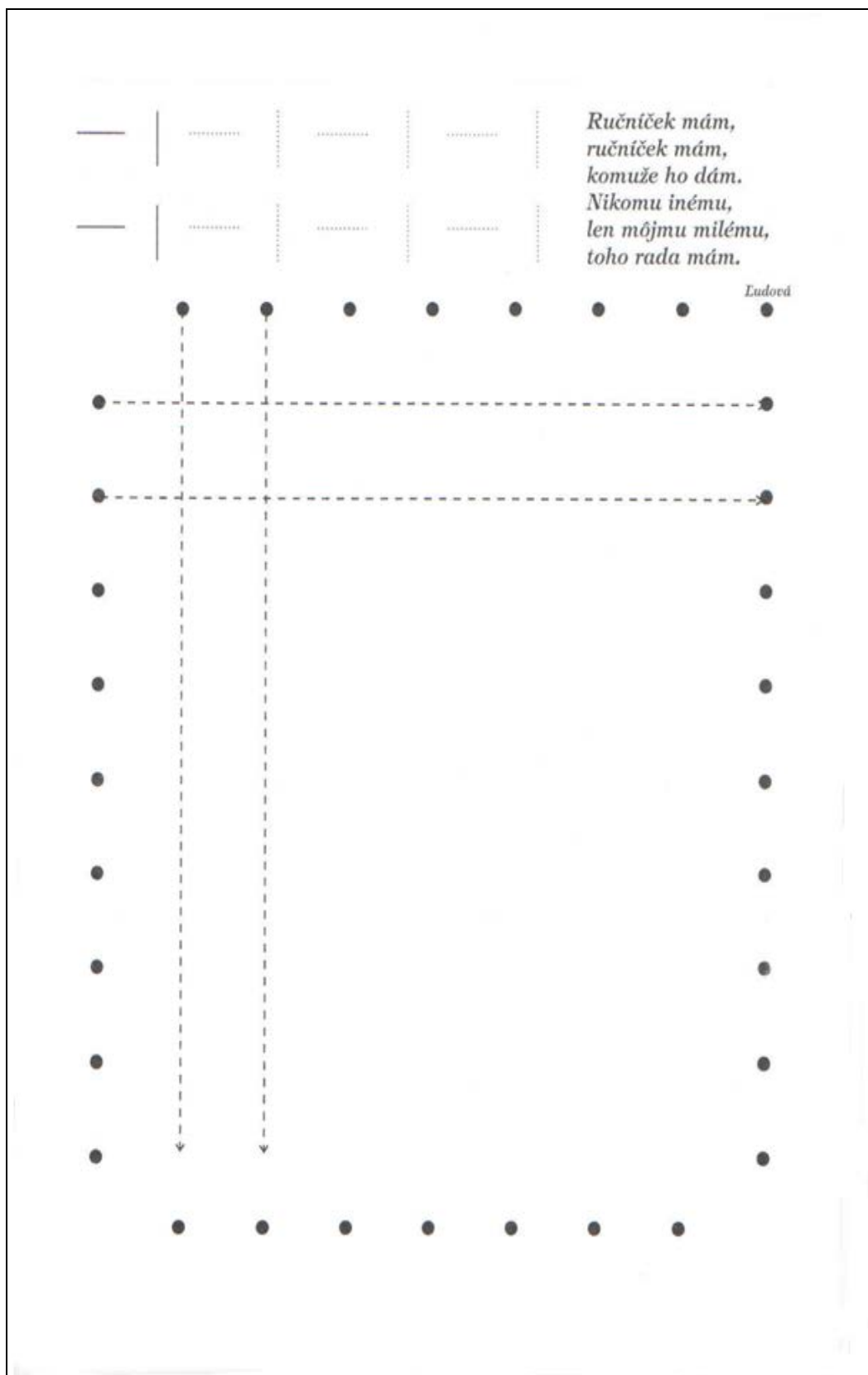
Ludovd

Horizontálne línie kreslíme zľava doprava jedným ťahom.

4. aktivita: Kombinácia horizontálnych a vertikálnych línií

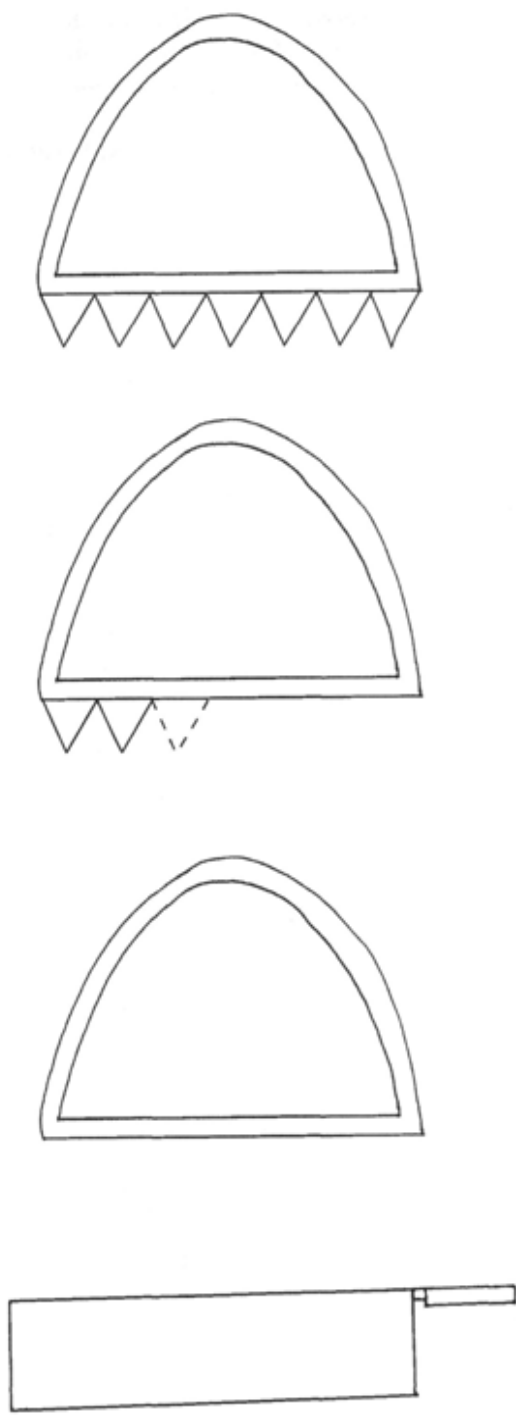
Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Kombinácia horizontálnych a vertikálnych línií/Ručníček
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru: horizontálne a vertikálne línie.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia hudobno-pohybovou hrou „Mám ručníček mám“: „Mám ručníček mám, komuže ho dám? Nikomu inému, len môjmu milému, toho rada mám.“ V kruhu sa deti držia za ruky a kráčajú podľa rytmu piesne. V strede je jedno dieťa, kráča v protismere, máva károvaným ručníčkom. Na konci slohy ručníček odovzdá niektorému dieťaťu a hra sa opakuje.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: pieseň opakujeme aj pri stolíkoch, kde deti sedia a precvičujú si jemnú motoriku krúžením rukami v zápästí, prepletaním prstov, hraním na stôl ako na klavíri/prekladanie prstov v rytme hudobno-pohybovej hry.</p>



Kreslíme horizontálne a vertikálne línie dvoma farbami – vytvárame károvaný vzor na „ručníčku“. Kreslíme zľava doprava a zhora dole.

5. aktivita: Lomená línia

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Lomená línia/Pílky
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: lomená línia.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou: „Oženil sa haťa-paťa, vzal si ženu Helenu, nemali sa čím prikrývať, prikryli sa halenu. Oženil sa leda-byľ, vzal si ženu Milku, nemali sa čím prikrývať, prikryli sa pilku.“</p> <p>Deti stoja v dvoch radoch na konci triedy vo dvojiciach oproti sebe. Držia sa za ruky a pohybmi horných končatín znázorňujú pílenie dreva vo dvojici. Zároveň sa v rytme piesne premiestňujú z jednej strany triedy na druhú. Rozvoj priestorovej orientácie.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov podľa piesne: deti sedia za stolíkmi a znázorňujú hru na klavíri/fiktívna hra na klavíri. Vytlieskať melódiu piesne hrou na telo.</p>



*Oženil sa baťa - paťa,
vzal si ženu Helenu.
Nemali sa čím prikrývať,
prikryli sa balenu.*

*Oženil sa leda - byl,
vzal si ženu Milku.
Nemali sa čím prikrývať,
prikryli sa pilku.*

Eudová

Kreslíme lomené línie na pílke jedným ťahom. Keď začneme kresliť, nedvíhame ceruzku z papiera, až kým nedokreslíme. Kreslíme „zuby“ na píle.

6. aktivita: Krúživé pohyby

Vek	5- až 6 ročné deti
Téma	Krúživé pohyby/Kašička
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Sedieť správne a dodržiavať sklon papiera pri kreslení na stole. Správne používať grafický nástroj v dominantnej ruke s primeranou intenzitou tlaku na podložku.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika:</i> „Varila myšička kašičku“ Varila myšička kašičku v maľovanom varníčku. Tomu dala na mištičku, tomu dala na lyžičku, tomu dala na vidličku, tomu dala na tanierik a tomu malému nič nedala, ale mu prasiatko zaklala, kvik, kvik, kvik.“ - dramatizovať riekanku hrou na telo. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: napodobňovať riekanku podľa obsahu, kresliť do priestoru, na stôl krúživé pohyby, akoby sme miešali kašičku, ukazovákdom dominantnej ruky.

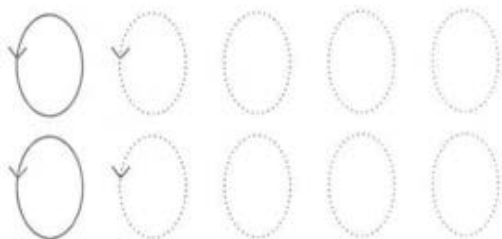
*Varila myšička kašičku
v malovanom varníčku.
Tomu dala na mištičku,
tomu dala na rajničku,
tomu dala na lyžičku,
tomu dala na vidličku,
tomu dala na tanierik,
lenže mu mačka spapala.
Mamička mačku prútom šibala
a mačka šmyk – šmyk po rúčke
skryla sa v pazúške.*

M. Ďurčková

Krúživý pohyb v obmedzenom priestore hrnčeka. Nevychádzame za čiaru. Miešame „kašičku tak, aby nevykypela“.

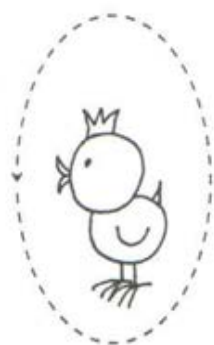
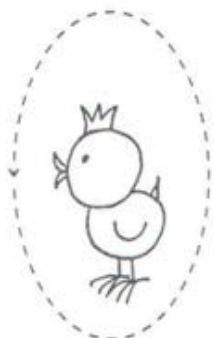
7. aktivita: Ovál

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s oválom/Vajíčka
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: ovál.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou „Ťuki, ťuki“:</p> <p>„Ťuki, ťuki, ťukalo, vo vajíčku volalo. Ťuki, ťuki vo vajíčku, nemám miesto pre hlavičku, ťuki, ťuki, ťuk. Ťuki, ťuki ťukalo, von sa dostať žiadalo, ťuki, ťuki od radosti, že si vystrie údy, kosti, ťuki, ťuki, ťuk.“</p> <p>Deti sú v dvoch radoch oproti sebe. V drepe podľa piesne udierajú dlaňami o podlahu, napodobňujú kývaním hlavy vľavo, vpravo a vystieraním rúk nedostatok miesta vo vajíčku. Pri poslednej slohe tleskajú s vystretými rukami a prechádzajú na druhú stranu triedy, čím si vymenia miesta s druhou skupinou detí.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivácia riekankou – prstové cvičenie, ťukanie do dlane, krúženie zápästím, kreslenie prstom vo vzduchu, kriedou na tabuľu vajíčko pravou i ľavou rukou i obidvoma rukami súčasne.</p>



Ťuki, tuki, tukalo,
vo vajíčku volalo:
„Ťuki, tuki
pre hlavičku,
nemám miesta
vo vajíčku,
tuki, tuki, tuk!“

E. Podjavorinská



Kreslíme vajíčka pre kuriatka a kohútiky.

8. aktivita: Oblúky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s horným a dolným oblúkom/Kopec, jama
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: horný a dolný oblúk.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia básňou: „Jeden vršok, jedna jama, záhrada je pokopaná. Čudujú sa kopáči: Komu sa to nepáči?“</p> <p>Preskakovanie prekážok v behu v zástupe jeden za druhým v triede/v záhrade. Učiteľka zvolí prekážkovú dráhu podľa fyzickej vyspelosti detí.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivácia podľa básne: precvičíme si zápästie, dlane a prsty, kreslíme horný a dolný oblúk kriedou na tabuľu, prstom dominantnej ruky vo vzduchu a na stôl v rytme básne.</p>

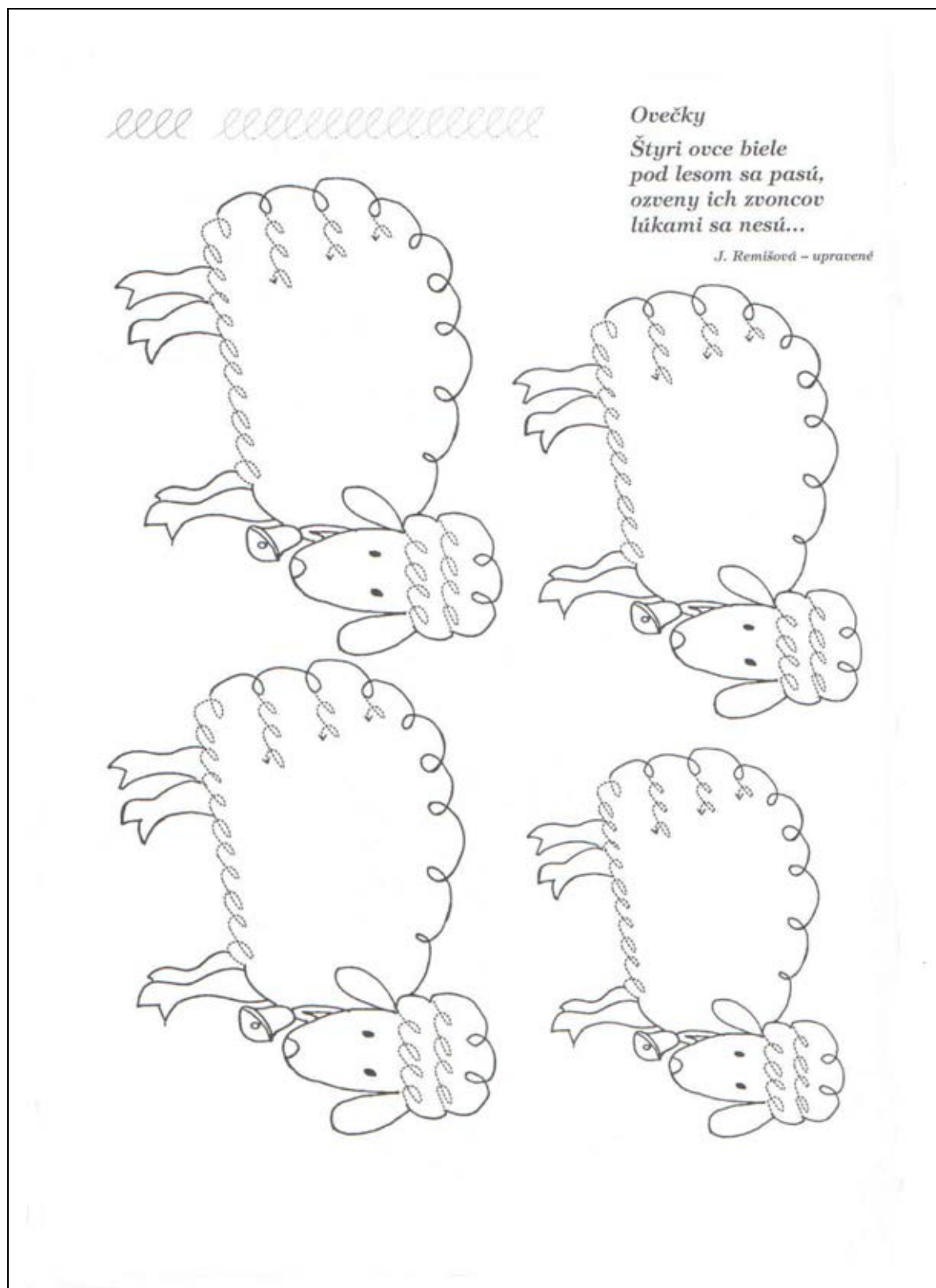
Jeden vršek, jedna jama,
záhrada je pokopaná.
Čudujú sa kopáči:
Komu sa to nepáči?

B. Votavová

Kreslíme horný a dolný oblúk.

9. aktivita: Slučky

Vek	5- až 6 ročné deti
Téma	Hra so slučkami/Ovečky
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: slučka.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia hudobno-pohybovou hrou Na ovečky: „Pásla ovečky v zelenom hájičku, pásla ovečky v čiernom lese. Ja za ňou dupi, dupi dup, ona zas cupi, cupi, cup. Húfom ovečky, zožeňte sa všetky, húfom ovečky zožeňte sa.“ Deti sa držia za ruky a podľa textu piesne sa k sebe približujú a vzdávajú. Rukami znázorňujú pohyb, akoby zaháňali ovečky. Pri texte dupi, dupi, cupi, cupi dupú nohami, vchádzajú do kruhu a vychádzajú von z kruhu.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivácia básňou: „Štyri ovce biele pod lesom sa pasú, ozveny ich zvoncov lúkami sa nesú.“ Prstové cvičenie, precvičenie dlane, zápästia a prstov, kreslenie slučiek vo vzduchu a prstom na stole v rytme básne.</p>



Kreslíme horné slučky jedným ťahom podľa osnovy.

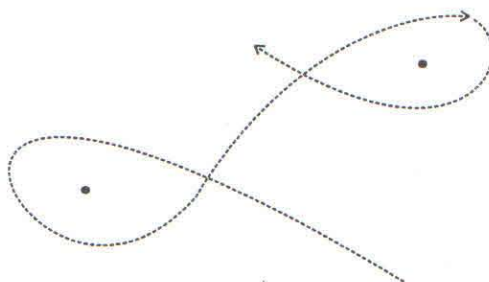
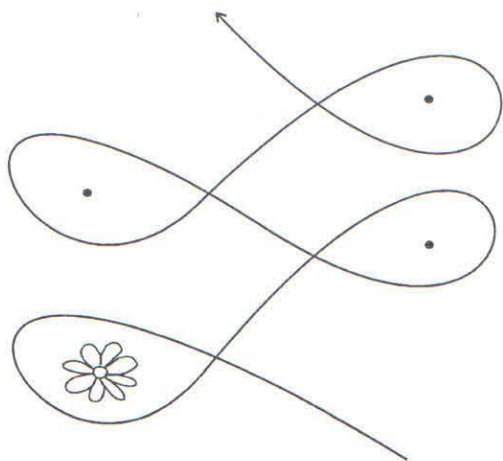
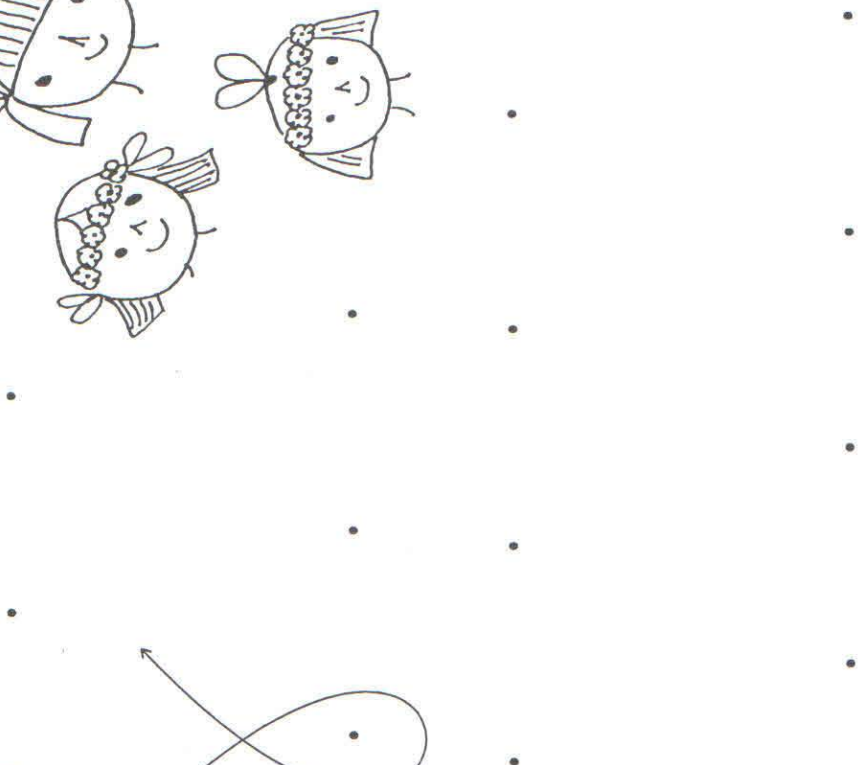
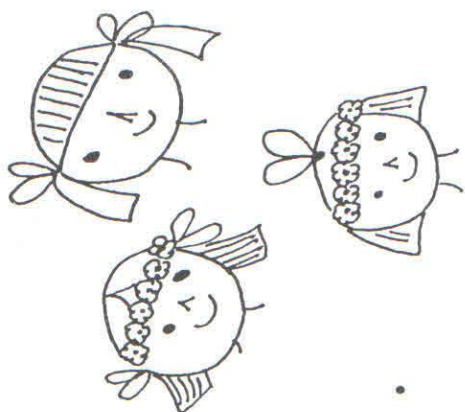
10. aktivita: Otvorené osmičky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s otvorenými osmičkami/Venček
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápastia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: osmička.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia hudobno-pohybovou hrou „Kto nám pomôže?“: „Kto nám pomôže venček zapleť? Pomôž, pomôž, nám ty Janka venček zapleť.“ V kruhu sa deti držia za ruky a v rytme piesne kráčajú. Koho v piesni oslovia, prekríži si ruky (ako by mal ruky zapletené). Tak vznikne kruh so zapletenými rukami ako venček na hlave. Pieseň pokračuje aj rozpletaním na text piesne „Kto nám pomôže venček rozpleť? Pomôž, pomôž nám ty Janka venček rozpleť.“ Deti sa so skríženými rukami držia v kruhu a kráčajú v rytme piesne. Podľa textu piesne dieťa, ktoré je oslovené, rozpletie si skrížené ruky a chytí sa za ruky s deťmi, ktoré kráčajú vedľa neho. Tak si rozpletú ruky všetky deti, akoby bol venček rozpletený.</p> <p>Deti si precvičia orientáciu v priestore, pohyb horných a dolných končatín.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: „Nekonečná cestička, to je pekná osmička“ - otvorenú osmičku kresliť ukazovákom do priestoru, točiť vztýčeným ukazovákom pravej a ľavej ruky, kresliť farebnou kriedou na tabuľu otvorenú osmičku s vystretou dominantnou rukou.</p>



*Kto nám pomôže
venček zapletať?
/:Pomôž:/ nám ty Janka
venček zapletať.*

Upravená – ľudová



Kreslíme otvorené osmičky okolo kvetov (bodiek), ktorým dokreslíme lupienky.

4 AKTIVITY A HRY ZAMERANÉ NA ROZVOJ HRUBEJ A JEMNEJ MOTORIKY

Aktivity a hry pre 3- až 4-ročné deti:

1. Dieťa drží v ruke stuhu a krúži pažou. Vytvára tak vo vzduchu krúžky. Začína pravou rukou a pokračuje ľavou. Najskôr v smere hodinových ručičiek, potom opačným smerom, spredu i z boku. Cvičenie je sprevádzané hudbou alebo známou piesňou, či riekankou (napr. Prala Hanka, prala šaty, pre takéto veľké báby. Keď vyprala, vyžmýkala, na šnúročku povešala. Prišiel vietor šepleta, hodil šaty do blata). Cvičenie môžeme podľa obsahu riekanky zopakovať.

Obmena: Dieťa vyznačuje vo vzduchu kruhy len pomocou zápästia a ruky. Paže by mali zostať pritisnuté k trupu. Pri opakovanom cvičení drží v ruke loptičku.

2. Dieťa pred sebou dribluje s loptou, skúša ju odrážať len jednou rukou, potom druhou rukou.

Obmena: Dieťa hádže loptu čo možno najďalej, čo možno najvyššie. Hádže loptu o stenu v exteriéri školy čo možno najsilnejšie. Cvičenie robí najskôr oboma rukami, potom len pravou rukou a potom len ľavou rukou.

Obmena: Dieťa kotúľaním lopty triafa koly, ktoré sú rozmiestnené na podlahe.

3. Dieťa vkladá drevené kolíčky do rôzne veľkých otvorov v doske (napr. v kartónovej doske).
4. Dieťa ukladá kocky do jedného, potom do druhého radu za sebou.
5. Dieťa stavia komín z piatich alebo šiestich kociek. Vedľa symetricky stavia druhý komín.
6. Dieťa skrutkuje a odskrutkováva maticu na skrutke.
7. Dieťa ukladá pokrievky na hrnce rôznych veľkostí a potom ich dáva dole.
8. Dieťa obracia ponožky, sveter, nohavice na opačnú stranu.
9. Dieťa navlieka gombíky na šnúрку z topánky.
10. S modelovacou hmotou dieťa môže:
 - vyvalkať hmotu pomocou valčeka na cesto,
 - zhotoviť plochý tanierik vykrojením pomocou pohárika,
 - vyrobiť guľôčky rôznych veľkostí tvarovaním hmoty v dlaniach,
 - vymodelovať hady rôznych dĺžok valkaním hmoty po stole,
 - urobiť sušienky (koláčiky) tak, že hmotu uhladí,
 - postaviť snehuliaka z guľôčok rôznej veľkosti.
11. Dieťa preosieva piesok alebo múku cez sitko.
12. Dieťa s prstami vykonáva pohyby, akoby solilo a korenilo.
13. Dieťa prelieva vodu z jedného pohárika do druhého bez toho, aby ju vylialo. Cvičenie opakuje s ryžou.
14. Dieťa hádže drobné mince do pokladničky alebo do škatuľky, do ktorej je vyrezaný otvor.
15. Dieťa rozmiestňuje kolíčky na bielizeň po obvode škatule na topánky.

16. Dieťa naberá kvapkadlom vodu z jednej misky a do druhej misky kvapkadlo vyprázdňuje.
17. Dieťa prekladá servítku, kuchynskú utierku alebo papierovú vreckovku najskôr na polovicu a potom na štvrtinu. Dáva pritom pozor, aby kládlo rohy presne na seba.
18. Dieťa zabaľuje guľôčky do mäkkého farebného papiera (salónky).
19. Dieťa opatrne obracia listy v rozprávkových knihách.
20. Dieťa napĺňa fľašku so širokým hrdlom drevenými guľôčkami.

Aktivity a hry pre 4- až 5-ročné deti:

1. Dieťa pred sebou dribluje s loptou, vždy len jednou rukou. V cvičení pokračuje striedaním pravej a ľavej ruky. Potom robí cvičenie pri chôdzi.
2. Dieťa sa posadí a s pomocou oboch rúk kotúľa loptu okolo seba.
3. Dieťa sa palcom dotýka končekov ostatných prstov tej istej ruky. Cvičenie robí aj s druhou rukou. Cvičenie je potrebné trénovať dovedy, kým sa ho dieťa nenaučí urobiť rýchlo.
4. Dieťa sa musí dotýkať dosky stola dlaňou, potom každým prstom (strieda pritom palec, dlaň, ukazovák, dlaň, prostredník, dlaň atď.).
4. Dieťa roztočí na stole drobnú mincu, ktorú drží medzi palcom a ukazovák.
5. Dieťa stavia komín z ôsmich až desiatich kociek. Vedľa postaví ešte jeden komín.
6. Dieťa ukladá na seba drobné mince – čo možno najviac mincí na seba.
7. Dieťa vloží mince do nádoby s vodou a vyberá ich palcom a ukazovák.
8. Dieťa si obmotáva vlnenú priadzu okolo jedného prsta, dvoch prstov, troch prstov a potom okolo celej ruky.
9. V poháriku sú perá, ktoré dieťa vyberá jedno po druhom. Najprv palcom a ukazovák, potom palcom a prostredníkom a pokračuje s ďalšími prstami. Cvičenie opakuje s nalámanými špagetami, makarónmi, nasýpanými zrnkami ryže. Rovnakým spôsobom sa cvičenie robí i druhou rukou.
10. Dieťa
 - a) jednou rukou tvaruje guľu z kúska papiera veľkosti A4. Postupne tvaruje čoraz menšie guľôčky z kúskov farebného papiera,
 - b) zoradí guľôčky podľa veľkosti sprava doľava, začína najmenšou a končí najväčšou guľôčkou,
 - c) posielajú čo možno najďalej guľôčky položené na zemi alebo na stole „pinknutím“ prstami jednej a potom druhej ruky.
11. Dieťa zabalí kartónovú rolku do papierovej vreckovky alebo papierovej utierky a konce utiahne „ako cukrík“.
12. Dieťa si rozšnúruje topánku a navlieka šnúru do dierok.
13. Dieťa vie viazať uzly na špagátiku.
14. Dieťa si dokáže zapnúť a rozopnúť sveter. Podobne je to s patentkami, háčikmi...
15. Dieťa dokáže zastrúhať ceruzky.
16. Dieťa vie vytrhávať diery do papiera.

17. Dieťa vyrába rôzne predmety z modelovacej hmoty. Napríklad môže urobiť mištičku alebo zvieratko, ktoré potom natrie vodovými farbami. (Dieťa môže nanášať temperové, vodové farby jednotlivými dotykmi štetca, nie ťahmi štetcom.)
18. Dieťa dokáže kresliť priamky podľa pravítka (malo by držať pravítko v strede).
19. Štetcom, voskovou ceruzkou alebo inou ceruzkou dokáže dieťa obkresľovať makety, ktoré učiteľka predtým načrtla na tvrdý papier.
20. Štetcom, voskovou ceruzkou alebo inou ceruzkou dieťa spája body, ktoré vyznačíme na papieri.
21. Dieťa kreslí rôzne veľké štvorce a kruhy okolo kresieb, ktoré načrtne na papier. Cvičenie opakuje, ale tentoraz kreslí cez náčrtky dve skrížené čiary. Používa štetec, voskovú alebo inú ceruzku.
22. Každý deň venujme chvíľku strihaniu alebo nalepovaniu. Dieťa vystrihuje obrázky podľa ich kontúr a starostlivo ich nalepuje na list papiera.

Aktivity a hry pre 5- až 6-ročné deti:

Skôr než začnete nasledujúce cvičenia, mali by ste sa presvedčiť, že dieťa zvládlo predchádzajúce. Vo veku štyroch, piatich až šiestich rokov dieťa kontroluje nasledujúce pohyby spojené s uchopením predmetov a manipuláciou s nimi: lepšie drží štetec a pracuje s väčšou presnosťou, „oko sleduje ruku“.

Pokúša sa kresliť postavy, zvieratá, budovy a postupne pripája detaily. Dokáže rovno strihať nožnicami, dokáže nakresliť kríž, uzatvorený kruh a štvorec, navliekať koráliky, samo sa obliekať a zobliekať, zapínať gombíky, nasadiť si čiapku.

1. Dieťa pred sebou dribluje s loptou striedavo oboma rukami. Cvičenie opakuje a striedavo dribluje dvakrát ľavou a dvakrát pravou rukou. Pri ďalšom opakovaní robí cvičenie v chôdzi, v behu po priamke a potom v behu „cik-cak“.
2. Dieťa leží na brušku a posieľa loptu smerom k vám. Tá musí prejsť popod stoličku.
3. Dieťa vystreľuje guľôčky tak, že oprie prostredník o palec a „cvrnkne“.
4. Dieťa vie zapnúť zips na bunde či nohaviciach, vie sa obliecť.
5. Dieťa dokáže navliekať dvojito gumičku cez malú škatuľku. Obmotáva ju trikrát.
6. Dieťa dokáže zapletať tri kúsky vlnenej priadze.
7. Dieťa dokáže vyrobiť náhrdelník z cestovín. Cvičenie opakuje s gombíkmi (striedavo navlieka malé a veľké) alebo so sponami na papier (kancelárskymi sponami).
8. Dieťa dokáže navliekať kus vlnenej priadze do veľkej ihly a obšiva po obvode obrázok nakreslený na pevnom papieri.
9. Neuvarenú ryžu, ktorú ste nasypali do misky, dieťa dokáže prenášať pomocou pinzety do hrnca.
10. Dieťa dokáže navliekať niť (vlnenú priadzu) do ihly čo možno najrýchlejšie, potom zhora a zdola zapichuje do kusa látky.

11. Dieťa dokáže vytvárať slnko, dom a iné objekty tak, že nalepuje pásiky z farebných papierov na papier. Cvičenie opakuje s vystrihnutými tlačnými písmenami, kúskami vlnenej priadze ap.
12. Dieťa dokáže rozstrihať stranu z časopisu na tri, štyri, päť alebo viac kúskov a skúsi ich poskladať dohromady ako skladačku.
13. Dieťa dokáže vystrihnúť z časopisu pekné obrázky a nalepuje ich zľava doprava na papier alebo do zošita. (Ak dieťa bude strihať papier pravidelne, zdokonalí sa v tejto činnosti, ktorá sa preň stane hrou.)
14. Dieťa dokáže kresliť jednoduché geometrické tvary (kruh, štvorec, trojuholník) a potom ich vystrihovať.
15. Necháme dieťa pravidelne pracovať s nožičkami, vodovými farbami, pastelkami. Môže kresliť a maľovať postavy, zvieratá, domy. Povzbudzujeme ho, aby pripájalo detaily. Je vždy lepšie, keď dieťa kreslí a maľuje najskôr na zvislej ploche. Zo vzniknutých diel vždy urobíme výstavku doma alebo v materskej škole.
16. Dieťa postupne kreslí vlnovky, oblúky, slučky a osmičky podľa postupnosti grafomotorických vzorov.
 1. Na podporu jemnej motoriky môžeme využívať celú škálu rôznych cvičení v rámci edukačných aktivít i voľného času detí počas celého dňa. Ak sú cvičenia cieľové, vykonávané pravidelne, prinesú aj svoje výsledky. Dieťa sa stane istejšie v činnostiach a aktivitách, ktoré podporujú jeho fyziologické a psychologické hľadisko.
17. Na papier dieťa kladie sponky, skrutky, matičky a vytvára kompozíciu.
18. Vytvorí obrázok/koláž z tlačných písmen vystrihnutých z časopisov atď.
19. Bodkované kreslenie:
 2. Pomôcky – papier, ceruzky, fixky, pastelky. Postup – dieťa urobí na papier 5 bodov/bodiek. Spočíta body a spájaním skúsi z bodov urobiť obrázok (doplní ich kresbou a vytvorí obrázok). Nakreslí ľubovoľný predmet, ktorý vyfarbí bodkovaním. Môže využiť aj farebné tieňovanie (pointilizmus).
20. Dieťa zvládne udržať rovnováhu (stoj na jednej, druhej nohe), beh, skákanie na jednej nohe, beh poskočný, skákanie znožmo, chytanie, hádzanie.

4.1 Inšpiračné námety prstových cvičení

Prstové cvičenia realizujeme s deťmi na uvoľnenie, spevnenie a zjemnenie rúk a zápästia so sprievodom piesne, riekanky alebo básne. Cvičenia kombinujeme a improvizujeme podľa textu. Môžeme ich vykonávať kedykoľvek, keď je čas (keď čakáme na desiatu či obed, počas pobytu vonku, pred výtvarnými činnosťami alebo inými edukačnými aktivitami ako motiváciu).

- Postupne masírujeme každý prst.

- Ruky spojíme tak, že sa každý vystretý prst dotýka prsta druhej ruky. Niekoľkokrát za sebou silne tlačíme prsty proti sebe.
- Každú ruku roztiahneme až na doraz a potom silne stlačme ruku do päste. Opakujeme niekoľkokrát.
- Ruky zdvihneme do výšky tváre a zľahka nimi trasieme.
- Prsty na rukách spletieme a tlačíme z celej sily od seba.
- Dáme ruky do päste a klepeme ich o seba niekoľkokrát (napr. podľa piesne „Buch, buch na vrátka to je rozprávka krátka...“).
- Roztvoríme ruky a klepeme hranami dlaní o seba niekoľkokrát.
- Roztvoríme ruky a klepeme zápästím o seba niekoľkokrát.
- Roztvoríme prsty a zasúvame ich medzi prsty druhej ruky niekoľkokrát.
- Päšť pravej ruky uderí do dlane ľavej ruky a naopak niekoľkokrát.
- Tlieskame chrbtom ruky o seba.
- Trieme dlane o seba až do zohriatia (zakryjeme si oči teplými dlaňami), relaxácia.

(upravené podľa: DOYON, L., 2010)

ZÁVER

Písanie a jeho poruchy sa stávajú problémom a prekážkou vo výchovno-vzdelávacej práci základných škôl. Včasná a správne ciele príprava v predprimárnej edukácii sa pozitívne odrazí vo výsledkoch, ktoré dieťa dosiahne už v tomto období.

Na základe poznatkov a skúseností, ktoré sme získali širokospektrálnym výskumom v oblasti grafomotorických zručností detí materskej školy, praxou, lektorovaním pedagógov materských škôl môžeme odporučiť u detí v predprimárnom vzdelávaní:

- zamerať sa na cieľavedomé rozvíjanie perцепčno-motorických funkcií, ktoré súvisia s grafickým prejavom,
- pri vytváraní grafomotorických aktivít sa zamerať na postupnosť od rozvíjania priestorovej orientácie cez koordinované pohyby tela a hlavne rúk v závislosti od sluchového a vizuálneho vyhodnotenia situácie,
- zosúladiť pohyb tela a rúk s rytmom piesne, hudobno-pohybovej hry, riekanky či melódie, čím budeme rozvíjať funkcie kinesteticko-pohybového analyzátora,
- kombinovať v grafomotorických aktivitách aktivizujúce a relaxačné cvičenia,
- zapojiť do cvičenia jemnú motoriku pri napodobňovaní grafických vzorov,
- zaraďovať do grafických činností tvarové prvky, ktoré sú potrebné na písanie podľa postupnosti (hra s bodom, vertikálne línie, horizontálne línie, kombinované pohyby spájaním vertikálnej a horizontálnej línie, lomené línie, krúživé pohyby, kruhy, oblúky, vlnovky, slučky a osmičky),
- využívať hrové skupinové a individuálne formy práce,
- uskutočňovať pohybovo-zrakovo-sluchové cvičenia pravidelne počas pobytu dieťaťa v materskej škole a vhodne ich zaraďovať do edukačných aktivít.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ALEXOVÁ, S., VOPEL, K. W. 1992. *Nechaj ma, chcem sa učiť sám*. Bratislava : SPN, 1992. ISBN 80-08-01523-3.
- ALIPRANDIOVÁ, C., BISSIOV, A. R., CASSINELI, A. 1986. *Kreslím kolo guľaté*. Bratislava : Mladé letá, 1986. 144 s.
- ANDERSONOVÁ, J., FISCHGRUNDOVÁ, S., LOBASCHROVÁ, M. 1993. *Dobrý start do školy*. 1. vyd. Praha : Portál, 1993. 115 s. ISBN 80-85282-66-6.
- BARTUŠKOVÁ, M. a kol. 1977. *Pedagogika predškolského veku*. 1. vyd. Bratislava : SPN, 1977. 283 s.
- BERDYCHOVÁ, J. a kol. 1971. *Vybrané kapitoly z teórie a didaktiky telesnej výchovy dvoletých až sedmiletých*. Praha : Olympia, 1971. 119 s.
- BĚLIINOVÁ, L. a kol. 1984. *Pedagogika predškolského veku*. 1. vyd. Bratislava : SPN, 1984. 449 s.
- BOGDANOWICZ, M. 1985. *Metoda dobrego startu*. Warszawa : Wydawnictwa szkolne i pedagogiczne, 1985.
- DAVIDO, R. 2001, 2003, 2008. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha : Portál, s. r. o., 2001, 2003, 2008. ISBN 978-80-7367-415-1.
- DOLEŽALOVÁ, J. 2010. *Rozvoj grafomotoriky v projektoch*. Praha : Portál, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7367-693-3.
- DOYON, L. 2010. *Triennial Congress of the International Federation for Societies for Hand Therapy*. 2010
- DOYON, L. 2010. *Hry pro všestranný rozvoj dítěte*. Vydavatelství PORTÁL, 2010. ISBN 9788073677992.
- DRINKOVÁ, Z. 2012. *Predprimárne vzdelávanie v reflexii perceptuálno-motorického rozvoja dieťaťa*. Bratislava : MPC, 2012.
- DROPPOVÁ, G. 1994. *Rozvíjanie grafomotorických zručností z hľadiska telesnej a pohybovej výchovy v predškolskom veku*. Diplomová práca. Bratislava : Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, 1994.
- DROPPOVÁ, G. 1996. *Rozvíjanie grafomotorických zručností detí predškolského veku*. Bratislava : MŠVVaŠ SR, 1996.
- DROPPOVÁ, G. 1999. *Kreslím a maľujem, pastelkami čarujem. Rozvíjanie grafomotorických zručností 5-až 6-ročných detí*. Prievidza : Maquita, 1999. ISBN 80-88936-05-5.
- DROPPOVÁ, G. 1999. *Kreslím a maľujem, pastelkami čarujem. Rozvíjanie grafomotorických zručností 4- až 5-ročných detí*. Prievidza : Maquita, 1999. ISBN 80-88936-06-6.
- DROPPOVÁ, G. 1999. *1,2,3,4,5, spočítam si všetko hneď. Rozvíjanie matematických predstáv 5-6 ročných detí*. Prievidza : Poprad, 1999. ISBN 80-88936-07-1.
- DROPPOVÁ, G. 2003. *Kreslím a maľujem. Rozvíjanie grafomotorických zručností pre 5- až 6-ročné deti predškolského veku*. Žilina : Poradca, s. r. o., 2003. ISBN 80-88927-56-0.

- DROPPOVÁ, G. 2003. *Pastelkami čarujem. Rozvíjanie grafomotorických zručností pre 4-5-ročné deti predškolského veku*. Žilina : Poradca, s. r. o., 2003. ISBN 80-88927-33-1.
- DROPPOVÁ, G. 2003. *Rozvíjení grafomotorických dovedností pro 4-5-ti leté děti předškolního věku*. Český Těšín : Poradce, s. r. o., 2003. ISBN 80-86674-16-9.
- DROPPOVÁ, G. 2003. *Rozvíjení grafomotorických dovedností pro 5-6-ti leté děti předškolního věku*. Český Těšín : Poradce, s. r. o., 2003. ISBN 80-86674-17-7.
- DROPPOVÁ, G. 2007. *Výtvarné umenie ako súčasť poznávacieho procesu a stimul detskej výtvarnej tvorby*. Dizertačná práca. Bratislava : PF UK, 2007.
- DROPPOVÁ, G. 2011. *Precvičovanie motoriky detí riekankami, piesňami a hrami*. In *KAFOMET pre materské školy*. ISSN 1803-5175. 1. vyd. STAŘEČ : INFRA Slovakia, s. r. o., 2011. 12. aktualizácia. POH-031.5.
- HERIBANOVÁ, I. *Metodika nácviku grafomotorických zručností*. In *Predškolská výchova*, 1997/98, č. 2, 3, 4, 5.
- HERMOCHOVÁ, S. 1995. *Hry pro život*. Praha : PORTÁL, 1995. ISBN 80-7178-042-1.
- JASANOVÁ, N. 1992. *Hudba, pohyb kresba, slovo*. 1. vyd. Praha : Svojtka a Vašut, 1992. 87 s. ISBN 80-85521-08-3.
- JÍROVÁ, M. a kol. 1981. *Metodika výchovnej práce v jasliach a materskej škole*. 1. vyd. Bratislava : SPN, 1981, 463 s.
- KADLEČÍKOVÁ, A. 1989. *Výtvarná výchova pre vstup do základnej školy*. 1. vyd. Bratislava : PÚMB, 1989.
- KIKUŠOVÁ, S. 2012. *Didaktické ovplyvňovanie rozvíjania kompetencií detí vo výučbe v materskej škole*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2012. ISBN 978-80-555-0703-3.
- KOVÁČ, B. 1972. *Zázračný svet detských kresieb*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo SFVU, 1972. ISBN 80-7184-767-4.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. 1998. *Vývojová psychológia*. 3. vyd. Praha : Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- LIPNICKÁ, M., UJČIKOVÁ, V. 2012. *Kresba ako pedagogicko-diagnostický nástroj poznávania dieťaťa predškolského veku*. Spoločnosť pre predškolskú výchovu, 2012. ISBN 978-80-971016-0-2.
- LOOSEOVÁ, A. C., PIEKERTOVÁ, N., DIENEROVÁ, G. 2001. *Grafomotorika pro děti předškolního věku*. Praha : Portál, 2001. 166 s. ISBN 80-71-78-540-7.
- LYSÁKOVÁ, M., KOPINOVÁ, L., PODHORNÁ, A. 1989. *Piesne, hry a riekanky detí predškolského veku*. Bratislava : SPN, 1989, 368 s.
- MALIŇÁKOVÁ, M., MIŇOVÁ, M., VARCHOLOVÁ, M. a kol. 2003. *Pedagogická diagnostika a individuálny vzdelávací plán v podmienkach materskej školy*. Prešov : Rokus, 2003.
- MIŠURCOVÁ, V., SEVEROVÁ, M. 1997. *Děti hry a umění*. 1. vyd. Praha : ISV, 1997, 195 s. ISBN 80-85866-18-8.
- OPRAVILOVÁ, E. 1988. *Dieťa sa hrá a spoznáva svet*. 1. vyd. Bratislava : SPN, 1988. 184 s.

- PAUSEWANGOVÁ, E. 1994. *150 her k utváření osobnosti*. 2. vyd. Praha : Portál, 1994. 117 s. ISBN 80-85282-59-3.
- PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. 2007. *Psychologie dítěte*. 5. vyd. Praha : Portál, 2007, 143 s.
- POGÁDY, J. a kol. 1993. *Detská kresba v diagnostike a v liečbe*. Bratislava : SAP, 1993.
- Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách*. Bratislava : MŠ SR, 1999. ISBN 80-967721-1-2.
- PŘÍHODA, V. 1963. *Ontogeneze lidské psychiky*. 1. vyd. Praha : SPN, 1963. 461 s.
- PRÚCHA, J., WALTEROVÁ, M., MAREŠ, J. 1998. *Pedagogický slovník*. 2. rozšířené vydanie. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.
- PRŮCHA, J. 2000. *Přehled pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- READ, H. E.: 1967. *Výchova uměním*. 1. vyd. Praha : Odeon, 1967. 337 s.
- SVETLÍKOVÁ, I., FÜLÜPOVÁ, E., ALBERTY, L., 1998. *Kniha hier pre tvorivo-humanistickú výchovu*. Trnava : Educatio, 1998. ISBN 80-967532-3-1.
- ŠALING, S., IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M., MANÍKOVÁ, Z. 2005. *Slovník cudzích slov*. Bratislava, Prešov : SAMO, 2005. 686 s. ISBN 80-89123-03-1.
- Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie* [online]. Dostupné na internete: <www.minedu.sk>.
- ŠUPŠÁKOVÁ, B. 1991. *Detské písmo*. 1. vyd. Bratislava : Bradlo, 1991. 105 s. ISBN 80-7127-045-8.
- ŠUPŠÁKOVÁ, B. 1994. *Hravé písanie – Od čiary k písmenám*. 1. vyd. Bratislava : Gradient, 1994, 24 s. ISBN 80-967231-0-3.
- ŠUPŠÁKOVÁ, B. 1995. *Hravé písanie – Číslice*. 1. vyd. Bratislava : Gradient, 1995.
- ŠUPŠÁKOVÁ, B. 1998. *Písmo a písanie*. 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 1998. 219 s. ISBN 80-223-1293-2.
- ŠUPŠÁKOVÁ, B. 2000. *Detský výtvarný prejav*. Svätý Jur : DIGIT, s. r. o., 2000. ISBN 80-968441-0-5.
- UVÁČKOVÁ, I., VALACHOVÁ, D., DROPOVÁ, G. 2009. *Metodika rozvíjania grafomotorických zručností detí v materských školách*. 1. vyd. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, 2009. 148 s. ISBN 978-80-7158-967-9.
- UŽDIL, J. 1984. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. 5. prepracované vydanie. Praha : Portál, 2002. 128 s. ISBN 80-7178-599-7.
- UŽDIL, J., RAZÁKOVÁ, D. 1978. *Metodika výtvarnej výchovy v materskej škole*. 2. vyd. Bratislava : SPN, 1978. 125 s.
- UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E. 1984. *Výtvarná výchova v predškolskom veku*. Praha : SPN, 1984. 187 s.
- VÁGNEROVÁ, M. 2000. *Vývojová psychologie: detství, dospělosti, stáří*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 582 s. ISBN 80-7178-308-0.
- VALACHOVÁ, D. 2009. *Ako spoznať dieťa v materskej škole. Pedagogická diagnostika v materskej škole*. Bratislava : MPC, 2009. 72 s. ISBN 978-80-8052-342-8.

VALACHOVÁ, D. 2010. *Výtvarná edukácia v predprimárnom vzdelávaní a mimoškolskej činnosti*. Bratislava : PF UK, 2010. ISBN 978-80-223-2778-7.

VALACHOVÁ, D. 2010. *Didaktika výtvarnej výchovy v predprimárnom vzdelávaní a mimoškolskej činnosti*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978-80-223-2778-7.

VALACHOVÁ, D. 2012. *Didaktika výtvarnej výchovy v primárnom vzdelávaní*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2012. ISBN 978-80-223-3215-6.

ZELINKOVÁ, O. 2001. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.

Internetové zdroje:

http://www.tvba.sk/archiv/3139_farba-ako-symbol/

<http://www.stvorlistok.com/vyvinova-stimulacia-dietata/stimulacia-motoriky-a-grafomotoriky/>

http://www.ozinfodom.info/index.php?page=clanok_detail&id=6745

<http://znamenia.tym.sk/symboly.php>

Obrazová príloha:

Fotografie a pracovné listy sú z vlastného archívu autorky.

PRÍLOHY

PRÍLOHA A DETSKÝ VÝTVARNÝ PREJAV

Didaktika výtvarnej výchovy v predprimárnom vzdelávaní je orientovaná na dieťa, ktoré má možnosť zasahovať do reality v umeleckej oblasti svojimi konceptmi a **kompetenciami** s uplatňovaním nástrojov a v kolaborácii s inými ju pretvárať.

Kikušová (2012) vymedzuje **kompetenciu** ako schopnosť, spôsobilosť pre niečo, na niečo; to, čo jedinec pozná, čomu rozumie, podľa toho je schopný realizovať vlastnú aktivitu, prejav toho, čo jedinec dokáže vo vlastnej činnosti realizovať na základe vlastných vedomostí, schém a interpretácií, komplex poznaneého, ktorý jedinec prezentuje vo svojej činnosti, pričom svoje poznanie a konanie si uvedomuje a hodnotí, schopnosť účinne konať v určitom type situácií, vyjadruje osobnostné, poznávacie a činnostné spôsobilosti, ktoré si trvale osvojil a ktoré dokáže uplatňovať v živote a v ďalšom vzdelávaní.

Grafomotorická vyspelosť dieťaťa úzko súvisí s úrovňou rozvoja detskej kresby. Kresba je historicky aj ontogeneticky jednou z prvých spontánnych prejavov duševného života dieťaťa ako určitá forma výpovede o jeho vnútornom živote, životnej orientácii, záujmoch, prežívaní, myšlienkach a citoch. Zároveň vypovedá o sociálnom prostredí, v ktorom dieťa žije, o vplyvoch výchovy a kultúry človeka. (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009)

Deti kreslia od útleho veku bez zábran. Kreslia všetko, čo okolo seba vidia. Mnoho detí kreslí dokonca skôr, než začne hovoriť. Kresbou vyjadrujú myšlienky, ktoré nedokážu vysloviť. Používaním vizuálneho jazyka kresby sa deti stimulujú, zvýši sa ich sebadôvera a výtvarná zručnosť.

Vývinové štádiá detskej kresby

Detská kresba prechádza vývinom v závislosti od jednotlivých skúseností, rozvoja intelektuálnych a emocionálnych rozmerov osobnosti a rozvoja motorických schopností. Nemôžeme stanoviť presné časové obdobie, kedy dieťa kreslí určitým spôsobom, lebo vývoj detskej kresby je odrazom individuálneho rozvoja detskej osobnosti.

Aj keď kreslenie je pre dieťa hrou, predsa sa však líši od iných hier, lebo tu zostáva „trvalý“ produkt – čiara, ktorá vyzýva k ďalšej hre. Keď nakreslí postavu, rozpráva celý príbeh, v ktorom sa nájde aj postava z jeho predchádzajúcej kresby.

Na vývin majú vplyv vonkajšie faktory, ako je podpora z okolia, nadanie a osobnostné zameranie. Približne však možno stanoviť vývinové štádiá a obdobia. Kreslenie prekonáva tri základné fázy:

Prvé obdobie, nezobrazujúce, keď dieťa len spoznáva spôsob a podstatu kreslenia. Dieťa sa hrá a vytvára **čmáranice**. Čmáranie je pre dieťa príjemnou skúsenosťou a zároveň príležitosť k práci, ktorá ho baví a ktorá bude prispievať k rozvoju jeho osobnosti.

Druhé obdobie, keď z čmáraníc prejde do obdobia **izolovaných predstáv**. Dieťa kreslí postavy, zvieratá a predmety, ktoré nie sú zasadené do priestoru a ani do deja (sú rozhádzané po papieri), aj keď ich dieťa interpretuje ako žijúce a konajúce osoby.

Tretie obdobie tvorí **situačná kresba**. Dieťa spája izolované objekty do celku a zámerne **vytvára kompozíciu**.

Kováč (1972) porovnáva tieto tri štádia detského kreslenia s vývinom detskej reči. Obdobie čmárania prirovnáva k hravému džavotaniu, k izolovaným predstavám hľadá analógiu v jednotlivých vetách. Situačnú kresbu začne dieťa používať vtedy, keď dokáže vypovedať súvislé vety.

Čiže **kresba je prostriedkom komunikácie**. Až v období 10 – 12 rokov dieťa prestane kresliť, keď vie písať, a hra so slovami vytlačí hru s farbami a tvarom.

Obrazec predchádza kreslenie. Skôr ako dieťa vie urobiť čiaru, vie použiť už hotové, v podobe paličky alebo krúžku. Jedinú čiaru nie je možné urobiť bez predstavivosti. Každý fakt medzi vidiacim okom a vedením ruky ide cestou predstavivosti. Používaním konkrétnych príkladov, rovnako ako dívaním sa na ne, získava dieťa predstavy o prvkoch a pojem o ich usporiadaní. So schopnosťou spodobovať sa dostaví schopnosť počítat', meniť dĺžky a smer. Z jednoduchých prvkov, ktoré majú však povahu generálnu a široko aplikovateľnú, zostavuje dieťa obrazce a teší sa z nich. Priviesť dieťa k tomu, aby sa v ňom prebudilo vedomie tejto vrodenej schopnosti objavovania, bezpečne ho v tom utvrdiť, že sa môže učiť alebo prijímať poučenie z prírody, tak ako prijíma dané podmienky, znamená dať dieťaťu do života mohutnú silu pre zaobchádzanie s vecami a podnet k samočinnosti (Read, 1967, s. 193).

Ďalšie fázy so symbolmi a znakmi výtvarného vyjadrenia detí môžeme rozoznávať v rámci troch spomenutých základných období. Detské kresby prechádzajú štádiami, ktoré úzko súvisia s vývinom intelektu dieťaťa. Túto domnienku ako prvý vyslovil G. H. Luquet a čas jeho názor potvrdil (Davidov, 2008). Okolo **jedného roku** deti robia na výkres **bodky, škrvny, čiarky**, kde môžeme hľadať súvislosť medzi poznaním a skúsenosťou dieťaťa. Schopnosť kresliť dieťa posúva vo vývine. Okolo **druhého roku** dieťa začne spájať **izolované bodky a krátke čiarky**. Prvé skutočné kreslenie tvoria **čmáranice**. Tak ako dieťa začína chápať svet a snaží sa mu porozumieť, tak sa začne meniť aj kresba. Dieťa vstupuje do interpersonálnych vzťahov, pozoruje, premýšľa a vytvára prvé **znaky**. Zároveň trénuje spojenie oka, mozgu a ruky a stále sa hrá. Okolo **tretieho roku** dieťa začne nachádzať prvé **symboly**. **Bod, vertikálna a horizontálna línia**, pretínaním vytvorí **križ**, ktorý je jedným z najstarších symbolov v umení. V detských kresbách je kríženie línií dosť časté, ale nie vždy musia niesť hodnotu symbolu.

Križ symbolizuje kresťanskú tradíciu, náboženstvo, v ktorej predstavuje bolesť a utrpenie. **Kruh** ako dokonalý útvar je symbolom času a nekonečnosti, v detských kresbách sa objavuje veľmi často v rôznych formách a významoch (kruh ako slnko, koleso, lopta ap.). **Špirála** ako dokonalá nekonečná organická formu. Dieťa do kreslenia zapája rozum, a tým sa minimalizuje automatizmus. V detských kresbách je znázornená pravotočivou alebo

ľavotočivou líniou. Dieťa začne hľadať rovnováhu a objaví ďalšie symboly. **Štvorec** ako symbol stability a **trojuholník** ako symbol lability. Tieto tvary zmysluplne kombinuje, obmieňa a vyberá z nich uhly a krivky. Stále sa cvičí ruka, oko a myslenie. Dieťa sa neustále hrá a z kľukatej čiary tvorí **abstraktný ornament**. Rozvoj kognitívneho prístupu podnieti rozvoj formy. Ten si vyžaduje voľnosť a súčasne **individualizmus**. To pomáha pri objavovaní **zákona rytmu** – protikladu zviazanosti a slobody. Proporcie vlastného tela pomáhajú dieťaťu naučiť sa **zákonu proporcionality**. Dieťa objaví formu, ktorá niečo zastupuje. Vtedy už začne dávať forme na papieri význam, a tak tvorí prvé zoskupenia základných tvarov. Kruh a čiary vytvoria panáka – **hlavonožca**, aby vyjadriło, čo potrebuje. (Droppová, 2007)

Kreslenie tvarov dieťaťom je podľa Langmeira a Krejčířovej (1998) nasledujúce:

3-ročné kruh,

4-ročné krížik,

5-ročné štvorec,

6-ročné trojuholník,

7-ročné kosoštvorec.

Symboly detského výtvarného prejavu

Symbol (gréc.) znamená: 1. konkrétny predmet slúžiaci na označenie nejakého abstraktného pojmu. 2. obrazné vyjadrenie majúce hlbší zmysel, znázornenie niečoho. 3. výsostný znak, odznak, erb. 4. odb. dohodnutá značka, znak (často aj v medzinárodnom meradle), napr. v chémii, vo fyzike, v matematike a pod. 5. výp. tech. znak v určitom zobrazovacom systéme. 6. zastar. obrazné vyjadrovanie, metafora (Šaling, Šalingová, Maníková, 2005).

Symboly zakrývajú a súčasne i odhaľujú skutočnosť. Symbol je čosi, čo prináleží k niečomu inému, čo vyžaduje doplnenie, čo má hlbší zmysel. Teda dostáva svoj zmysel až vtedy, keď je spojený s niečím iným. Symbol je poznávacím znamením. Symbol sa nevzťahuje na telesnú podobu, ale na duchovný obsah. V minulosti obrazné vyjadrovanie, prirovnávanie, metafora.

K symbolickým znameniam patria najmä vizuálne znaky či symboly, ktoré nesú nejaký význam, symboliku alebo posolstvo. Často majú dlhú históriu, ich význam sa v priebehu rokov traduje, môže mať viaceré podoby, ale veľmi sa nemení. Medzi symboly, ktoré nájdeme aj v detských kresbách, sú napr. bod, kruh, slnko, had, štvorec, trojuholník, špirála a iné.

Bod

Je najzákladnejší symbol centra, stredu, prieniku skutočností a možností. Ak je umiestnený v strede, znamená pokoj, ak sú dva body a viac, zastupujú symboliku numerológie. (Becker, 2007, In Valachová, 2010, s. 100)

Kruh

Kruh je považovaný za dokonalý tvar symbolizujúci pôvod života. Nemá začiatok ani koniec, preto predstavuje symbol večnosti, boha a jednoty. Často je chápaný aj ako nekonečno, podobne ako náš vesmír. Už od starých čias bol kruh spájaný so solárnymi symbolmi (symbol

slnka a jeho otáčania na oblohe, symbol svetla alebo dňa, aj deti, ak chcú vyjadriť deň, nakreslia slnko).

Slnko

Predstavuje symbol tepla, dňa, života na zemi. V súvislosti so symbolickými znameniami je najzaujímavejšie tzv. čierne slnko. Pôvod tohto symbolu sa datuje až do starovekej Číny niekoľko tisíc rokov pred n. l., pričom vychádza z posadnutosti a fascinácie vtedajších ľudí zatmením Slnka.

Had

Jeden zo symbolov, ktoré majú svoj význam takmer v každej kultúre či náboženstve. Vo všeobecnosti ide o symbol jednoduchej energie alebo sily, ktorá sama osebe nie je ani dobrá, ani zlá. Býva teda spájaný s niečím temným, zlým či pokušiteľským, ale má aj pozitívne, ochranné významy.

Štvorec

Samotný tvar štvorca predstavuje nemennú dokonalosť, pevnosť, hmotnosť a pozemskosť. Patrí k najčastejšie používanému symbolu v hinduizme, kde predstavuje vyváženosť protikladov, vesmírny poriadok, bezpečie, poriadok či spoľahlivosť. V kresťanstve je symbolom zeme, využíva sa taktiež v numerológii (štvorec je základom numerologickej mriežky) alebo v astrológii (horoskopy...).

Trojuholník

Ukazuje smer a symbolizuje silu, v Egypte znamenal pokrok, posun či dokonalosť. Taktiež je znamením transcendentálnosti. V staroveku bol chápaný ako symbol sveta – obrátený špičkou hore je symbolom ohňa a mužského princípu a špička dolu symbolizuje vodu a ženský princíp. Ďalším významom je jeho symbolizovanie Svätej Trojice a Božskej jednoty v kresťanstve, v alchýmii sú to tri stupne vývoja vedomia človeka a u slobodomurárov predstavuje múdrosť, krásu a Božiu silu.

Špirála

Špirála je pozitívnym symbolom, zobrazujúca model rastu a vývoja, označuje aj svet, slnko alebo život. Pomocou nej možno chápať našu tzv. „cestu životom“ a fakt, že síce môžeme prejsť určitým bodom nášho života znova a znova, ale zakaždým naň nazeráme z inej perspektívy. (Zdroj: <http://znamenia.tym.sk/symboly.php>)

Znaky detského výtvarného prejavu

Dieťa dáva svojim produktom určitý obsah. Jednotný štýl detskej kresby tvoria znaky. Znak je zmyslovo vnímaný predmet, odkazujúci toho, kto ho prijíma, na iný predmet. Znak nenahrádza, ale zastupuje predmet. (Šaling, Šalingová, Maníková, 2005)

Výtvarné zákonitosti detskej kresby (podľa Uždila, 1984, Šupšákovéj, 2000, Uváčkovej, Valachovej, Droppovej, 2009, Lipnickej, 2012 a ďalších autorov) sú:



Obr. 1, 2 Hlavonožec

(dievča, 3 roky)

(dievča, 3 roky)

- **Lineárnosť, ucelenosť, uzavretosť, úspornosť ťahu, vedená línia je definitívna** v jednotnom štýle detskej kresby, ktorý súvisí s ontogenézou dieťaťa.



Obr.3 Kreslený zhluk (chlapec, 3 roky)

- **Kreslený zhluk**, keď dieťa nerešpektuje polohu vecí a predmetov. Chce nakresliť čo najviac predmetov a neprekáža mu, že predmety a figúry sú neusporiadané, bez logickej súvislosti.



Obr. 4, 5 Vytváranie grafických schém)

(chlapec, 6 rokov)

(chlapec, 6 rokov)

- **Vytváranie grafických typov (grafických schém)**

Dieťa si vytvára určitý spôsob zobrazovania jednotlivých vecí, ľudí, schémy opakuje. Nový grafický typ vzniká predovšetkým z vnútornej potreby: vyjadriť vzťah človeka

k prostrediu, naznačiť vecné vzťahy a súvislosti, zdôrazniť konanie ľudí a charakterizovať ich duševný svet.

Zobrazujúca kresba je hra so zámenou. Takto kreslia trojročné až päťročné deti na celom svete. Ako dieťa rastie, na postave pribúdajú podrobnosti – oči, ústa, nos. Koliesko je pupok. Okolo štyroch rokov dieťa ukladá na papier svoje predstavy, pripája farebné cítenie a konkretizuje formy. Rozvíja si proporcionálny zmysel. Vie kresliť krúžky, oči, gombičky, a tak sa kresba stáva čitateľná. Dieťa kreslí uvedomelo so zámerom komunikácie s okolím, ktorému sprostredkúva svoje zážitky, dojmy, predstavy a spomienky. Vzájomné spojenie abstrakcie a individualizmu vytvára štýl detskej kresby.



Obr. 6, 7 (R-princíp)
(chlapec, 5 rokov)



(dievča, 6 rokov)

- **(R-princíp) pravidlo pravého uhla**

Komín je umiestnený kolmo na streche v pravom uhle, postava má ruky a nohy v pravom uhle k svojmu telu, v pravom uhle sú konáre na stromoch, v pravom uhle sú ruky prvých hlavonožcov. Tento spôsob je daný potrebou dieťaťa rozlíšiť horizontálny smer od vertikálneho.



Obr. 8 Grafoidizmus (chlapec, 6 rokov)

- **Grafoidizmus, zaokrúhľovanie, naklonenie kresby v smere písma**

Dieťa zaokrúhľuje a nakláňa kresbu v smere budúceho písma. Zaokrúhľuje aj ostré a pravé uhly. Zaokrúhľuje strechu na dome, dvere, oblohu, celá kresba je naklonená tak, akoby dieťa písalo, zatiaľ však len kreslí.



Obr. 9 Grafický automatizmus (dievča, 6 rokov)

- **Grafický automatizmus**

Dieťa niektoré prvky opakuje toľkokrát, až odporujú skutočnosti.

Dieťa opakuje mechanicky jednoduché a už osvojené tvary (napr. vtáky, trávnu, vlasy, gombíky na kabátoch, okná na dome...). Ak automatizmus pretrváva dlho, brzdí ďalší vývoj vo výtvarnom vyjadrovaní a čiastočne je i základom nepravého ornamentu.

- **Nepravý ornament** môže byť prejavom radosti zo zvládnutia línie, ale môže byť aj snahou dieťaťa zakryť isté medzery v predstavách a myslení. Prezdobený výtvar je obyčajne strnulý a obsahovo chudobný.



Obr. 10 Nepravý ornament (dievča, 5 rokov)

Základom zdobenia tzv. nepravého ornamentu, ktorý dieťa používa pri kreslení kvetov, rastlín, strechy na dome, vzniká neschopnosť dieťaťa zvládnuť väčšiu plochu, preto rytmicky kreslí to, čo vie, a tak vypĺňa plochu.

V detských kresbách sa tiež objavuje:

- **Transparentnosť alebo priehľadnosť**, ktorá spočíva v tom, že vidíme nielen vonkajšiu časť objektu, ale aj vnútrojšok. Takýmto kresbám sa hovorí aj röntgenové kresby. V niektorých prípadoch tieto kresby svedčia aj o veľmi vyvinutom pozorovacom talente jednotlivca. Napr. dieťa nakreslí ježibabu a nakreslí aj to, čo má pod sukňou, alebo domček z vnútornej aj z vonkajšej strany naraz, dieťa zobrazí všetko, aj to, čo v skutočnosti nie je vidieť. Napríklad nábytok v domčeku, osoby v autobuse (obr. 11, 12, 3, 59).

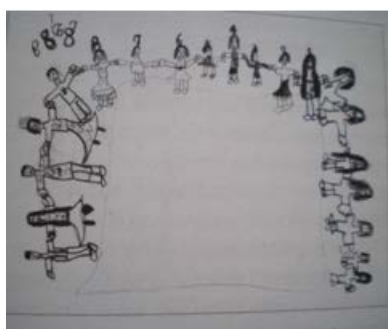


Obr. 11, 12 Transparentnosť
(dievča, 6 rokov)



(chlapec, 6 rokov)

- **Sklápanie** môžeme vidieť na detských kresbách často, lebo dieťa nerozozná horizontálnu a vertikálnu líniu. Preto „sklápa“ vertikálnu rovinu do horizontálnej, a pritom nedbá na perspektívu. Dieťa zobrazuje scénu naraz z „vtáčej aj žabej“ perspektívy. Sklápanie a transparentnosť môžeme vidieť v kresbách detí preto, lebo dieťa kreslí to, čo vie a pozná, nie to, čo je reálne. G. H. Luquet toto obdobie nazval štádiom „intelektuálneho realizmu“ (Davido, 2008). Sklápanie je v skutočnosti plošné usporiadanie priestoru.



Obr. 13 Sklápanie (dievča, 6 rokov)

Ďalšími znakmi, ktoré môžeme vidieť v detskej kresbe, sú:



Obr. 14 Vyznačenie priestoru ako niečo reálne (dievča, 6 rokov)

- **Vyznačenie prázdneho priestoru ako niečo reálne**

Staršie deti v kresbách prázdny priestor vybodkujú, vyčiarkujú, aby zakryli neschopnosť ďalšieho postupu.



Obr. 15 Výtvarné rozprávanie (chlapec, 6 rokov)

(niekoľko významných situácií celého deja je zhrnutých do jednej kresby)

- **Výtvarné rozprávanie, štvrtý rozmer, dieťa zobrazuje čas**

Výtvarné rozprávanie dieťa využíva pri tzv. ilustračnom kreslení, vtedy znázorňuje na jednom papieri viac situácií či sled situácií. Dieťa v jednej kresbe nezachytáva len jeden moment, ale znázorňuje udalosti, ktoré sa postupne za sebou prihodili. Udalosti môžu byť zoradené postupne za sebou alebo sa prelínajú. Dieťa obyčajne svoju kresbu komentuje už počas kreslenia, a tak dodáva svojmu dielku patričný punc dokonalosti (obr. 15).



Obr. 16, 17 Základná čiara
(chlapec, 3 roky)



(dievča, 6 rokov)

Základná čiara, ktorú si dieťa zvolí pri kresbe prvkov, keď všetko ukladá dôsledne vedľa seba, je typická pre „kráľovské obdobie detskej kresby“.



Obr. 18, 19 Antropomorfizmus (zvíra s ľudskou tvárou)

(dievča, 5 rokov)

(dievča, 5 rokov)

- **Antropomorfizmus**, personifikácia, prenášanie znakov z jednej predstavy na druhú. Ide o oživovanie aj neživých predmetov. V tomto prípade ide o prenášanie ľudských znakov na zvieratá, keď dieťa nakreslí napr. dvojnohé zvieratá (obr. 20), sú to zvieratká z rozprávok, zvieratá s ľudskou hlavou (obr. 18, 20), kvietok, srdiečko, slniečko alebo mesiac má ľudské črty. Dieťa tak kreslí, lebo si ešte nevytvorilo svoj grafický znak.



Obr. 20 Antropomorfizmus (dvojnohé zvieratá s ľudskou tvárou)

(dievča, 4 roky)



Obr. 21 Deformácie (veľkosť Červenej čiapočky ako domy...)

(chlapec, 6 rokov)

- **Deformácie, disproporcie, výtvarné zveličenie – nepomer v proporciách**

Deformácie, disproporcie, výtvarné zveličenie, pôsobivé veci dieťa rado zväčšuje, zdôrazňuje, aby im dalo výraz dôležitosti. Dieťa niečo zaujalo, stáva sa to preň zaujímavé, a tak to vo svojej kresbe zdôrazní veľkosťou. Určité časti ľudskej postavy sú zväčšené, pretože sú funkčné. Napr. Červená čiapočka je veľká ako domy (obr. 21).



Obr. 22, 23 Emócie = srdiečka
(dievča, 6 rokov)



(dievča, 6 rokov)

- **Emócie, citlivosť, vyjadrenie citového vzťahu zobrazovaním vecí v netypických situáciách**

Ľudí, predmety, zvieratá a veci, ku ktorým má dieťa citový vzťah, obklopí srdiečkami, ktorými dáva najavo svoje emócie, napriek tomu, že je to nelogické. Napr. dom, v ktorom býva, je celý pokrytý srdiečkami, lebo dieťa sa v dome dobre cíti, rado sa do domova vracia; podobne lúka, kde sa dieťa chodí hrať, kde zažilo veľa príjemných chvíľ a má na tento priestor príjemné spomienky (obr. 22).



Obr. 24, 25 Kolorit, preferencia určitých farieb
(dievča, 6 rokov)



(chlapec, 5 rokov)

- **Kolorit, farebnosť, subjektívna preferencia niektorých farieb**

Prejavuje sa v detskej subjektívnej preferencii určitých farieb. Vzťah k farbám sa mení a závisí od psychického stavu dieťaťa a emocionálneho zážitku. Pre predškolský vek je typická pretrvávajúca individuálna farebná paleta, farebné zveličenie. Dieťa maľuje pomocou nej preto, aby uspokojilo svoju potrebu rozlíšiť jednotlivé veci na obraze, chce ich zobraziť čitateľne. Dôležitú úlohu zohráva emocionálny zážitok. Dieťa pociťuje potrebu vystupňovať farbu na tých miestach, kde sa stretáva s inou farbou. Možno archetypovo sa pohybuje v oblasti farebnej súhry, ktorú môžeme nazvať kompozícia, harmónia (Valachová, 2010, s. 106). Deti vo všeobecnosti viac preferujú teplé farby a čisté tóny oproti farbám studeným

a tmavým. Uprednostňovanie farieb má individuálny a osobitý charakter. Ustálená farebnosť zodpovedá realite, stáva sa automatická (napr. jablko je červené, slivka je modrá, citrón je žltý, hruška je zelená). Podľa obľúbených farieb učiteľka spozná autora práce. Niekedy dieťa použije tzv. farebné zveličenie, ktoré nezodpovedá realite, ale je pôsobivé (napr. červené slnko, modrá tráva...).



Obr. 26, 27 Zobrazenie priestoru a objemu
(chlapec, 6 rokov)

(dievča, 6 rokov)

- **Zobrazenie priestoru a objemu** je hra s vyrývaním plôch, potláčanie a vystupovanie častí detskej kresby



Obr. 28, 29 Viacpohľadovosť, zmiešaný profil
(chlapec, 6 rokov)

(dievča, 6 rokov)

- **Striedanie pozorovacích hľadísk znamená viacpohľadovosť, zmiešaný profil**



Obr. 30 Viacpohľadovosť, zmiešaný profil
(dievča, 6 rokov)

Dieťa nakreslí ten istý objekt spredu i z profilu. Napríklad ľudia i zvieratká, ktoré ťahajú repu, sú zobrazené spredu i z boku. Postavy majú len jednu končatinu, čím dáva dieťa najavo, že postava dedka, babky a vnučky je zobrazená z boku, ale tvár je zobrazená spredu (en face). Ruky dedka, babky a vnučky sú nakreslené z boku, ale tvár je nakreslená spredu. Stôl a kreslo sú zobrazené spredu aj zhora.

- **Rytmus, opakovanie, symetria**



Obr. 31, 32 Rytmus, opakovanie, symetria
(dievča, 4 roky)



(dievča, 6 rokov)

Rytmus, opakovanie, symetria sa neprejavujú vždy v ornamente, ale skôr v členení plochy. Umiestnenie hlavného motívu na os, radenie objektov v pravidelných intervaloch do pásu – to sú princípy, ktoré sa v detských kresbách a maľbách opakujú často. Sú pozitívnym základom vyváženej kompozície plochy. Toto vyvážené riešenie plochy má dieťa vrodené. Začiatok je už vo fyziologických faktoch, akými sú tep srdca, dýchanie, v symetrii vlastnej postavy.

- **Prekrývanie**



Obr. 33 Prekrývanie (dievča, 6 rokov)

Vo vývine dieťa veľmi postúpilo dopredu, keď dokáže prekryvať tvary, predmety či osoby, ako je to na obr. 32. Postava vpredu zakrýva dievčatko vzadu, ktoré je ďalej, v hĺbke obrazovej scény. Tu môžeme hovoriť o pôsobení vizuálnej spomienky alebo vplyvu ilustrácie.

- **Bez prekryvania** kreslí dieťa preto, lebo nechce porušiť určitý tvar – všetko pekne vedľa seba. Napríklad hlava a klobúk nad ňou, loď nad morom, dievča ide nad trávou, postavy sú nad zemou, podlahou, venček nad hlavou ap.



Obr. 34 Bez prekryvania (postavy nad zemou)
(chlapec, 5 rokov)



Obr. 35 Bez prekryvania (loďka nad vlnkami)
(chlapec, 5 rokov)



Obr. 36 Bez prekryvania (venček nad hlavou, postava nad trávou)
(dievča, 4 roky)



Obr. 37, 38 Obrazový plán
(dievča, 6 rokov)



(chlapec, 6 rokov)

- **Obrazový plán**

Vzniká vtedy, keď sa dieťaťu nevmetí na základnú čiaru potrebné množstvo vecí či osôb, a tak hľadá nové riešenia. Riešením je rovnobežná horizontálna čiara so základnou čiarou. Tak vzniká akýsi obrazový plán, na ktorom má dieťa už dostatok miesta na kresbu. Ak je takto konštrukčne zaznamenaný priestor, hovoríme už o vysokom stupni vo vývine priestorového zobrazovania dieťaťa. Priestor vidíme ako z lietadla, ktoré letí nízko nad zemou.

Vecná konštanta, obrátená perspektíva sa uplatní pri zobrazovaní tvarov v priestore. Otvor vo váze alebo hrnci dieťa zobrazí kruhový, hoci náš pohľad hovorí, že by mal byť elipsovité, veci, ktoré sú vzdialené, by mali byť menšie, dieťa princípy perspektívy neodhaľuje. Dieťaťu viac záleží na tom, ako sa veci javia, než na tom, aké sú. Až okolo siedmeho roku objaví zobrazovanie vecí tak, ako by ich videl pozorovateľ, ktorý je začlenený v určitom priestore. V spôsobe, ako dieťa zobrazuje priestor, sa znovu veľmi zreteľne ukazuje, že jeho kreslenie je hľadanie, vynaliezanie a hlavne myslenie.



Obr. 39 Obrátená perspektíva
(dievča, 6 rokov)



Obr. 40 Vecná konštanta
(chlapec, 6 rokov)

- **Náhodné použitie písma** – dieťa má snahu označiť si svoj výtvor, a tak vznikajú náhodné podpisy. Písmo sa vynára z kresieb detí. Sú to tlačené písmená, ktoré sú pre dieťa vo vývine prirodzenejšie ako písané písmo.



Obr. 41, 42 Náhodné použitie písma
(dievča, 6 rokov)



(dievča, 6 rokov)

Ľudská postava v detskom výtvarnom prejave

V treťom a štvrtom roku už dieťa kresbu zvláda a obrázkom dáva určitý obsah. Je to obdobie znakovkej kresby. Kreslí postavy – „hlavonožce“, ktoré sú znázornené kolieskom, ktoré predstavuje zároveň hlavu aj trup a priliehajú k nemu dve čiary – nohy, niekedy aj ďalšie dve čiary – ruky. Ako dieťa rastie, spoznáva seba a pozoruje ostatných. Na postave pribúdajú detaily, v koliesku sú menšie kolieska alebo bodky – oči. V piatom až šiestom roku sa trup oddeľuje, znázornený je ďalším kolieskom. Až v šiestom roku je telo úplné so všetkými končatinami. Na postave pribúdajú detaily s rastom mentálnej úrovne jedinca. Dieťa do kresby premieta samo seba, seba však začne znázorňovať, až keď si samo seba uvedomí; vlastnú telesnú schému a svoje umiestnenie v priestore. Toto vedomie nie je vrodené, ale nadobúda sa postupne.

Ľudská postava



Obr. 43 (chlapec, 3 roky)



Obr. 44 (chlapec, 3 roky)



Obr. 45 (dievča, 4 roky)



Obr. 46 (chlapec, 5 rokov)



Obr. 47 (dievča, 5 rokov)



Obr. 48 (chlapec, 5 rokov)

Až vo veku šiestich rokov je podľa výskumov postava človeka kompletná a všetky anatomické náležitosti sú uložené na správnom mieste. Dovtedy dieťa kreslí to, čo vie. Vo veku siedmich rokov v závislosti od mentálneho vývoja sa dieťa snaží kresliť to, čo vidí. Jeho kresba je v období vizuálneho realizmu.

Prelomové obdobie nastáva pred vstupom dieťaťa do základnej školy, keď sa v kresbách detí objavuje profil (obr. 49, 50). Odborníci hovoria o medzistupni v duševnom vývine dieťaťa. Deti tiež pastelkami dokážu zaplniť plochy, najprv menšie, potom väčšie, pričom pastelkou už nepretahujú obrysové línie. V druhej polovici školského roka možno v kresbách vidieť i tlačené písmená, samostatné podpisy, ktoré sú snahou priblížiť sa školskému veku.

Obr. 49, 50 Profil
(dievča, 6 rokov)

(dievča, 6 rokov)

Symbolika a používanie farieb

Symbolika (gréc.) je spôsob vyjadrovania myšlienok, citových zážitkov a predstáv symbolmi (Šaling, Šalingová, Maníková, 2005). Zaujímavá je i symbolika farieb v detskom výtvarnom prejave. Farba ako symbol vo výtvarnom prejave pôsobí nielen esteticky, ale aj psychologicky. Má aj kultúrny kontext. Jej analýza a interpretácia sú veľmi zložité a vyžadujú si nielen štúdium, ale tiež neustále pozorovanie detí pri výtvarnej činnosti.

Výberu a použitiu farieb nemožno uprieť psychologickú hodnotu, ale pri interpretácii obrázka je nutné prihliadať na vek autora. Dieťa používa farby dvoma spôsobmi, buď sa nechá ovplyvniť skutočnosťou (zelená tráva, žlté slnko...), alebo sa nechá viesť svojou

nevedomosťou, a práve to o ňom prezrádza najviac. Pri použití farby sa uplatňujú jej rôzne vlastnosti – intenzita, hustota, viditeľnosť z diaľky a odtieň. (Davido, 2008)

Základná symbolika detského výtvarného prejavu

(zvieratá, slnko, dom, strom, dopravné prostriedky, ľudská postava, rodina)

V detských kresbách často nájdeme základnú symboliku, ktorou dieťa vyjadruje svoje myšlienky, emocionálne zážitky a predstavy.



Obr. 51, 52 Zvieratá)
(chlapec, 5 rokov)



(chlapec, 6 rokov)

Zvieratá

V detskej kresbe sa zvieratá tiež vekom menia. V období hlavonožcov ich dieťa kreslí ako človeka, len telo je položené vodorovne. Tradične pripisujeme zvieratám určitú symboliku (zajko – bojko, múdry ako sova, silný ako medveď, hladný ako vlk, usilovný ako včela, verný ako pes, pomalý ako slimák...). Rozprávky naučia deti prisudzovať zvieratám určité vlastnosti a predkladajú im určitú symboliku, dieťa sa na to spolieha, ak nepozná zviera z vlastnej skúsenosti.

Podľa Šupšákovej (2000, s. 77) deti v materskej škole zobrazujú veci tak, ako ich poznajú. Nie sú zaťažované zákonitými výtvarnej tvorby, experimentujú s čistou myslou. Riadia sa vlastnými skúsenosťami a zážitkami. V čmáraniciach a v spleti čiar objavujú geometrické tvary, o ktorých vedú porozprávať celé príbehy. Farebnú čmáranicu s množstvom oválov a špirál vedú dokonale okomentovať. Vďaka ich bezhraničnej fantázii je štvorec domčekom, kruh zasa slniečkom a farebná spleť čiar pripomína trávu. Deti používajú fragmentárne znaky a symboly namiesto konkrétnych predmetov. Množstvo postáv cez seba, deformácie a prehnané zväčšovanie, aby lepšie vyjadrilo svoj citový vzťah k zobrazovanému, sú pre dieťa typické. Detské kresby sú veľmi úprimné a majú schopnosť prezentovať nielen vonkajšiu podobu zobrazovaných vecí, ako ich vidia, ale ukázať, čo je vo vnútri predmetu, a podhaliť tak svoju vlastnú dušičku. Dieťa lineárne zobrazí a zároveň vám ukáže, aký veľký je dom, v ktorom býva, ale aj s kým býva, čo najradšej robí a koho má najradšej.



Obr. 53, 54 slnko
(dievča, 6 rokov)



(dievča, 6 rokov)

Slnko

Slniečko človek nemôže celkom dobre vidieť, ani si ho poobzerať. Napriek tomu ho v detských kresbách vidíme veľmi často. Vzniklo z uzavretého oválu, pretože je to kombinácia zaoblenosti a dieťaťu sa technicky veľmi dobre kreslí. Jeho symbolika je mimoriadne presvedčivá a podmanivá. Slnko znamená v detskom obrázku niečo ako určenie času (deň), ale zároveň označuje aj oblohu, a to znamená, že dáva obrazu jednotu, ktorú dieťa nevie ešte vyznačiť iným spôsobom (napr. znázornením priestorových vzťahov). Slnko má aj hlbšiu symboliku slnečného kotúča, darcu života a radosti. Dieťa bezprostredne cíti, čo slnko znamená pre všetky živé bytosti (Uždil, 1974).



Obr. 55, 56 Dom
(chlapec, 6 rokov)



(dievča, 5 rokov)

Dom

Dom je jedným z najobľúbenejších detských tém. Kresba domu vypovedá veľa o osobnosti a charaktere dieťaťa, schováva v sebe početné symboly (rodinné teplo, otvorenie vonkajšiemu svetu...). Dieťa ho kreslí ako postavu a prostredníctvom neho vyjadruje samo seba. Pri čítaní kresby domu by sme nemali brať ohľad len na samotnú stavbu, ale aj na okolie (príjazdová cesta, chodník, záhradka, plot...). (Davido, 2001)

Vyrovnané dieťa (prívetivé, živé, otvorené) nakreslí dom v prostriedku s otvorenými oknami a niekoľkými dverami, okolie domu vyzdobí záhradkou s kvetmi, ktoré vytvoria harmóniu celého okolia.

V centre pozornosti pedagogického procesu stojí dieťa. Jeho výkon je v určitom momente ovplyvnený schopnosťami, zručnosťami, talentom. Treba mať na mysli jednotlivé psychické funkcie (motorika, zrakové a sluchové vnímanie, reč ap.), pretože výkon vzniká súčinnosťou týchto zložiek. Vo väčšine prípadov sa na výkone podieľajú aj ďalšie zložky (pracovné tempo, motivácia dieťaťa, úroveň grafomotoriky atď.).

Dieťa kreslí, pretože sa hrá, pretože sa chce vyjadriť, lebo ešte nedokáže efektívne využívať reč v potrebnej šírke. Pri kreslení dieťa tvorí a vytvára, pretože si predstavuje a predstavou myslí a kresbou rozpráva.



Obr. 57, 58 Strom
(dievča, 5 rokov)



(chlapec, 5 rokov)

Strom

Strom je vo vyjadrovaní kresbou akoby synonymom človeka, ale aj rastu, plodnosti, sily a tajomnosti. Rovnako ako postava aj strom sa formuje a mení podľa vývojového stupňa kresby. Ako dieťa rastie, strom naberá znaky rastliny.



Obr. 59 Dopravné prostriedky
(dievča, 6 rokov)



Obr. 60 Dopravná nehoda
(chlapec, 6 rokov)

Dopravné prostriedky

Dieťa kreslí veľmi rado dopravné prostriedky. Nie je to len prostriedok premiestňovania z jedného bodu do druhého, ale je to prostriedok, ktorý majú deti veľmi radi. Dokážu veľmi presvedčivo zobraziť pohyb auta alebo priestor vo vnútri auta. Záluba v kresbe dopravných

prostriedkov zvlášť u chlapcov vyrastie až v akúsi špecializáciu, keď dieťa nakreslí dopravný prostriedok ako nejaký konštruktér. Aj tu sa ukazuje, že ak má dieťa o predmet veľký záujem a dobre ho pozná, kresliarsky úspech je zaručený. Optický dojem, zrková spomienka platí v danom smere ďaleko menej; sú skôr len konečným overením toho, čo predstavivosť a dobrá znalosť vecí spojili do jedného organického celku (Uždil, 1974).



Obr. 61 Dopravné prostriedky – cestovanie v autobuse
(chlapec, 6 rokov)



Obr. 62, 63 Postava, rodina
(dievča, 6 rokov)



(dievča, 6 rokov)

Ľudská postava v detskom výtvarnom prejave

Postava dieťaťa ponúka veľa spôsobov, ako ju znázorniť. Dieťa vykreslením postavy, či už vedomými, alebo nevedomými prvkami prezentuje, aký má postoj a vzťah k postave. Nezobrazuje naturalistickou, ale zástupnou formou, t. j. napríklad postavy nakreslí vo veľkosti podľa hierarchie, dominantnosti, priraduje danej postave symbol podľa odpozorovaných vlastností. Na postave je jednou z najdôležitejších častí tvár a hlava, ktorá celú postavu poľudšťuje. (Davido, 2001)

Aj v zobrazovaní postáv možno hľadať symboliku. Postavy však obvykle vypovedajú o autorovi viac ako ostatné symboly. Postava ponúka dieťaťu veľa spôsobov, ako ju znázorniť. Dieťa nám vykreslením postavy, či už vedomými, alebo nevedomými prvkami, dáva na zreteľ, aký má postoj a vzťahy k danej vyobrazenej postave.

Rodina

Približne od 5 rokov je detská kresba postáv zrozumiteľná natoľko, aby sme z nej mohli jednoducho vyčítať niektoré vzťahy. Dieťa kreslí ľudí v rámci rodiny takých vysokých, aký význam im prikladá. Ak na niektoré postavy zabudne alebo ich zámerne nenakreslí, sú preň menej dôležité, niekedy sa to odráža na súrodencoch. Dôležitosť postáv dieťa vyjadruje aj prepracovanosťou postavy, počtom detailov, spôsobom kresby a sústredeníím sa.



Obr. 64, 65 Rodina
(dievča, 6 rokov)



(dievča, 6 rokov)

Dieťa sa niekedy nevie rozhodnúť, ako začne kresliť. Žiada o pomoc dospelého. Treba však zvážiť, do akej miery dieťaťu pomôžeme. Treba dieťa povzbudiť, aby prišlo na riešenie samo. Najdôležitejší je náš záujem o to, čo dieťa robí, pochvala, ale aj napomenutie. Dieťa veľmi ľahko napodobní kresbu dospelého, najmä vtedy, keď vidí, ako kresba vzniká. Vlastné grafické riešenie môže veľmi rýchlo nahradiť kresba napodobnená podľa dospelého. V detských kresbách môžeme vidieť letiace vtáky ako obrátené trojky, neúplné slniečko v rohu výkresu, okrúhle plecia na postave. To sú typické znaky, ktoré dieťa videlo kresliť dospelého alebo staršieho súrodenca. Podľa nich ich dieťa napodobňuje a vnáša do svojich kresieb.

Dieťa, ktoré napodobňuje hotové kresliarske skúsenosti dospelých, sa prestáva výtvarne vyvíjať. Predstavy, ktoré zodpovedajú stupňu jeho duševného vývinu, sú vytlačené „dokonalejšími“ kresliarskymi formami, za nimi však nestojí jeho vlastná skúsenosť (Uždil, 1974).

Spontánna kresba umožňuje zmapovať vývin kresby dieťaťa od najjednoduchších čmáraníc cez hlavonožce, jednoduchú postavu až po kresbu s prepracovanými detailmi.

PRÍLOHA B HODNOTENIE ÚROVNE ROZVOJA GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ

Väčšina autorov (Uždil, 1974, Šupšáková, 2000, Uváčková, Valachová, Droppová, 2009, Lipnická, Ujčíková, 2012,) zaoberajúcich sa štúdiom detskej kresby sa zhoduje na tom, že všetky deti na celom svete začínajú kresliť zhruba rovnakým spôsobom. Spôsob zobrazovania a obsah detských kresieb sa mení v závislosti od ich veku. Ak chceme využívať hodnotenie detskej kresby ako pedagogický diagnostický nástroj, je nevyhnutné poznať vývinové štádiá kresbového prejavu. Analýzou kresby môžeme orientačne hodnotiť vývinovú úroveň dieťaťa a úroveň jeho grafomotorických zručností. Môžeme ňou zisťovať senzomotorické schopnosti, vedomosti aj spôsob citového prežívania dieťaťa. Kresba slúži na poznanie špecifických vzťahov a postojov v blízkom i širšom sociálnom prostredí dieťaťa. V neposlednom rade sa v kresbe môžu odzrkadľovať patologické zmeny v psychike dieťaťa, resp. následky po prekonaných somatických či psychických ochoreniach.

Vágnerová (2000, s. 272) uvádza, že v kresbe sa prejavuje typ temperamentu a emočné prežívanie. V tematickej kresbe sa dá zistiť i spôsob nazerania a postoj k určitej skutočnosti, napr. rodinným vzťahom či sebapoňatiu. Kreslenie poskytuje i možnosť motorického, resp. celkového uvoľnenia, znižuje napätie, neistotu a nedôveru. Kresbové metódy nebývajú časovo ani inak náročné a môžu poskytovať rôzne užitočné informácie. Zlyhanie v kresbových testoch môže signalizovať poruchu v oblasti zrakového vnímania, senzomotorickej koordinácie, jemnej motoriky, ale i koordinácie a integrácie týchto funkcií.

Môžeme povedať, že kreslenie u detí je spôsob písania, ku ktorému by sa dospelí neodhodlali. Môžeme si všimnúť rozdiel prístupov u dospelých a u detí. Dospelý sa ľahšie a radšej vyjadruje písaním, písmo je štandardizované, aby mu rozumela väčšina. Dieťa sa radšej utiahne ku kresbe, pri ktorej nemusí dodržiavať pravopis, krasopis a nalinajkovaný predurčený smer prejavu. V kresbe sa môže uvoľniť, kresliť na ľubovoľnú časť papiera bez obmedzení. Kresba sa stáva jeho nevedomým písmom, čiara, ktorú nakreslí, o niečom vypovedá.

Keď dieťa kreslí, mali by sme pozorne sledovať jeho reakcie. Pri kreslení väčšinou hovorí a rozpráva nejaký príbeh. Stáva sa, že dieťa v priebehu kresby svoj zámer zmení v dôsledku nejakého nepodarku alebo z iného dôvodu. Poradie, v ktorom autor kreslí postavy, zodpovedá príbehu, ale nie je náhodné, odhaľuje sa tým, aký postoj k nim autor má. Platí to hlavne pri kresbe rodiny.

Hodnotenie a analyzovanie úrovne detskej kresby a výsledkov grafomotorických cvičení je súčasťou práce učiteliek predprimárneho vzdelávania. Ak sa mu venuje dostatočná pozornosť a je správne pripravené, môže poukázať na určité vývinové dysfunkcie. Ďalej je zdrojom poznatkov, ktoré môže učiteľka využiť pri usmerňovaní prípravných grafomotorických cvičení ako predprípravy na detské elementárne písanie.

Detský výtvarný prejav sa môže analyzovať hodnotením (Uváčková, Valachová, Droppová, 2009):

- **technickej stránky**, ktorá sleduje správny postoj, polohu tela pri činnosti, držanie materiálu, pohyb ruky (pravák, ľavák), polohu, veľkosť a sklon kresliacej plochy, svalové napätie, grafickú stopu, rýchlosť unavenia ruky dieťaťa,
- **grafickej stránky**, ktorá je zameraná na úhladnosť práce grafického záznamu, dodržanie tvaru znakov a symbolov, ich veľkosť; dodržanie sklonu (znaku, línie, čiar); schopnosť dieťaťa obkresľovať, osvojovať si nové požiadavky na jeho grafický prejav.

Diagnostika motorických schopností je rozdelená na tieto oblasti:

Hrubá motorika – je zameraná na posúdenie celkovej pohyblivosti dieťaťa, na koordináciu, udržiavanie rovnováhy. Odporúča sa sledovať celkovú koordináciu pohybu, jej realizáciu, rýchlosť a odvahu dieťaťa.

Jemná motorika – zahŕňa motoriku ruky a prstov. Dieťa pozorujeme pri hrách, pri práci so stavebnicami, mozaikami, pri pracovných a sebaobslužných činnostiach. Sledované činnosti – navliekanie korálikov, strihanie, práca s plastelínou ap.

Hmatové vnímanie – je nezastupiteľnou súčasťou rozvoja motoriky i poznávania sveta. Dieťa poznáva predmety iba hmatom – najprv jednoduché hračky, postupne rôzne povrchy, materiály a geometrické tvary.

Návrh diagnostického hárku zameraného na grafomotoriku (Drinková, 2012)

Pedagogická diagnostika by mala byť súčasťou náplne práce každého pedagóga. Dôležité je, aby pedagóg poznal zákonitosti vekových osobitostí, identifikoval aktuálne rozvojové možnosti dieťaťa a k nim cielil výchovno-vzdelávacie pôsobenie.

Odporúčame vytvoriť si vlastný systém záznamov informácií o dieťati. Učiteľ sám rozhoduje, čo si zaznamená a v akom rozsahu.

V súvislosti so senzomotorikou, perceptuálno-motorickou oblasťou štýlov učenia a učenia sa je obsahom pedagogickej diagnostiky vnímanie a psychomotorika.

Oblasti **vnímanie a psychomotorika** sú spracované prehľadne v tabuľkách.

Vnímanie

Vnímanie (Valachová, 2009, s. 36) patrí medzi poznávacie procesy a v štruktúre kognitívnych funkcií osobnosti je na najnižšom stupni rozvoja. To však neznamená, že rozvíjaniu a diagnostikovaníu vnímania sa nemá venovať pozornosť. Opak je pravdou. Poznávanie dieťaťa pomocou zmyslov nie je pasívne poznávanie. Je to poznávanie pomocou zmyslových orgánov, analyzátorov.

Tabuľka 1 *Vestibulárne vnímanie*

Vestibulárne vnímanie – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Stoj so zatvorenými očami			
Stoj na špičkách s otvorenými očami			
Stoj na špičkách so zatvorenými očami			
Stoj so zatvorenými očami s napodobňovaním pozorovaného pohybu			
Stoj na jednej nohe s otvorenými očami			
Stoj na jednej nohe so zatvorenými očami			
Chôdzu po rovnej čiare			
Chôdzu po klukatej čiare			
Poskoky na jednej a druhej nohe			
Chôdzu po špičkách vpred			
Chôdzu po špičkách vzad			

Tabuľka 2 *Hmatové vnímanie*

Hmatové vnímanie – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Rozpoznávanie rôznych predmetov pomocou hmatu			
Rozlišovanie povrchu predmetov			
Rozlišovanie kvality povrchu predmetov s pomenovaním			
Poznávanie geometrických tvarov pomocou hmatu			

Tabuľka 3 *Kinestetické vnímanie*

Kinestetické vnímanie – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
So zatvorenými očami dieťa robí pohyby, ktoré sme mu ukázali			
Rovnovážne pohyby – lastovička			
Dotkneme sa niektorej časti tela dieťaťa a ono ho ukáže so zatvorenými očami			

Tabuľka 4 *Zrakové vnímanie*

Zrakové vnímanie – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Vnímanie figúry a pozadia			
Poznanie časti obrázka			
Rozlišovanie „cez seba“ nakresleného obrázka			
Sledovanie línie – labyrint			

Pexasá				
Rozlišovanie farieb (primárnych a sekundárnych)				
Rozlišovanie geometrických tvarov				
Vnímanie udalostí na obrázku – štádium predmetov (dieťa verbálne opisuje jednotlivé predmety, ktoré vidí)				
Vnímanie udalostí na obrázku – štádium činností (dieťa rozpráva súvisle o tom, čo vidí, zložitejšími vetami a súvetiami)				

Tabuľka 5 *Sluchové vnímanie*

Sluchové vnímanie –diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Poznávanie hudobných zvukov			
Rozlišovanie nehudobných zvukov			
Lokalizáciu zvuku v priestore			
Hry na telefón			
Analýzu písmen na začiatku slova			
Analýzu písmen na konci slova			
Poznávanie zvukov prírody			
Slovné hry			

Tabuľka 6 *Vnímanie a reprodukovanie rytmu*

Vnímanie a reprodukovanie rytmu – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Dieťa počúva dve rytmické štruktúry a určuje, či sú rovnaké			
Reprodukciu počutého rytmu pomocou ľahko ovládateľných nástrojov			
Reprodukciu počutého rytmu pomocou hry na telo			
Chôdzu v danom rytme			

Psychomotorika

V predškolskom veku je motorika a jej vývoj vstupnou bránou ďalšieho vývoja dieťaťa. Motorika je pojem, ktorý označuje celkovú pohybovú schopnosť organizmu. V ďalšom vývoji dieťaťa má významnú úlohu. Prostredníctvom motoriky dieťa spoznáva okolitý svet a motorika sa zároveň podieľa aj na rozvoji kognitívnych stránok osobnosti dieťaťa. (Valachová, 2009, s. 38)

Spojenie telesného pohybu s duševným rozvojom sa nazýva psychomotorika. Skladá sa z mnohých „stavebných kameňov“. Patrí k nim napríklad hrubá a jemná motorika, rovnováha, koncentrácia, výdrž, koordinácia a obratnosť.

Tabuľka 7 *Hrubá motorika*

	Hrubá motorika – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
chôdza	Chôdzu po vyznačenej čiare			
	Chôdzu medzi predmetmi			
	Chôdzu cez prekážkovú dráhu			
	Chôdzu po zvislej podložke			
	Chôdzu vpred			
	Chôdzu vzad			
	Chôdzu v rytme, ktorý udáva učiteľka			
	Chôdzu po špičkách			
beh	Pohyby rúk a nôh sú pri behu koordinované			
	Beh po vyznačenej trase			
	Beh k cieľu			
	Beh rýchly			
skok	Beh pomalý			
	Poskoky na mieste			
	Poskoky na jednej/druhej nohe			
	Skok do diaľky			
hádzanie	Skok cez prekážky			
	Zreteľný náprah a švih paže			
	Kotúľanie lopty po zemi			
	Hádzanie lopty horným oblúkom			
	Hádzanie lopty spodným oblúkom			
	Vyhadzovanie lopty s tleskaním			
	Chytanie lopty			
rovnováha	Hádzanie a chytanie lôpt rôznej veľkosti			
	Hádzanie a chytanie lopty odrazenej od steny			
	Stoj na jednej nohe s otvorenými očami			
	Stoj na jednej nohe so zatvorenými očami			
	Lastovičku			
	Kolobežkovanie			
	Bicyklovanie			
	Korčuľovanie			

Tabuľka 8 *Jemná motorika*

Jemná motorika – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Obliekanie, sebaobsluhu			
Šnurovanie			
Držanie grafického materiálu			
Modelovanie			

Tabuľka 9 *Mikromotorika očných pohybov*

Mikromotorika očných pohybov – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Pomenovanie predmetov zľava doprava			
Kreslenie vlnoviek			
Kreslenie čiar			
Porovnávanie pomenovania predmetov v riadkoch a stĺpcoch (dieťa s poruchou očných pohybov pomenuje rýchlejšie slová v stĺpcoch ako v riadkoch)			

Tabuľka 10 *Motorika artikulačných orgánov*

Motorika artikulačných orgánov – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Vyplazovanie jazyka			
Pohyb jazyka do kútikov úst			
Olizovanie pier			
Vedenie jazyka po zuboch			
Nafukovanie líc			
Nafukovanie lopty (nie balóna)			
Bublifuk			
Zvláštnosti počas jedla (napr. problémy so žuvaním)			

Tabuľka 11 *Grafomotorika*

Grafomotorika – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Správny sed			
Držanie ceruzky a iných kresliacich nástrojov			
Tlak na podložku			
Doťahovanie línií			
Vypĺňanie plochy			
Sklon papiera			

Tabuľka 12 *Pohybová koordinácia*

	Pohybová koordinácia – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
Hrubá motorika	Koordináciu končatín pri chôdzi a behu			
	Základné polohy a postoje (ľah, sed, kľak, stoj)			
	Súlady pohybu, hudby, spevu (rytmus, kroky)			
Jemná motorika	Cvičenie prstov, fiktívna hra na klavíri			
	Striedanie polohy dlaní a chrbta ruky			

Tabuľka 13 *Senzomotorická koordinácia*

	Senzomotorická koordinácia – diagnostikujeme:	áno	Niekedy áno/nie	Vôbec nie
vizuomotorika	Odhad vzdialenosti pri kreslení			
	Skladanie papiera			
	Obťahovanie			
	Prepisovanie			
	Navliekanie			
	Uväzovanie šnúrok, mašličky			
	Vystrihovanie			
	Lepenie			
	Spájanie			
	Tvarovanie			
	Vkladanie tvarov do podložky			
	Konštruovanie			
	Používanie príboru			
	Zapínanie gombíkov			
audiomotorika	Chôdzu v danom rytme – rýchlo, pomaly			
	Zmenu pohybov na základe zmeny zvukového signálu, rytmu, hudby			
	Jednoduché skladanie papiera podľa slovných inštrukcií dospelého			
	Vykonanie pohybu podľa slovných pokynov			

V uvedenej pedagogickej diagnostike využívame diagnostickú metódu pozorovania s písomným záznamom dátumu, kedy sme daný jav pozorovali (kolónky áno, niekedy áno/nie, vôbec nie).

Pedagogická diagnostika sa priebežne bude meniť u toho istého dieťaťa v závislosti od jeho individuálnych osobitostí, veku, dosiahnutých rozvojových možností.

Pedagógovi však „napovie“, kde má dieťa určité rezervy. Na základe zistenia chýb, nedostatkov učiteľka zvolí ďalší postup, ďalšie kroky k napredovaniu dieťaťa.

Je dôležité zistiť nejaký stav, ktorý je východiskom pre možné zmeny v predprimárnom vzdelávaní. Inak by pedagogická diagnostika strácala zmysel.

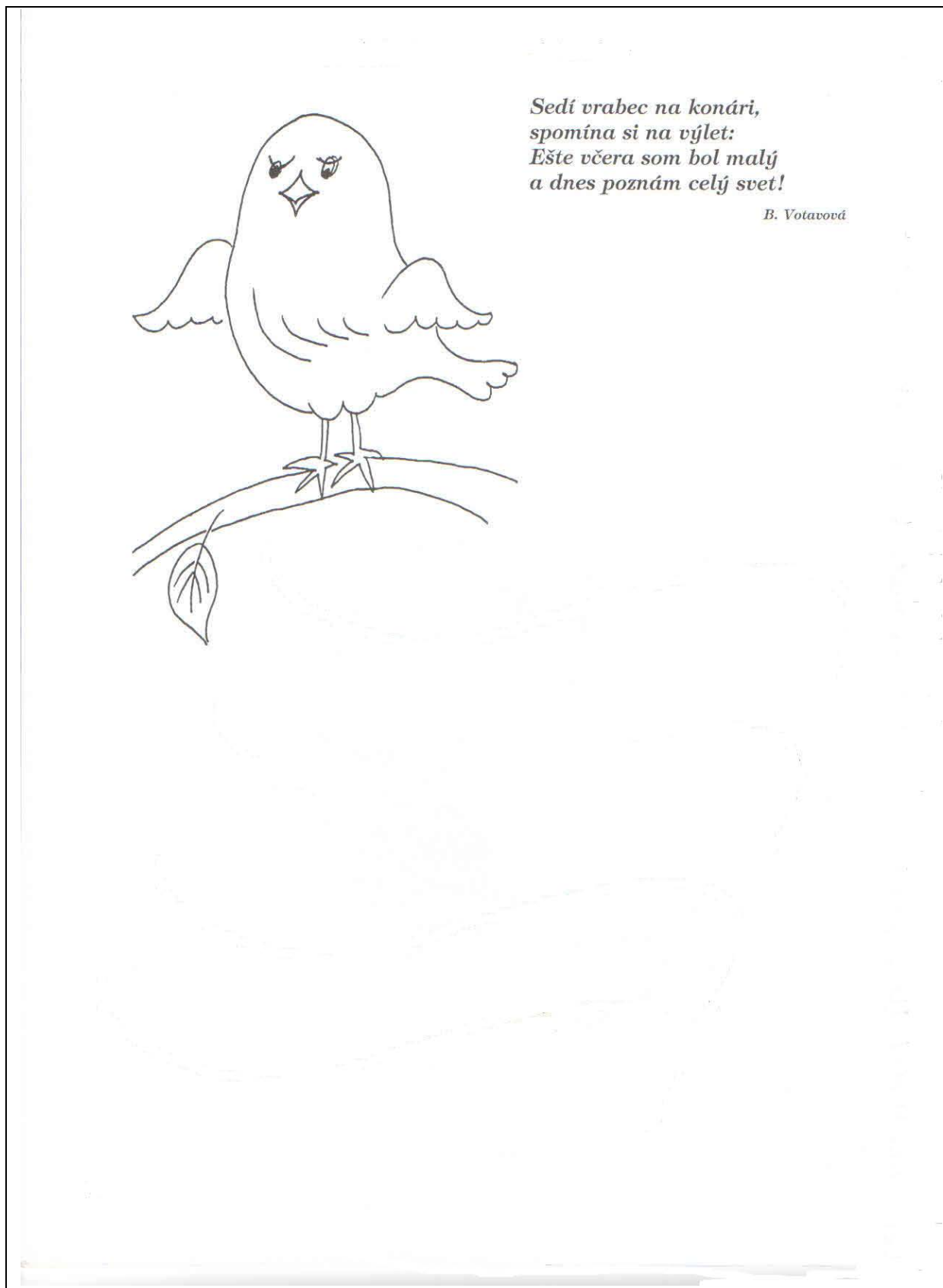
PRÍLOHA C INŠPIRAČNÉ PROJEKTY

Predstavujeme inšpiračné projekty, ktoré nie sú motivované ročným obdobím.

1. Projekt: Rozvíjanie grafomotorických zručností detí v materskej škole

1. aktivita: Hra s bodom

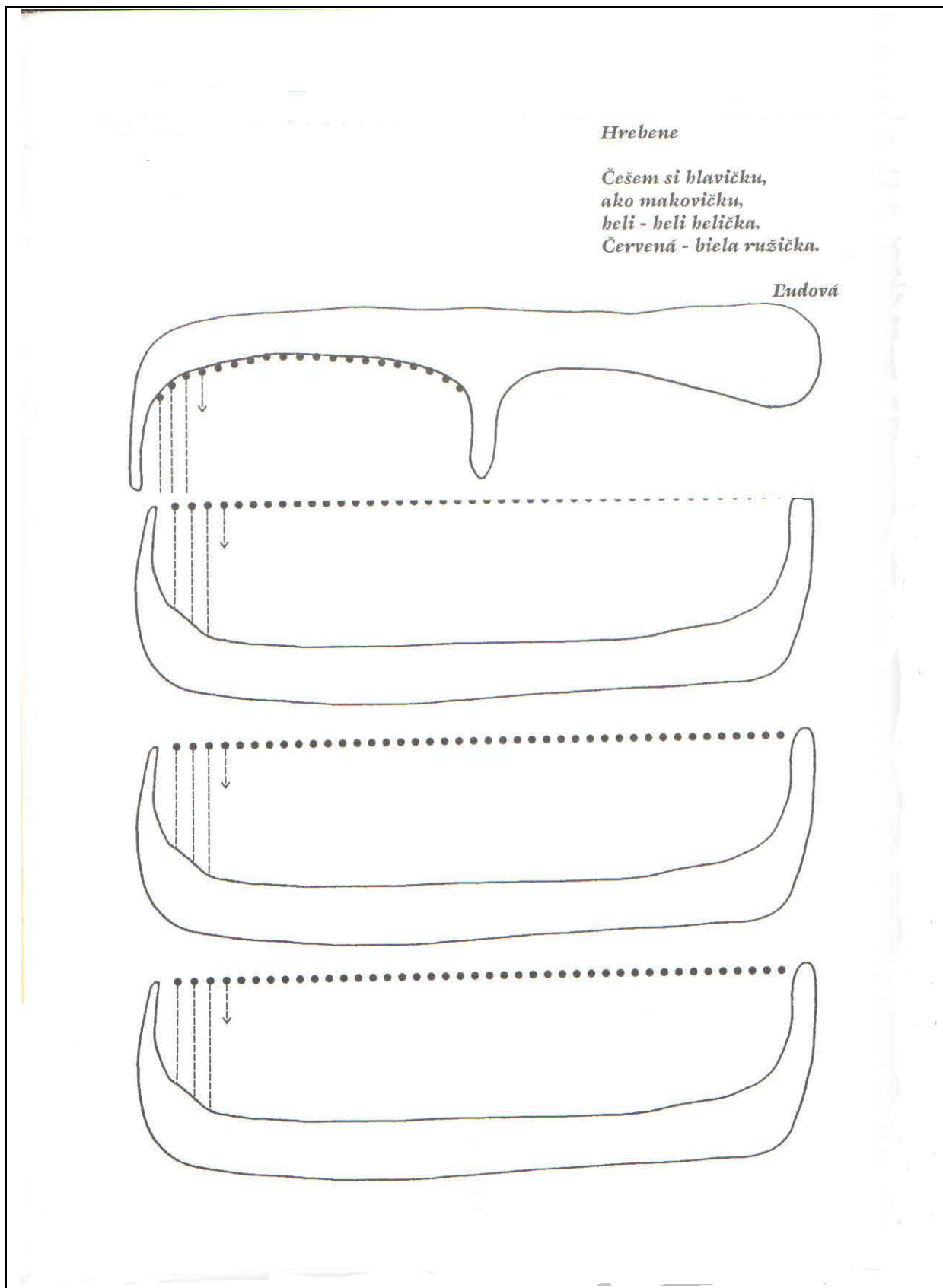
Vek	5 – 6 ROKOV
Názov témy	Hra s bodom/Vrabec
Obsahový štandard	Vizuomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Sediť správne a dodržiavať sklon papiera pri kreslení na stole. Správne používať grafický nástroj v dominantnej ruke. Vyvinúť správny tlak na kresliaci nástroj.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, fixky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia básňou: „Sedí vrabec na konári, spomína si na výlet: ešte včera som bol malý a dnes poznám celý svet!“ Voľný pohyb v priestore, deti napodobňujú let vtáčikov. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: napodobňovať prstom zobkanie maku vtáčikom – kresliť bodky do priestoru, ukazovákom dominantnej ruky ťukať prstom na dosku stola za sprievodu uvedenej básne.



Kreslíme bodky, zrníčka pre vtáčika. Kreslíme fixkami.

2. aktivita: Vertikálne línie

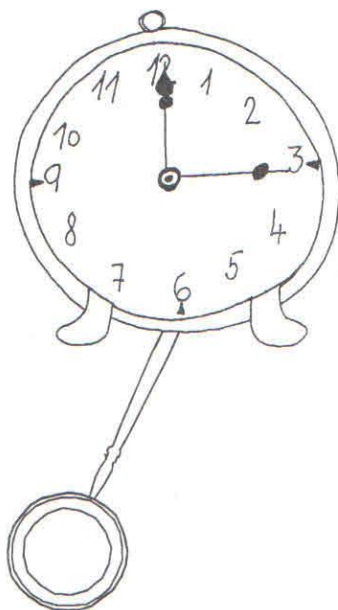
Vek	5- až 6-ročné deti
Názov témy	Vertikálne línie/Hrebene
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Držať správne grafický materiál a používať primeranú intenzitu tlaku na podložku. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru: vertikálne línie.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, drevené ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou: „Češem si hlavičku ako makovičku, heli-heli helička, červená – biela ružička“. Deti sa chytia za ruky, v kruhu kráčajú v rytme piesne a napodobňujú pohybom text piesne. <i>Jemná motorika</i> – motivované riekankou: „Ťapi, ťapi ťapušky, tatko kúpil papučky a mamička remeň, za štrbavý hrebeň. Mám päť prstov, mám, komuže ich dám. Palec vraví, že je silný. Ukazovák, ten je pilný. Prostredník je najdlhší. Prstenník je najkrajší. A malíček najmenší“. Pohyby prstov za sprievodu riekanky: deti kreslia prstom na stôl línie zhora dole. Striedajú kresbu vo vzduchu, na tabuli, ukazovákom, kriedou pravou aj ľavou rukou.



Kreslíme krátke vertikálne línie zhora dole.

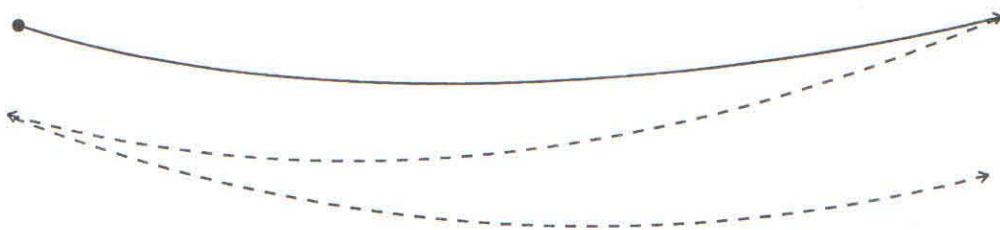
3. aktivita: Hojdavý pohyb

Vek	5-až 6-ročné deti
Téma	Hojdavý pohyb/Hodiny
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru zľava doprava a späť.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia riekankou: „Tiki, taki, tiki, taki, dobré ráno kamaráti! Noc už prešla, biely deň, nakukol nám do okien. Bije siedma hodina, nový deň sa začína. Tiki, taki, tiki, taki, zacvičme si kamaráti!“</p> <p>V rytme riekanky sa deti ukláňajú a predkláňajú do strán. Rozmiestnené sú v priestore triedy.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované riekankou: „Hojda bajda spadla cica z pôjda, rozbila si nos, mala toho dosť.“</p> <p>Pohybmi prstov v rytme riekanky, plieskanie a hra na telo. Kreslíme s deťmi vo vzduchu prstom, kriedou na tabuľu pravou i ľavou rukou hojdavé pohyby, aj obidvoma rukami súčasne podľa textu riekanky, využívame dirigentské gesto.</p>



*Tiki - taki, tiki - taki,
dobré ráno kamaráti!
Noc už prešla, biely deň,
nakukol nám do okien.
Bije siedma hodina,
nový deň sa začína.
Tiki - taki, tiki - taki,
zacvičte si kamaráti!*

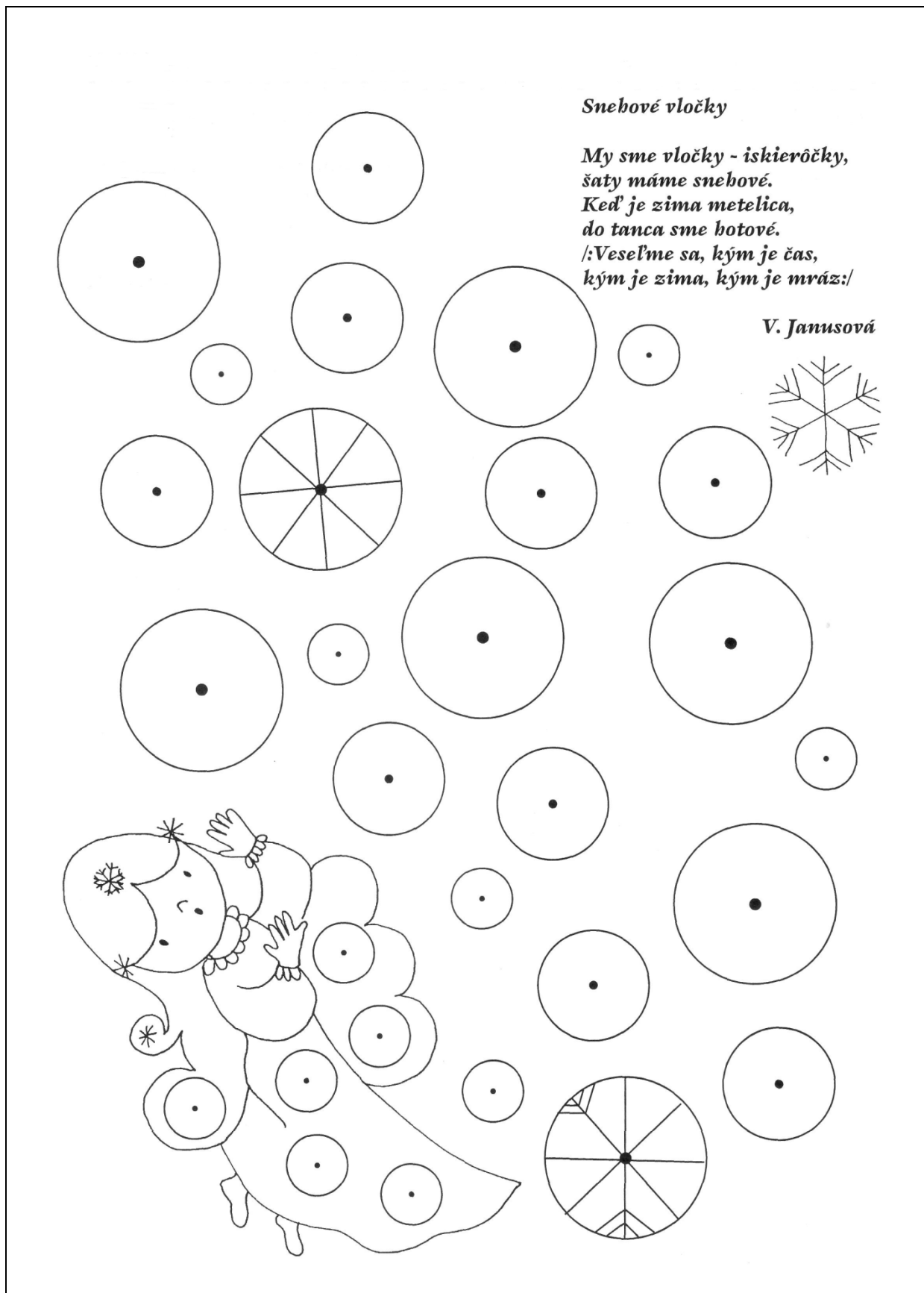
A. Bilová



Kreslíme hojdavý pohyb zľava doprava.

4. aktivita: Kombinácia horizontálnych a vertikálnych línií

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Kombinácia horizontálnych a vertikálnych línií/Vločky
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru: horizontálne a vertikálne línie.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia hudobno-pohybovou hrou: „My sme vločky iskierôčky, šaty máme snehové. Keď je zima metelica, do tanca sme hotové. /: Veselíme sa, kým je čas, kým je zima, kým je mráz:/“. Vo dvojiciach sa deti držia za ruky a prednožujú striedavo pravú a ľavú nohu podľa rytmu piesne. Na refrén sa chytia pod pazuchy a točia sa v priestore. Hra sa opakuje.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: pieseň opakujeme aj pri stolíkoch, kde sedia deti a precvičujú si jemnú motoriku napodobňovaním „padania snehových vločiek“, vystreľovaním prstov po jednom z dlane v rytme hudobno-pohybovej hry.</p>



Kreslíme horizontálne a vertikálne línie pastelkami – vytvárame menšie aj väčšie snehové vločky.

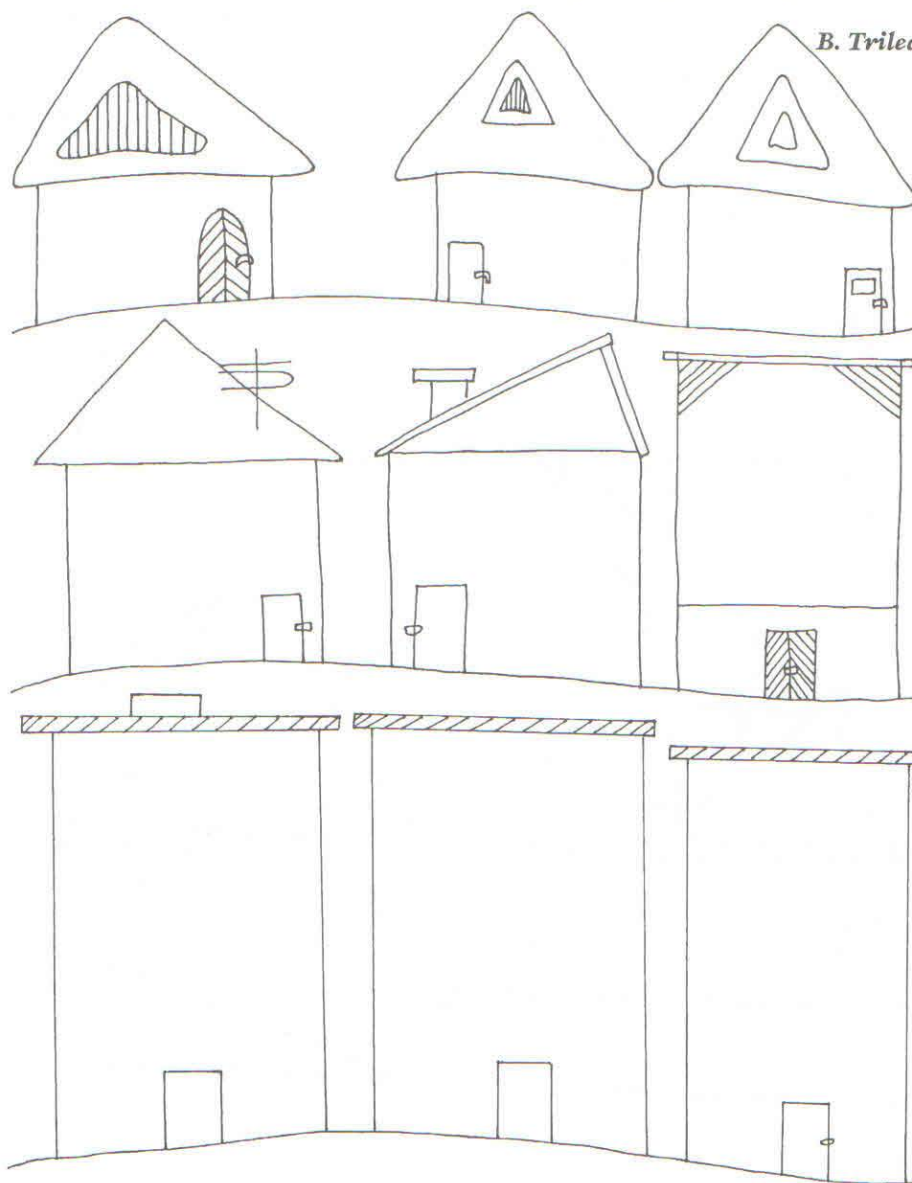
5. aktivita: Geometrické tvary

Vek	5-až 6-ročné deti
Téma	Geometrické tvary/Okná
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: geometrické tvary.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou: „Staviam, staviam pekný dom. Ktože bude bývať v ňom? Mama, otec, sestrička, ja i moja babička“. V kruhu deti kráčajú a napodobňujú text piesne pohybom horných končatín. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov podľa piesne: deti sedia za stolíkmi, počítajú a znázorňujú hru na klavíri/fiktívna hra na klavíri. Vytlieskávajú melódiu piesne hrou na telo.

Okenné rámy na domy

*Staviam, staviam, pekný dom.
Ktože bude bývať v ňom?
Mama, otec, sestrička,
ja i moja babička.*

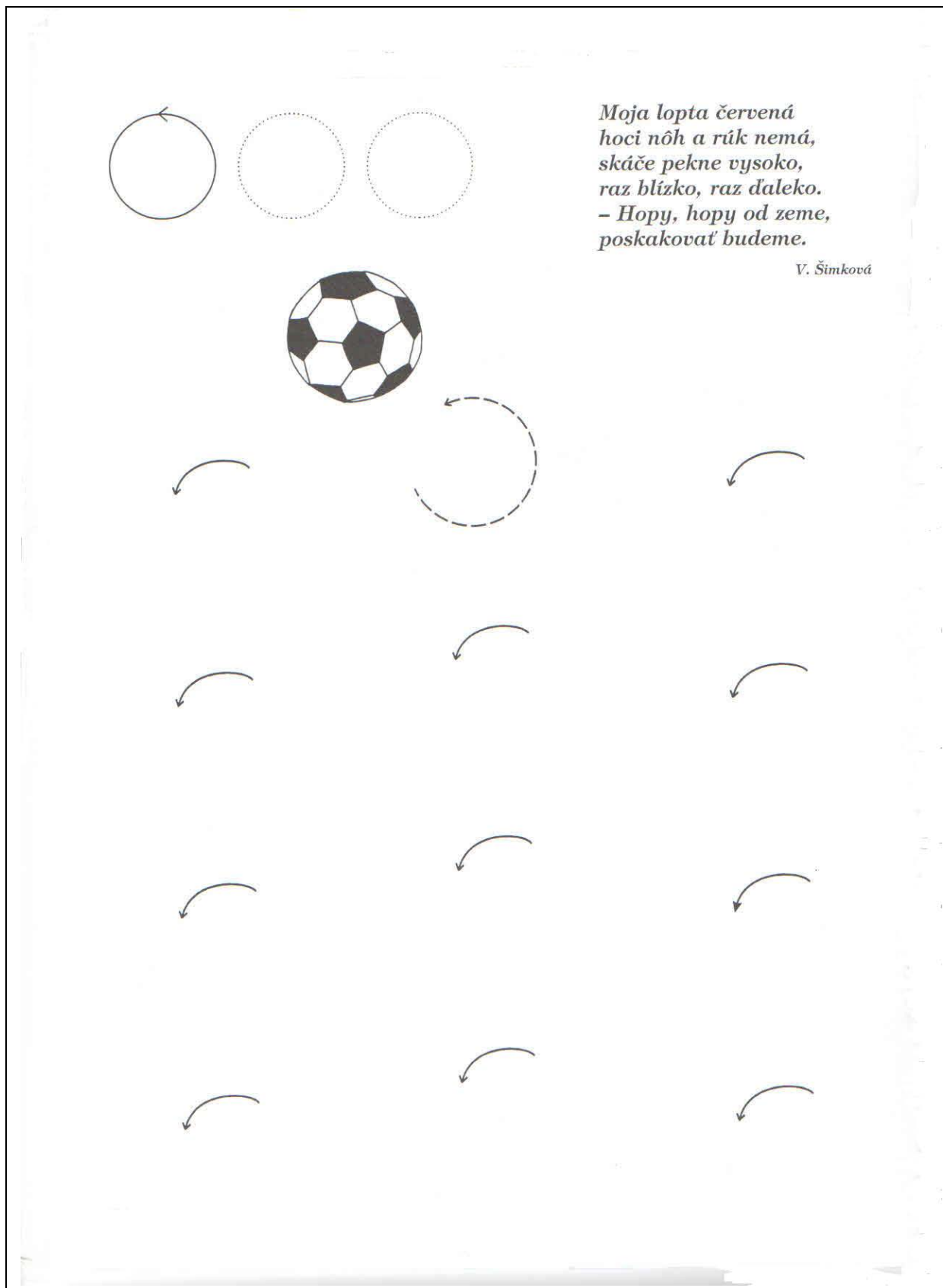
B. Trilecová



Kreslíme obdĺžniky a štvorce/okenné rámy na domoch.

6. aktivita: Kruhy

Vek	5-až 6-ročné deti
Téma	Hra s kruhmi/Lopta
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Sediť správne a dodržiavať sklon papiera pri kreslení na stole. Správne používať grafický nástroj v dominantnej ruke s primeranou intenzitou tlaku na podložku.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia riekankou: „Moja lopta červená hoci nôh a rúk nemá, skáče pekne vysoko, raz blízko, raz ďaleko. Hopy, hopy od zeme, poskakovať budeme“. Deti budú driblovať s loptou v interiéri alebo exteriéri materskej školy podľa určených pravidiel. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: napodobňovať riekanku podľa obsahu, kresliť do priestoru, na stôl krúživé pohyby ukazovákdom dominantnej ruky.



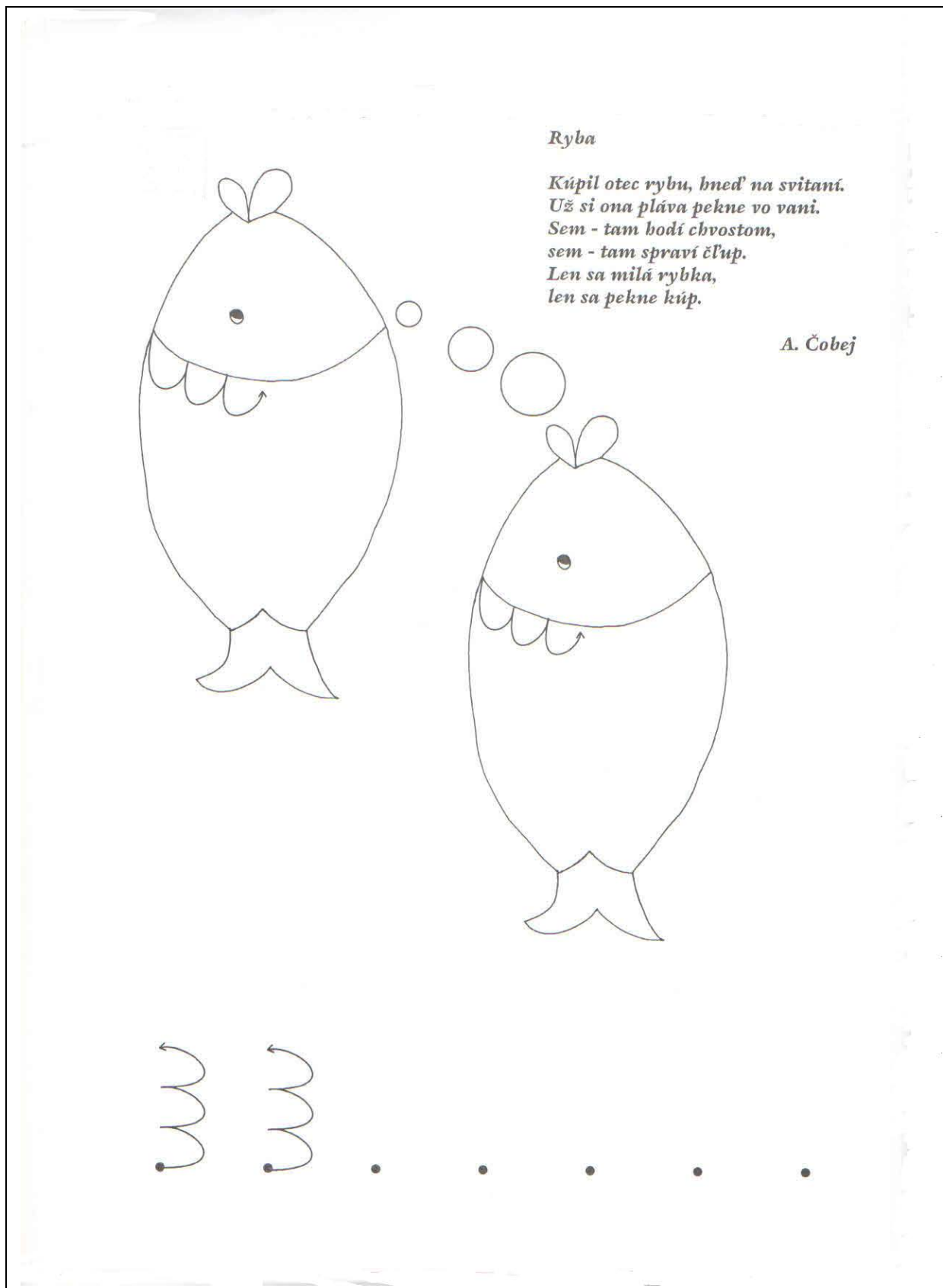
*Moja lopta červená
hoci nôh a rúk nemá,
skáče pekne vysoko,
raz blízko, raz ďaleko.
- Hopy, hopy od zeme,
poskakovať budeme.*

V. Šimková

Kreslíme kruhy smerom zhora vľavo.

7. aktivita: Oblúk

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s horným oblúkom/Ryba
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: horný a dolný oblúk.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou: „Kúpil otec rybu, hneď na svitaní, už si rybka pláva, pekne vo vani. Sem tam hodí chvostom, sem tam spraví čľup, len sa milá rybka, len sa pekne kúp“.</p> <p>Deti kráčajú po obvode kruhu a hrou na telo v rytme piesne tleskajú.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované riekankou: „Pláva ryba v pohode, na suchu aj vo vode. Vo vode si rybka pláva, plutvičkami na nás máva“.</p> <p>Prstové cvičenie, ťukanie do dlane, krúženie zápästím, kreslenie prstom vo vzduchu, kriedou na tabuľu, oblúky pravou i ľavou rukou i obidvoma rukami súčasne.</p>



Kreslíme horný a dolný oblúk jedným ťahom.

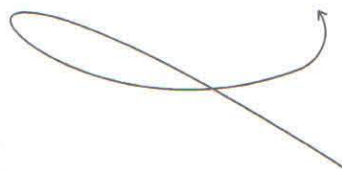
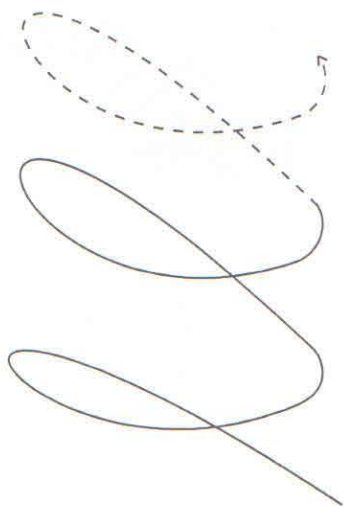
8. aktivita: Slučky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s hornou slučkou /Motýľ
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: horná slučka.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou: „Letí motýľ maľovaný z ruže na ružu, z nezábudky na zvončeky od nich k záružliu“. Deti podľa piesne držia v rukách stužky a voľne sa pohybujú/tancujú po triede ako motýle. <i>Jemná motorika</i> – motivácia podľa piesne: precvičíme si zápästie, dlane a prsty, kreslíme veľké slučky kriedou na tabuľu, prstom dominantnej ruky vo vzduchu a na stôl v rytme piesne.



*Letí motýľ maľovaný
z ruže na ružu,
z nezábudky na zvončeky
od nich k záružliu.*

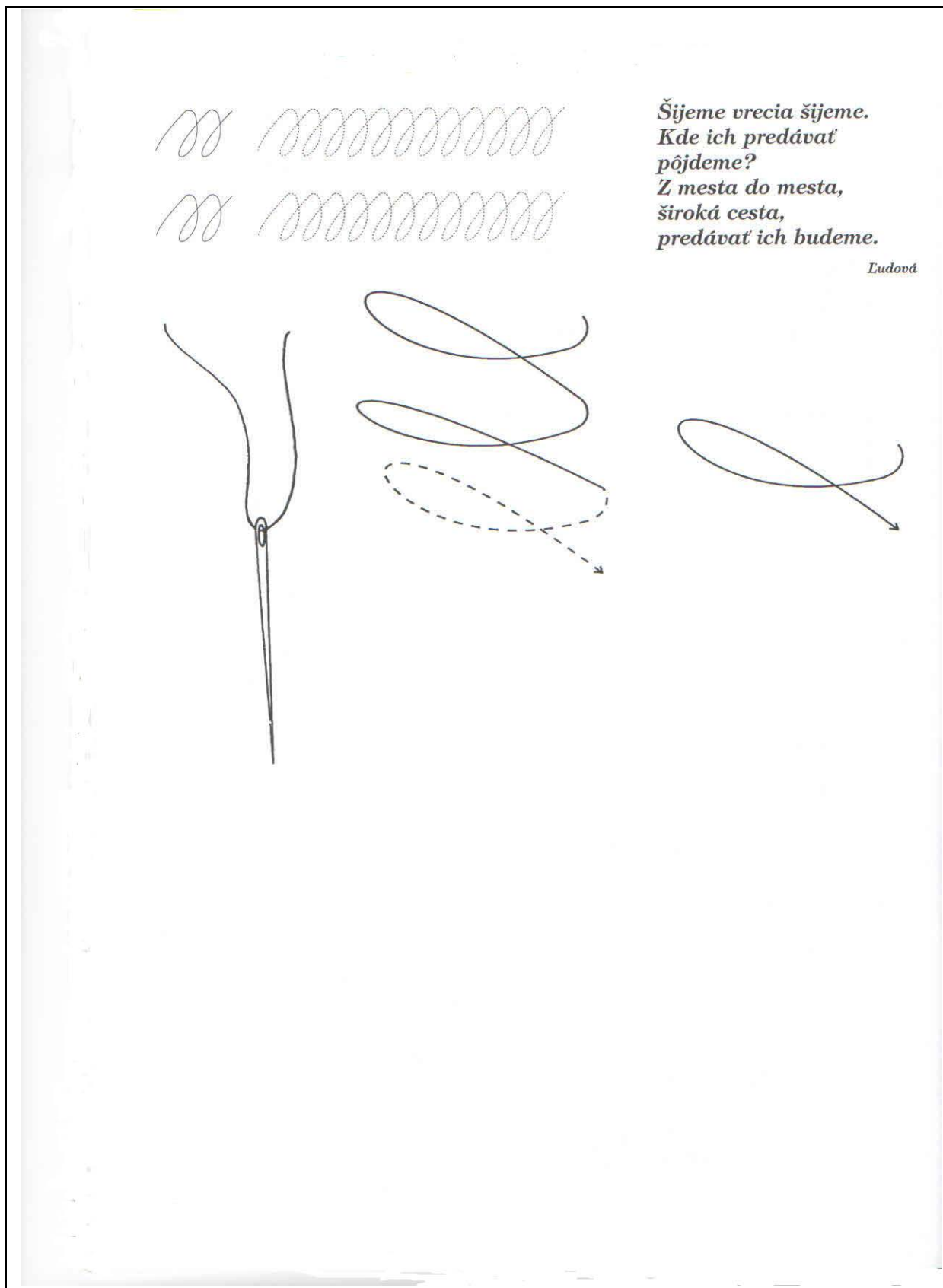
K. Bendová



Kreslíme veľké horné slučky jedným ťahom.

9. aktivita: Slučky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra so slučkami/Šijeme
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: dolná slučka.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia hudobno-pohybovou hrou „Šijeme“: „Šijeme vrecia šijeme, kdeže ich predávať pôjdeme. Z mesta do mesta, široká cesta, predávať ich budeme“. Deti sa chytia za ruky a vytvoria reťaz. V rytme piesne sa pohybujú v priestore za vedúcim dieťaťom a vytvárajú slučky, akoby šili. Na záver hrou na telo ukončia text piesne.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované hudobno-pohybovou hrou: prstové cvičenie, precvičenie dlane, zápästia a prstov, kreslenie slučiek vo vzduchu, na tabuľu kriedou, obidvoma rukami aj prstom na stole v rytme.</p>



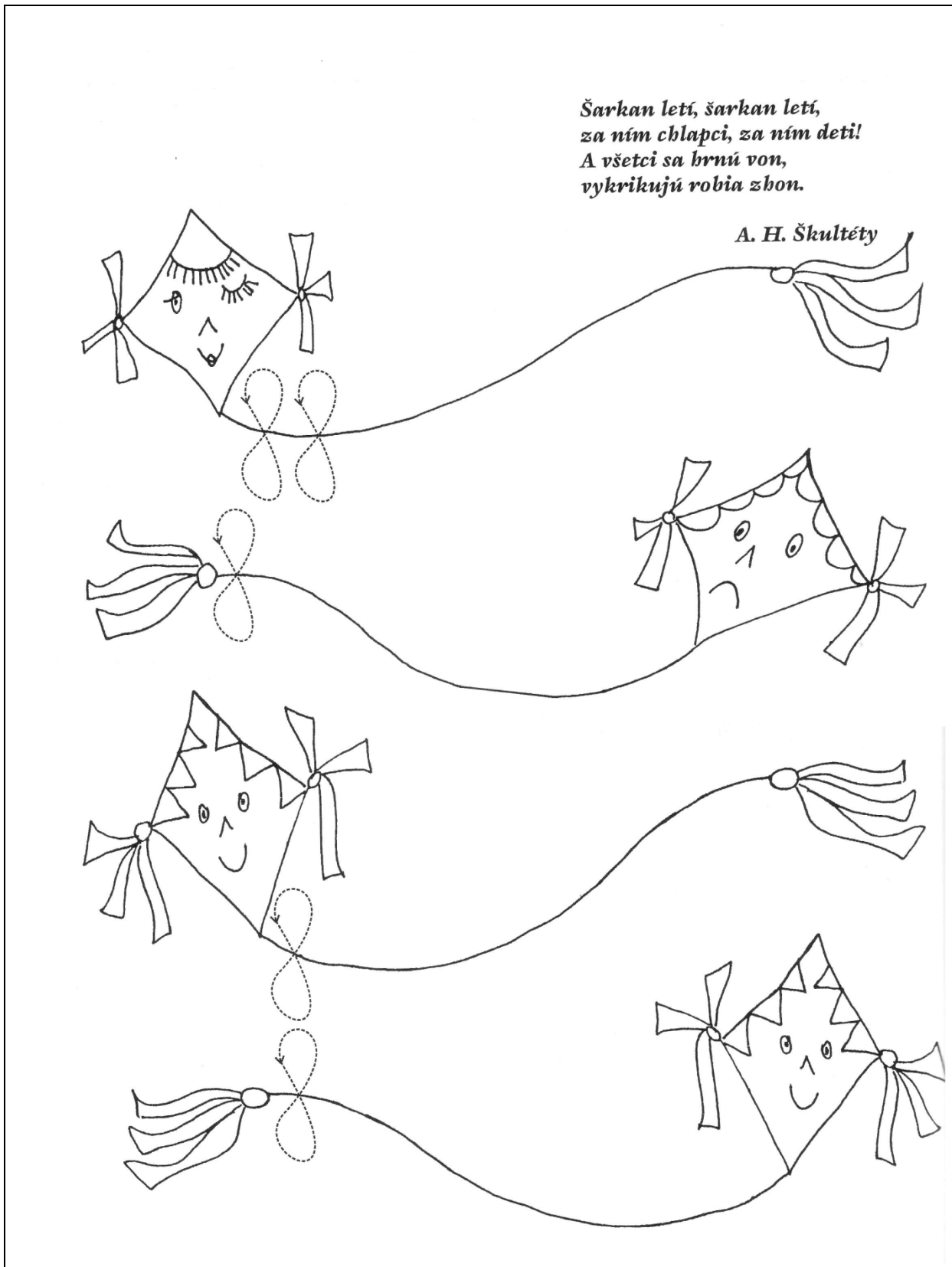
Kreslíme dolné slučky jedným ťahom podľa osnovy.

10. aktivita: Osmičky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s osmičkami/Šarkan
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: osmička.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia básňou: „Šarkan letí, šarkan letí, za ním chlapi, za ním deti! A všetci sa hrnú von, vykrikujú robia zhon“. V interiéri majú deti v rukách stužky a voľne behajú v priestore v rytme básne. Stužky im vejú vo vzduchu. V exteriéri držia v rukách šarkany a voľne sa pohybujú v priestore napr. školskej záhrady. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohybmi prstov: osmičku kresliť ukazovákom do priestoru, točiť vztýčeným ukazovákom pravej a ľavej ruky, kresliť farebnou kriedou na tabuľu osmičku s vystretou dominantnou rukou.

Šarkan letí, šarkan letí,
za ním chlapani, za ním deti!
A všetci sa hrnú von,
vykrikujú robia zbon.

A. H. Škultéty



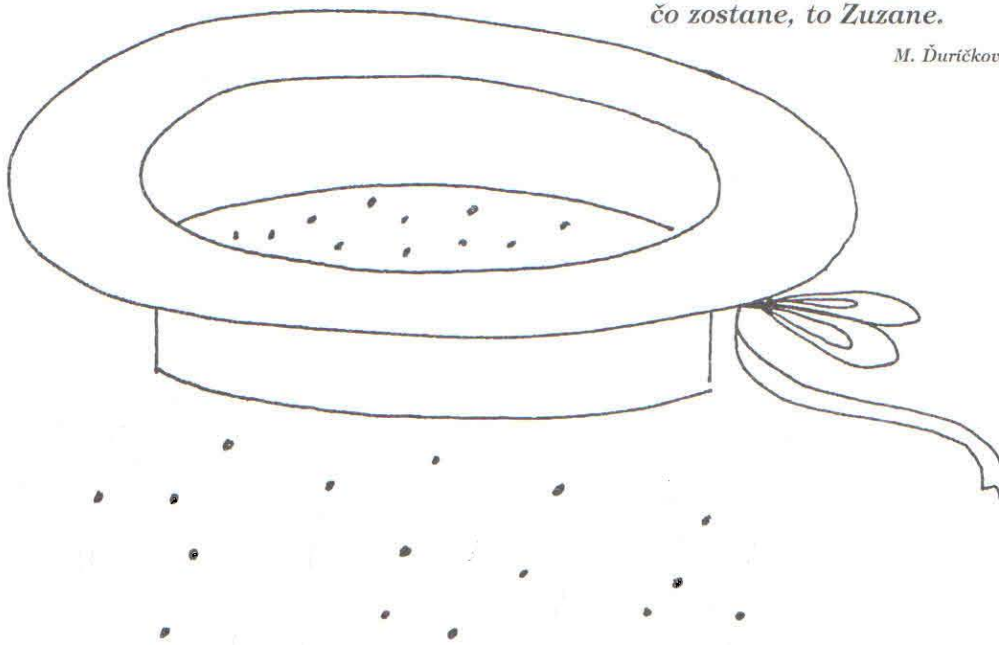
Kreslíme osmičky/mašličky na chvoste šarkanov.

2. Projekt: **Rozvíjanie grafomotorických zručností detí v materskej škole****1. aktivita: Hra s bodom**

Vek	5 – 6 rokov
Názov témy	Hra s bodom/Klobúk
Obsahový štandard	Vizuomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Sediť správne a dodržiavať sklon papiera pri kreslení na stole. Správne používať grafický nástroj v dominantnej ruke. Vyvinúť správny tlak na kresliaci nástroj.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, fixky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia riekankou: „Osievame múčku, v slamenom klobúčku. Čo naosievame, pekárovi dáme. A čo zvýši, to Maryši, čo zostane, to Zuzane“. Deti v kruhu napodobňujú pohyb podľa textu riekanky. Na konci riekanky urobia drep. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov riekankou: napodobňovať osievanie múky, kresliť bodky do priestoru, ukazovák dominantnej ruky ťukať prstom na dosku stola za sprievodu uvedenej riekanky.

Osievame múčku
v slamenom klobúčku,
čo naosievame,
pekárovi dáme
a čo zvýši, to Maryši,
čo zostane, to Zuzane.

M. Ďuričková



Kreslíme bodky pod klobúkom. Kreslíme fixkami.

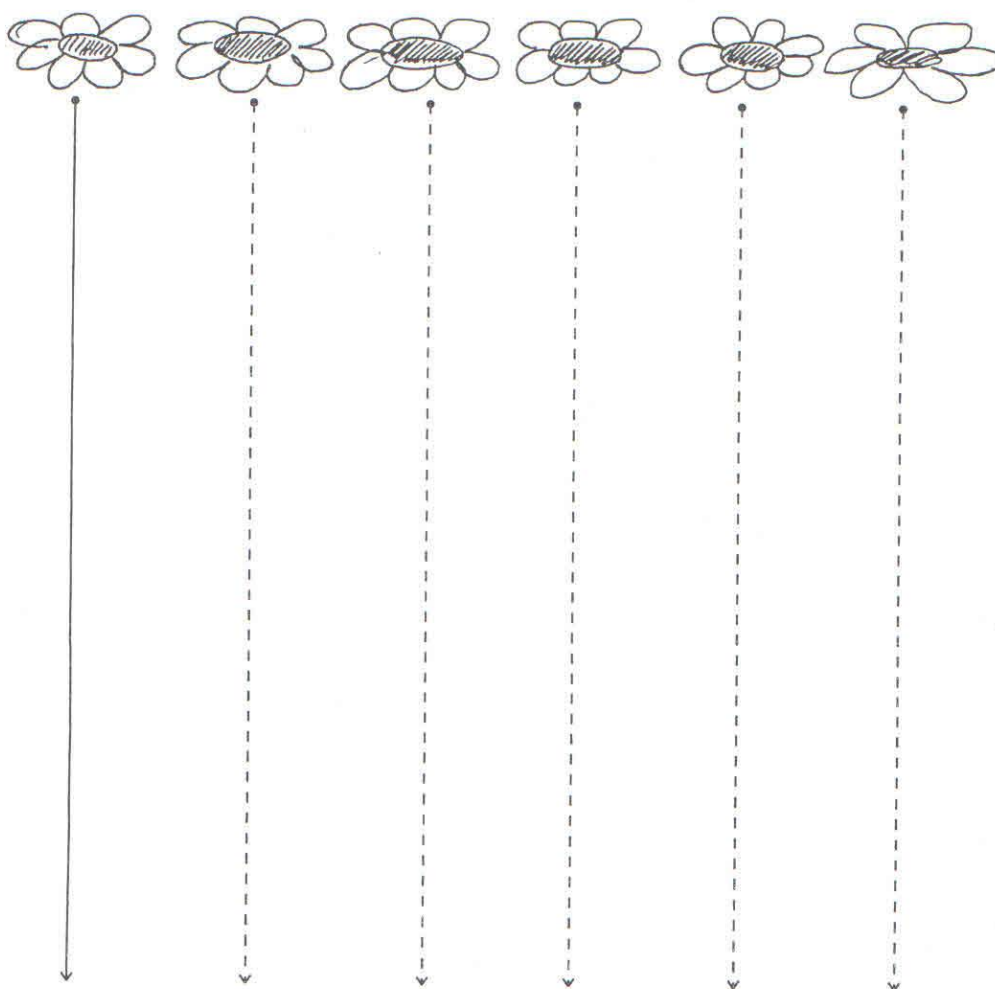
2. aktivita: Vertikálne línie

Vek	5- až 6-ročné deti
Názov témy	Vertikálne línie/Margarétky
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Držať správne grafický materiál a používať primeranú intenzitu tlaku na podložku. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru: zhora dole, zdola hore.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, drevené ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia básňou: „Prší, prší dážď, kvietky budú rásť. Napijú sa čerstvej vody, potom sa im dobre vodí. Bude ich tu dosť, všetkým na radosť“.</p> <p>V rytme básne deti kráčajú v kruhu a napodobňujú pohyby podľa textu básne.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov básňou: „Pýtala sa Ľubka tety: Môžem trhať margaréty? Môžeš, no len na kytičku pre ocka a pre mamičku“.</p> <p>Deti kreslia prstom na stôl línie zdola hore, ako rastú kvety. Striedajú kresbu vo vzduchu, na tabuli, ukazovákom, kriedou pravou aj ľavou rukou.</p>

Prší, prší dážď,
kvetky budú rásť.
Napijú sa čerstvej vody,
potom sa im dobre vodí.
Bude ich tu dosť,
všetkým na radosť.

Pýtala sa Ľubka tety:
- Môžem trhať margaréty?
- Môžeš, no len na kytičku
pre ocka a pre mamičku.

V. Šimková



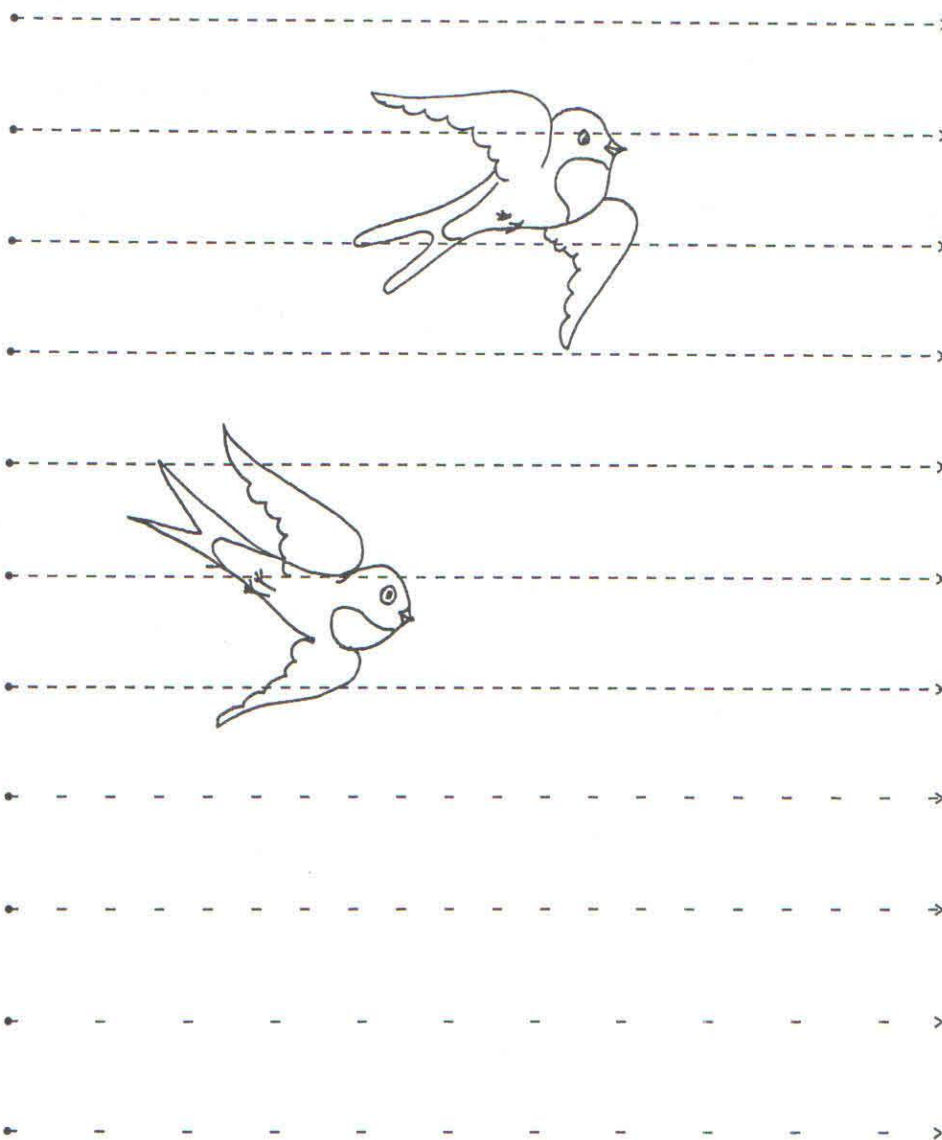
Kreslíme vertikálne línie zhora dole, zdola hore jedným ťahom.

3. aktivita: Horizontálne línie

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Horizontálne línie/Lastovičky
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru zľava doprava: horizontálne línie.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia riekankou: „Štebotavé lastovičky na drôty si sadajú, odletieť sa chystajú. Štebocú si, už je čas! Prišla jeseň, príde mráz“. Deti napodobňujú let lastovičiek v priestore triedy, školskej záhrady alebo na ihrisku.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: v rytme riekanky tleskanie a hra na telo.</p> <p>Kreslíme vo vzduchu prstom, kriedou na tabuľu chodník, pravou i ľavou rukou horizontálne línie zľava doprava aj sprava doľava.</p>

Štebotavé lastovičky
na drôty si sadajú,
odletieť sa chystajú.
Štebocú si, už je čas!
prišla jeseň, príde mráz.

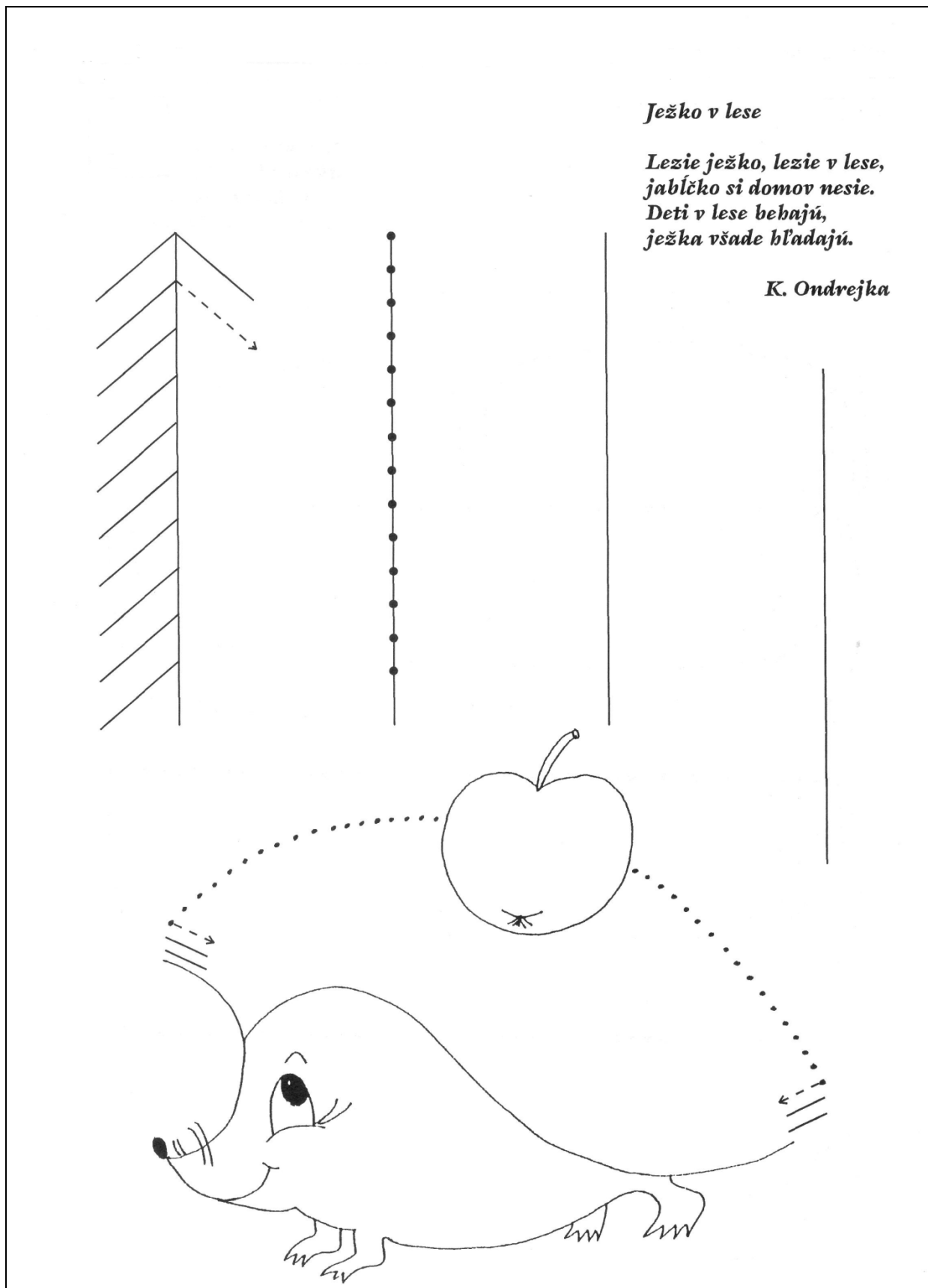
J. Remišová



Horizontálne línie kreslíme zľava doprava jedným ťahom.

4. aktivita: Šikmé línie

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Šikmé línie/Ježko
Obsahový štandard	Grafomotorika
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Zámerne viesť línie podľa určeného smeru: šikmé línie.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia pohybovou hrou: „Lezie ježko, lezie v lese, jabĺčko si domov nesie. Deti v lese behajú, ježka všade hľadajú. Ježko pichá do všetkých strán, ja sa chytiť nenechám. Ježko sa do lístia zahrabal, prikryl sa a spal“. Podľa textu riekanky deti pohybom napodobňujú ježka v lese. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: riekanku opakujeme aj pri stolíkoch, kde deti sedia a precvičujú si jemnú motoriku krúžením rukami v zápästí, prepletaním prstov/prekladaním prstov... v rytme riekanky.



Ježko v lese

**Lezie ježko, lezie v lese,
jablčko si domov nesie.
Deti v lese behajú,
ježka všade hľadajú.**

K. Ondrejka

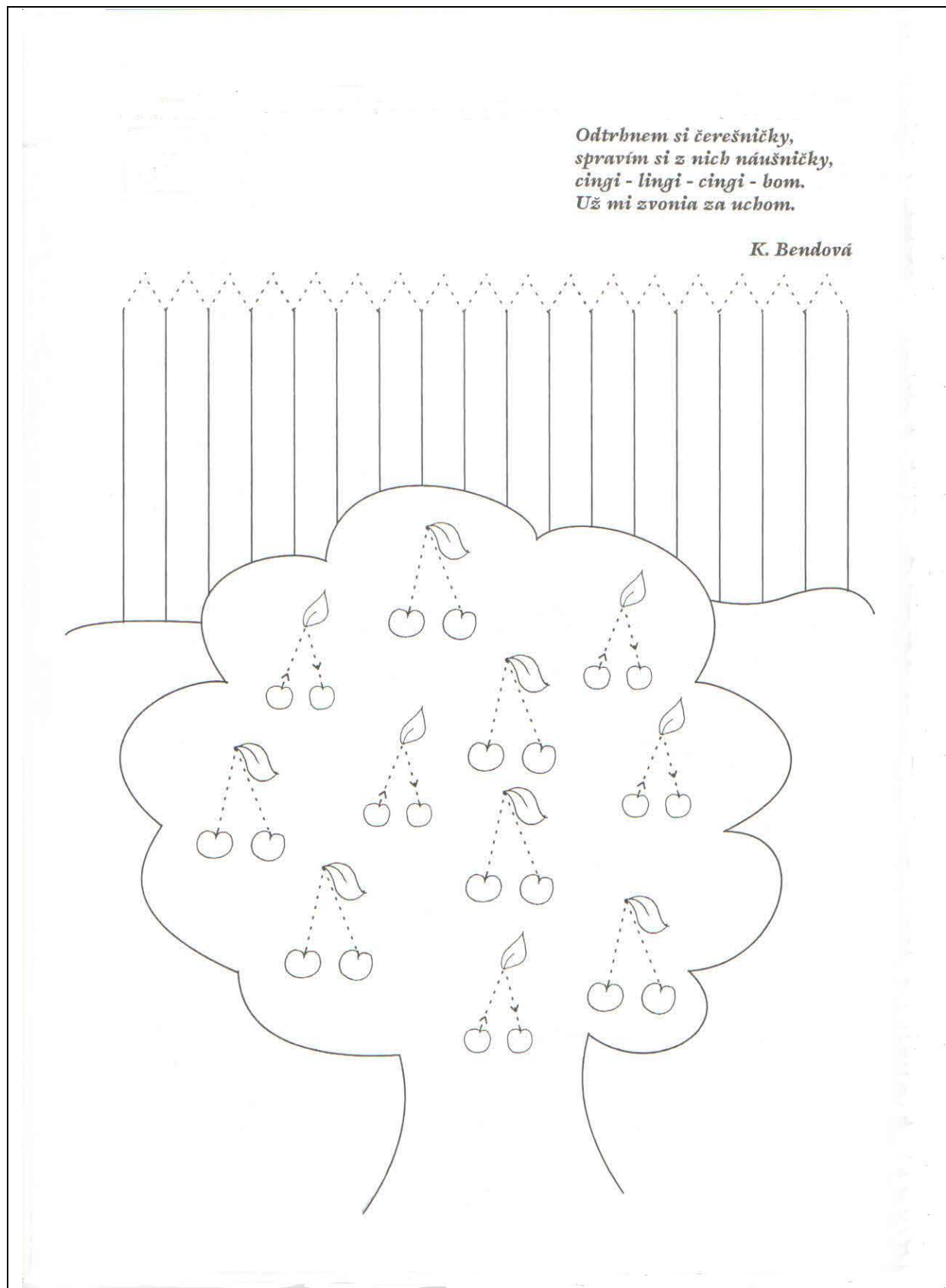
Kreslíme šikmé línie pastelkami – v rytme riekanky.

5. aktivita: Lomená línia

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Lomená línia/Čerešne
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiasťkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: lomená línia.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia piesňou: „Čerešničky, čerešničky, čerešne. Vy ste sa mi rozsykali po ceste. Kto vás nájde, kto vás pozbiera. Ja som mala včera večer frajera“.</p> <p>Deti sa chytia za ruky a v kruhu sa točia podľa rytmu piesne. Pri druhej slohe sa otočia a hru opakujú. Rozvoj priestorovej orientácie.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované básňou: „Odtrhnem si čerešničky, spravím si z nich náušničky, cingi-lingi, cingi-bom, už mi zvonja za uchom“.</p> <p>Pohyby prstov podľa básne, deti sedia za stolíkmi a znázorňujú hru na klavíri/fiktívna hra na klavíri.</p> <p>Vytlieskať melódiu piesne hrou na telo.</p>

Odtrhnem si čerešničky,
spravím si z nich náušničky,
cingi - lingi - cingi - bom.
Už mi zvonía za uchom.

K. Bendová



Kreslíme lomené línie jedným ťahom. Keď začneme kresliť, nedvíhame ceruzku z papiera, až kým nedokreslíme stonku na čerešniach.

6. aktivita: Krúživé pohyby

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Krúživé pohyby/Slimák
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Sedieť správne a dodržiavať sklon papiera pri kreslení na stole. Správne používať grafický nástroj v dominantnej ruke s primeranou intenzitou tlaku na podložku.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia básňou: „Ide slimák z mesta, ďaleká mu cesta, keď išiel už z kopca, zaliezol do domca, potom ako guľa, cestičkou sa gúľa“. Deti sa chytia za ruky a vytvoria reťaz. Za sprievodu riekanky sa deti točia do špirály a potom zas von zo špirály v priestore niekoľkokrát za sebou. <i>Jemná motorika</i> – motivované pohyby prstov: napodobňovať podľa textu riekanky, kresliť do priestoru, na stôl krúživé pohyby, akoby sme kreslili špirálu ukazovákdom dominantnej ruky aj obidvoma rukami súčasne.

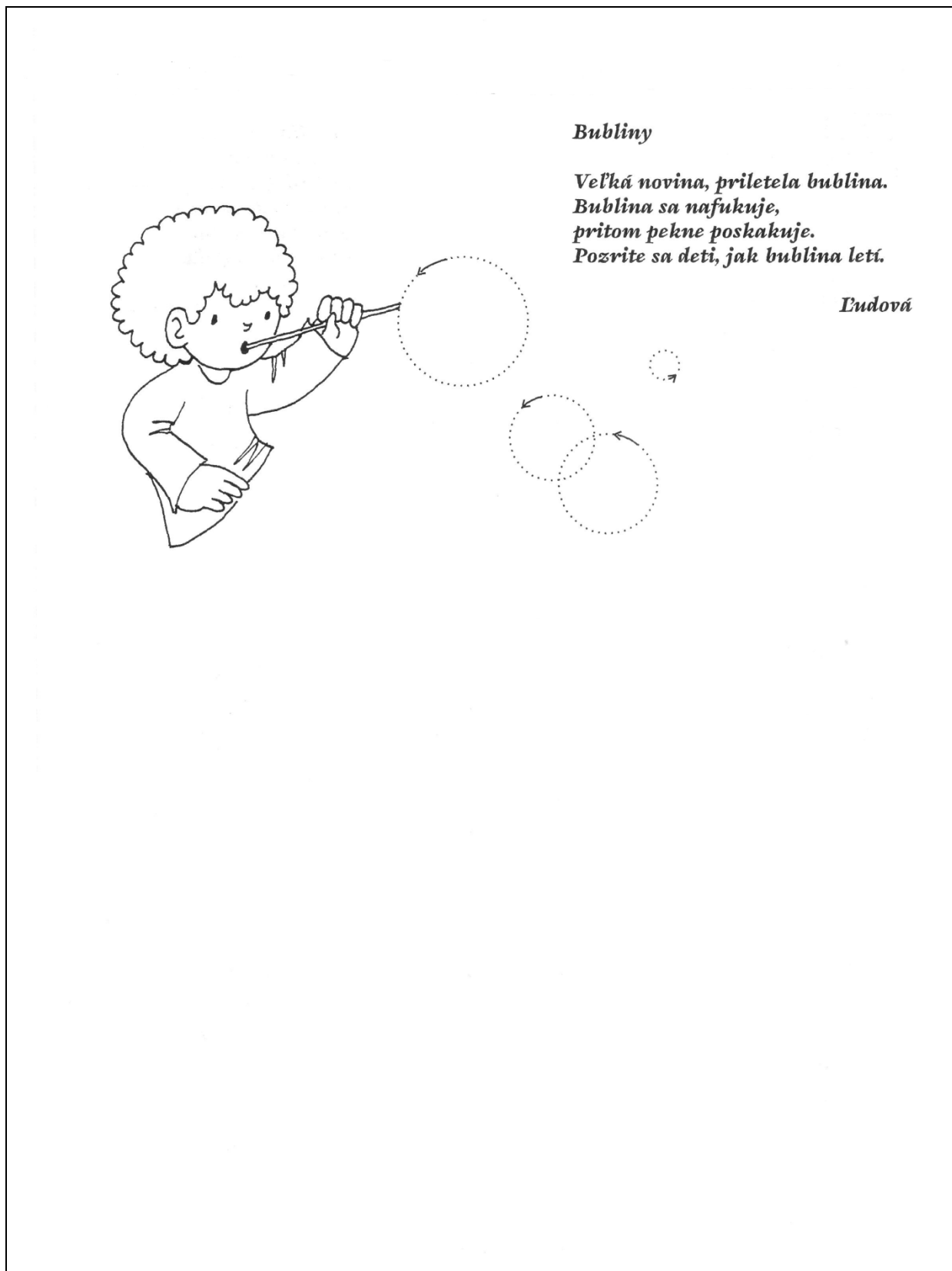
*Ide slimák z mesta,
d'aleká mu cesta,
keď išiel už z kopca,
zaliezol do domca,
potom ako guľa,
cestičkou sa guľa.*

Eudová

Kreslíme krúživý, špirálový pohyb zvnútra von. Domčeky pre slimákov.

7. aktivita: Kruhy

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s kruhmi/Bublina
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: kruh.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia hudobno-pohybovou hrou: „Veľká novina, priletela bublina. Bublina sa nafukuje, pritom pekne poskakuje, pozrite sa deti, ako bublina letí, bublina sa nafúkla a bác!“ Deti sa držia za ruky a v rytme hudobno-pohybovej hry vchádzajú a vychádzajú z kruhu. Pri slove „poskakuje“ sa deti pustia a poskakujú v rytme piesne, ukazujú, ako bublina letí a na záver urobia drep.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované riekankou: „Veľká novina, priletela bublina. Bublina sa bublila, ako rástla, tak aj praskla“. Prstové cvičenie, krúženie zápästím, kreslenie prstom vo vzduchu, kriedou na tabuľu, krúživé pohyby pravou i ľavou rukou a obidvoma rukami súčasne.</p>

**Bublíny**

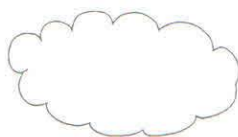
*Veľká novina, priletela bublina.
Bublina sa nafukuje,
pritom pekne poskakuje.
Pozrite sa deti, jak bublina letí.*

Eudová

Kreslíme menšie a väčšie bubliny/kruhy smerom zhora doľava.

8. aktivita: Oblúky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra s horným oblúkom/Žaba
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: horný oblúk.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia riekankou: „Skáče žaba po blate, kúpime jej na gate, na aké, na také na zelené strakaté“. Deti sa rozdelia do dvoch radov a skáču oproti sebe ako „žabky“ v rytme riekanky.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivácia podľa riekanky: „Chytil bocian žabku, a keď ju už mal, tancovať s ňou išiel na bocianí bál. Klipi, klapi, klipi, klapi, klipi, klapi, klap. Možnože to bolo takto, možno naopak“. Precvičíme si zápästie, dlane a prsty, kreslíme horný oblúk kriedou na tabuľu, prstom dominantnej ruky vo vzduchu a na stôl v rytme riekanky.</p>



Skáče vrabec po plote,
hopi, hopi, hop.
Pri veselom štebote
preskakuje plot.

Skáče žaba po blate,
kúpime jej na gate.
Na aké, na také,
na zelené - strakaté.

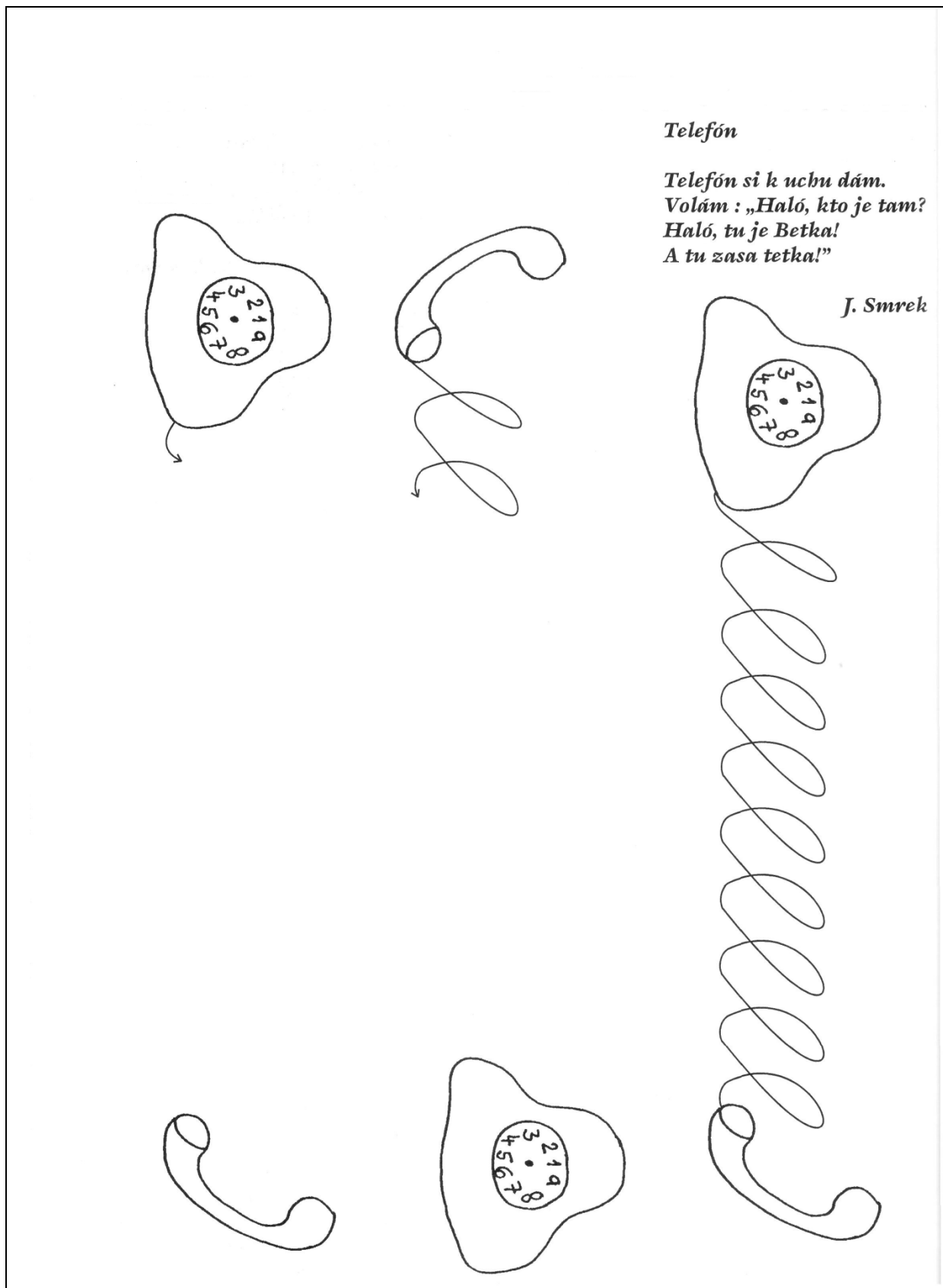
Ludová



Kreslíme horný oblúk.

9. aktivita: Slučky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra so slučkami/Telefón
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: veľká slučka.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<p><i>Hrubá motorika</i> – motivácia básňou: „Telefón si k uchu dám, volám: Haló, kto je tam? Haló, tu je Betka! A tu zasa tetka!“ Deti vo dvojiciach si telefonujú prostredníctvom detského telefónu. Rozhovor medzi deťmi môže byť na rôzne témy. Obmena: V polkruhu sa deti hrajú na telefón. Prvému dieťaťu učiteľka pošepká slovo alebo krátku vetu a dieťa pošepká počuté ďalšiemu dieťaťu. Tak to pokračuje po posledné dieťa. Posledné dieťa povie nahlas slovo, vetu, ktoré počulo.</p> <p><i>Jemná motorika</i> – motivované básňou: prstové cvičenie, precvičenie dlane, zápästia a prstov, kreslenie slučiek vo vzduchu a prstom na stole v rytme básne.</p>



Telefón

*Telefón si k uchu dám.
Volám : „Haló, kto je tam?
Haló, tu je Betka!
A tu zasa tetka!”*

J. Smrek

Kreslíme horné slučky jedným ťahom od telefónu k slúchadlám a naopak.

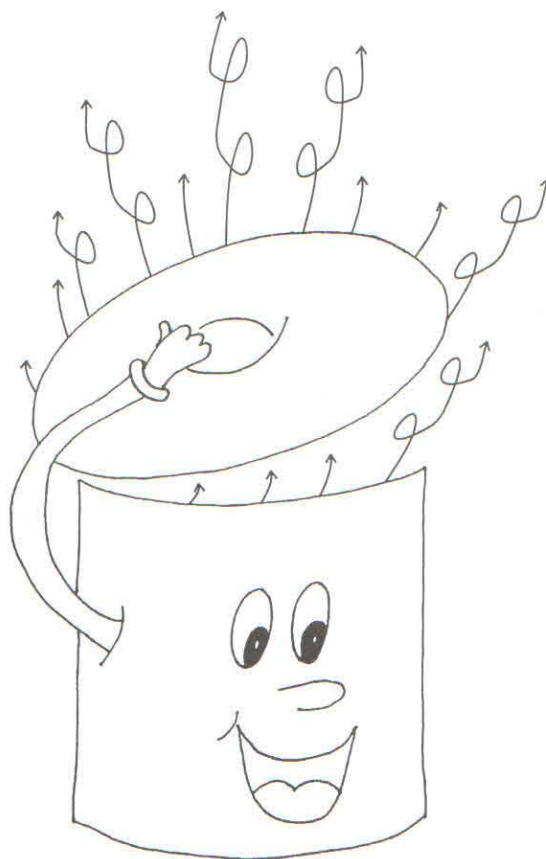
10. aktivita: Slučky

Vek	5- až 6-ročné deti
Téma	Hra so slučkami/Hrniec
Obsahový štandard	Základné grafické tvary
Výkonový štandard/čiastkový cieľ	Znázorňovať graficky motivovaný pohyb vychádzajúci z ramenného kĺbu, zápästia a pohybu dlane a prstov. Napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary: slučky pravotočivé a ľavotočivé.
Materiál	CD prehrávač alebo notebook s reproduktormi, farebné ceruzky, grafomotorické listy
Postup/pracovný list	<i>Hrubá motorika</i> – motivácia riekankou: „Čo sa varí v hrnci? Krupica. Čo je pri sporáku? Polica. Čo v kolíske spinká? Dieťaťko. Čo nám mamka kúpi? Lízanku. Čo to piští v pasci? Myšička. Čo tak pekne vonia? Ružička“. V rytme deti pohybmi napodobňujú obsah riekanky (miešajú, hojdajú, lížu, voňajú...) Deti si precvičia orientáciu v priestore, pohyb horných a dolných končatín v rytme riekanky. <i>Jemná motorika</i> – motivované riekankou, pohyby prstov: deti kreslia ukazovákom do priestoru, točiť vztýčeným ukazovákom pravej a ľavej ruky, kresliť farebnou kriedou na tabuľu slučky na pravú i ľavú stranu s vystretou dominantnou rukou.

Para z hrnca

Čo sa varí v hrnci? Krupica.
Čo je pri sporáku? Polica.
Čo v kolíske spinká? Dieťaťo.
Čo nám mamka kúpi? Lízathko.

Z. Ogorníková - upravené



Kreslíme menšie slučky vpravo a vľavo – točivé až po okraj.